

Masterproef aangeboden tot het
verkrijgen van het diploma Master
of Arts in het **vertalen**

Partiële vertaling met vertaalverantwoording van *Hool* (Philipp Winkler)
Met bijzondere aandacht voor de vertaling van moderne Duitse omgangstaal

Door: Evelien Boutsen
Promotor: Prof. dr. Henri Bloemen

ACADEMIEJAAR 2016-2017

Code of conduct voor geloofwaardig auteurschap

- **Correct verwijzen naar bronnen houdt in:**
  - dat ik als auteur transparant ben over mijn bronnen, zodat de lezer op elk moment correct kan inschatten welke de bron is van wat beweerd wordt;
  - dat ik als auteur geen relevante informatie waarover ik beschik en die een ander licht zou kunnen werpen op de geboden interpretatie of ontwikkelde redenering bewust weglaat;
  - dat ik als auteur duidelijk aangeef welke relevante interpretaties ik niet in rekening heb gebracht en waarom dat is gebeurd;
  - dat ik als auteur waarheidsgetrouw weergeef wat ik heb geobserveerd;
  - dat ik als auteur op de hoogte blijf van evoluties in manieren van verwijzen en het weergeven van referenties en een bibliografie.

Ik bevestig dat ik deze code of conduct heb nageleefd bij het schrijven van deze masterproef.

Naam: Evelien Boutsen

Datum: 19.05.2017

Handtekening:

Voorwoord

Zoals dat hoort in afstudeerscripties is dit voorwoord een dankwoord aan vele mensen. Bijzondere mensen, die in mij en mijn dromen geloven en die me elke keer weer aanmoedigen.

Bedankt, Henri Bloemen. Voor uw geduld, kennis, ervaring en uitgebreide antwoorden op al mijn vragen.

Bedankt, docenten en studenten van de intensieve mastercursus literair vertalen. Jullie hebben me, wellicht zonder dat jullie het weten, gemotiveerd om steeds kritischer naar mijn eigen vertaling te kijken.

Bedankt, ouders en zus. Om een half jaar lang naar mijn enthousiasme over *Hool* te luisteren en om mee te zoeken naar de juiste woorden.

Bedankt, Philipp Winkler. Want zonder auteur is er geen vertaler.

Abstract

Philipp Winkler ist ein junger, deutscher Schriftsteller, und der Autor von *Hool*, seinem Debütroman über Hooliganismus, Freundschaft, Verlust, problematische Familienverhältnisse und viele andere Themen. Der umgangssprachliche Charakter des Romans und die Verwendung der Jugendsprache fallen direkt ins Auge.

In dieser Masterarbeit werden wir diese zwei Elemente untersuchen und vor allem überprüfen, was mit diesem Sprachgebrauch passiert, wenn er übersetzt wird. Wir werden Passagen aus *Hool* (S. 7-17, 28-35, 120-133) übersetzen und unsere Entscheidungen verantworten. Beim Übersetzen suchen wir nach der Spannung zwischen dem ‚Willen des Textes‘ und der Übersetzungsstrategie: die Erhaltung der Realien und des abweichenden Sprachgebrauches.

Erstens werden wir Hintergrundinformationen über den Roman und den Schriftsteller geben. Dann werden wir weiter auf den Stil des Originals und die Struktur eingehen. Nach einem Überblick der Rezeption von *Hool* in der deutschen Presse, werden wir die Übersetzungsstrategie erläutern und die Jugendsprache und Realien aus *Hool* besprechen. Weiter werden wir auch Hintergrundinformationen über Hannover 96, Eintracht Braunschweig und Hooligans geben, weil diese Themen eine sehr wichtige Rolle im Roman spielen. Danach gibt es die Übersetzung und die Verantwortung. Schließlich werden wir eine Schlussfolgerung formulieren, aus denen wir folgern, dass moderne, deutsche Prosa (die aus Dialekt und Jugendsprache besteht) schon übersetzt werden kann, aber nur unter gewissen Bedingungen.

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Abstract	4
Inhoudsopgave	5
Inleiding	7
Philipp Winkler en <i>Hool</i>	8
Stijl van de brontekst	9
Taalgebruik	9
Klankspel	13
Beeldspel	14
Vergelijkingen	14
Uitdrukkingen	17
Structuur van de brontekst	20
Verteller	20
Tijdsstructuur	20
Thematiek	20
Sleutelmomenten	23
Symbolen	25
<i>Hool</i> in de Duitse pers	26
Vertaalstrategie	28
Jongerentaal	30
Realia	34
Aartsrivalen Hannover 96 en Eintracht Braunschweig	36
Hannover 96	36
Braunschweig	37
Vanwaar die rivaliteit?	38
Hooligans	39
Wie?	39
Waar?	39
Wat?	40
Waarom?	40
Vertaling	41
p. 7-17	41
p. 28-35	47
p. 120-133	51
Vertaalverantwoording	59
p. 7-17	59
p. 28-35	77

p. 120-133	93
Conclusie.....	108
Bibliografie	110
Bijlage	115
Brontekst.....	115

Inleiding

Wellicht klinkt de titel veel mensen nog onbekend in de oren: *Hool*. Het is de in 2016 verschenen debuutroman van de jonge, Duitse schrijver Philipp Winkler. Wij ontdekten het boek toen het op de shortlist van de Deutscher Bücherpreis stond. Het opvallende taalgebruik dat al meteen op de eerste bladzijde van het boek terug te vinden is (met woorden zoals ‘Top-Ding’, ‘Billoteile’ en ‘den feinsten Shit’) zorgde ervoor dat onze nieuwsgierigheid voor het boek gewekt werd. Na een eerste lectuur bleek niet alleen de spreek- en jongerentaal op te vallen, maar sprak ook de ruime waaier aan thema’s ons aan. Om die redenen besloten we dat *Hool* een interessant onderzoeksobject voor deze masterproef zou kunnen vormen. Want modern Duits proza, hoe vertaal je dat? En spreken Duitstalige jongeren dezelfde soort jongerentaal als hun Nederlandstalige leeftijdsgenoten? En jongerentaal, wat is dat eigenlijk? Bovendien vraagt een roman die zo’n uitgesproken vorm van jongerentaal gebruikt erom, om met dezelfde middelen vertaald te worden. Wanneer dat echter niet mogelijk is, zoals zal blijken uit enkele passages van de vertaling, creëert dat een bepaalde spanning.

Allereerst zullen we wat meer achtergrondinformatie bij de roman en de auteur geven. Vervolgens gaan we dieper in op de stijl van de brontekst: zowel het taalgebruik als het klank- en beeldspel nemen we onder de loep. Ook de structuur van *Hool* bekijken we van dichterbij: wie is de verteller? Hoe zit het met de tijdsstructuur? Welke thema’s komen er in de roman voor? Wat zijn de belangrijkste sleutelmomenten en symbolen? Nadat we een overzicht van de receptie van *Hool* in de Duitse pers hebben gegeven, zullen we onze vertaalstrategie toelichten en dieper ingaan op jongerentaal en realia. Vervolgens geven we niet alleen achtergrondinformatie over de aartsrivalen Hannover 96 en Eintracht Braunschweig, die een grote rol spelen in *Hool*, maar ook over hooligans. Wie zijn ze en waarom doen ze wat ze doen? Vervolgens komt onze vertaling aan bod. Alle woorden of woordgroepen die in de doelttekst vetgedrukt staan, zijn in de daaropvolgende vertaalverantwoording terug te vinden. Tot slot zullen we op basis van de vertaling een besluit formuleren.

Philipp Winkler en *Hool*

Hool, zo heet de in 2016 verschenen debuutroman van de jonge, Duitse schrijver Philipp Winkler (1986). Met die roman won hij in 2015, nog voor de publicatie ervan, de Retzhof-Preis für junge Literatur van het literatuurhuis in Graz. Het boek kreeg voor zijn verschijningsdatum zelfs zoveel lovende commentaar, dat het meteen op de shortlist van de Deutscher Bücherpreis kwam te staan.

Dat opvallende romandebuut maakte Philipp Winkler niet zomaar. Eerder publiceerde hij al drie kortverhalen: *Honkie* en *Sad Satan* in 2014, *Sommertage in Beirut* in 2008 waarmee hij als auteur ontdekt werd toen hij de Joseph-Heinrich-Colbin-Preis won. In 2015 kreeg hij overigens ook een beurs voor de Werkstatt für junge Literatur.

Die prijzen won hij mede dankzij de schrijfopleiding die hij aan de universiteit van Hildesheim volgde. Al woonde hij de lessen niet vaak bij en las hij zijn teksten liever aan zijn vrienden voor. In de schrijfopleiding werd er volgens hem toch enkel destructieve commentaar op zijn teksten geleverd. Het is in die periode dat Philipp Winkler aan zijn debuutroman begon te schrijven.

De sfeer in die debuutroman wordt door verschillende thema's opgebouwd: een gebroken gezin, onvoorwaardelijke vriendschap, ongewild volwassen worden, onverwerkt verlies, Hannover 96 en wraakzuchtige hooligans.

Philipp Winkler laat *Hool* niet alleen in Hannover afspelen omdat hij, zelf opgegroeid in Hagenburg, fan is van de voetbalclub Hannover 96, maar ook omdat daar een van de oudste fanclubvijandschappen uit Duitsland bestaat. Namelijk die tussen Hannover en Braunschweig.

Een voetbalwedstrijd tussen die twee ploegen vormt dan ook een van de sleutelmomenten in de roman. Het is door die wedstrijd, en de match van de hooligans die erop volgt, dat het hoofdpersonage (Heiko) overspoeld wordt door eenzaamheid. Al zijn vrienden, voor wie hij er onvoorwaardelijk is, lijken hem plots in de steek te laten. Zoals zijn beste vriend Kai, die nadat hij zwaar is toegenakeld door een van de rivalen uit Braunschweig, beslist om zijn leven bij de Hools op te geven en te gaan studeren. Hij gaat net zoals andere benedeleden door met zijn leven, wordt met andere woorden volwassen, en laat Heiko achter in een wereld vol illusies. Want gelooft Heiko nu werkelijk dat zijn oom hem ooit de leider van de hooliganbende uit Hannover zal laten worden?

Heiko komt voor een belangrijke keuze te staan: laat hij het verleden en alle pijn die daartoe behoort, zoals het vertrek van zijn moeder, het einde van zijn liefdesrelatie met Yvonne, de zelfmoorden van Joel, Joels vader en die van zijn eigen grootvader, voorgoed achter zich? Of blijft hij net als zijn oom voor de rest van zijn leven lid van de Hools? Gaat hij op zoek naar een echte thuis of blijft hij in het afgelegen huis wonen, dat hij niet alleen deelt met Arnim, die zo ver mogelijk bij de politie uit de buurt wil blijven, maar ook met Arnims huisdieren: een tijger, twee gevechtshonden en een gier.

Stijl van de brontekst

Taalgebruik

Elk personage, of elke groep van personages, heeft een eigen manier van spreken. Zo gebruiken Heiko en de andere leden van de hooliganbende veeleer straattaal of jongerentaal, waar we later op zullen ingaan.

De woorden die de hooligans gebruiken komen bijgevolg uit een informeel of vulgair register, al is de auteur niet altijd even consequent geweest in het taalgebruik. Zo nu en dan komt het voor dat Heiko poëtische gedachten heeft, die contrasteren met andere passages in het boek waar hij de dingen ongenueanceerder beschrijft. Als lezer verwacht je immers niet dat zo'n fanatieke hooligan eveneens oog heeft voor de kleine, mooie dingen op de wereld. In de poëtische beschrijvingen gebruikt hij dan ook meer woorden uit een algemeen register en meer poëtische vergelijkingen. Enkele voorbeelden:

- *An einem Tag wie heut hat man da so einen weiten Blick über das flache Land, dass man fast glaubt, man könne in den Himmel fallen. Selbst an trüben Tagen kann man meistens noch bis zum Kaliberg sehen, der je nach Wetter anders aussieht. Mal weiß wie Pommessalz, mal grau wie Beton. (p. 29)*
- *Die Fensterbank ist mit einem Wasserfilm überzogen, und darunter hat sich ein breitflächiger dunkler Fleck auf der Wand gebildet. Ich presse ein altes Handtuch auf die Fensterbank. Er saugt sich sofort voll. Dann schaue ich raus. Regen tropft von den Blättern der alten Eiche, die neben dem Haus steht. Durch die Baumkrone kann ich nur eine ebenemäßige graue Fläche sehen. (p. 78)*
- *(...) die schwarze Milch des Morgens. (p. 79)*
- *Es schmeckt zwar gut, doch der Grünkohl hinterlässt in meiner Mundhöhle einen Nachgeschmack von Eisen, von dem mir übel wird. (p. 104)*
- *Das Weserstadion erhebt sich vor dem grauen Himmel wie eine gigantische Petrischale aus dem Biounterricht. (p. 108)*

- *Wir **prosten** uns zu und **kippen** die **Elefantenpisse** runter. (p. 21)*
- *Die Hunde **bellen sich die Scheiße aus dem Arsch** und hören gar nicht mehr auf. (p. 112)*
- *Ein niedlicher, kurzer Mund. Nicht so **breitmaulfroschmäßig** wie bei so vielen anderen. (p. 118)*
- *Außerdem hat er kein H-Kennzeichen, weil Axel ihn wegen der illegalen **Scheiße**, die damit **durchgezogen** wird, auf irgendeinen Handlanger-**Vollloser** aus Hildesheim laufen lässt. (p. 120)*

Niet alleen de hooligans trekken voorzetsels, werkwoorden en voornaamwoorden samen of korten woorden af waardoor een informele taal ontstaat, ook de vader van Heiko gebruikt dat soort van taal.

- *'Tach,' nuschel ich. (p. 31)*
- *Was fürne Schlampe muss man sein, um bei dem Wetter 'nen Minirock zu tragen, frage ich mich. (p. 122)*
- *'Lass mich das ma' eben revidieren: Du steckst voller Dünnschiss!' keift er mich an, 'Wozu brauchst du die denn?! Willste mir das mal verraten? Willste 'ne Darmspiegelung bei dem Wichspimmel durchführen?' (p. 124)*
- *'Nabend,' sage ich, als ich mich den Eingang nähere. (p. 125)*
- *'Das isser,' sagt Kai und trommelt sich auf den Oberschenkel, 'das is' der Schwanzluster.' (p. 130)*
- *'s ist, wies ist. (p. 173)*
- *'Ein Quacksalber is' das,' nuschelt Hans sich in den Schnauzer, der wieder in voller borstiger Pracht seine Oberlippe bedeckt, 'haste dir den mal angeguckt? Das' doch 'ne Schwucke.' (p. 281)*
- *'Ich will die dumme Sau nicht sehen!' böllt Hans. 'Die kommt mir hier nich' rein. Schon gar nich' mit ihrem Stecher. Ich glaub, mir fliecht der Draht außer Mütze!' (p. 283)*

Heiko's zus (Manuela) daarentegen, spreekt net zoals haar echtgenoot veel netter. Zij wikken en wegen hun woorden dan ook af voordat ze iets zeggen en verbeteren zichzelf wanneer ze een verkeerd woord in de mond nemen.

- *'Und er mu-, ' sie räuspert sich, 'wird bis November nach Bad Zwischenahn gehen.' (p. 33)*
- *'Lass es, Schatz. Es ist ihm piepegal,' stöhnt Andreas. (p. 239)*
- *'Heiko, ich weiß, dass alles furchtbar schief läuft, aber wir sind eine Familie. Dein Vater liegt im Krankenhaus. Und ich möchte... nein, ich verlange, dass du ihn wenigstens mal besuchst. Er is so ein Starrkopf. Wir müssen den ersten Schritt machen. Und ganz besonders du. Wenn schon nicht seinetwegen, dann tu es für mich.' (p. 240-241)*

Dat zij steeds zo correct spreken, leidt weleens tot frustratie bij Heiko zo lezen we bijvoorbeeld op bladzijde 31.

- *‘Papa, ist gut,’ dann wieder zu mir, ‘jetzt komm. Der Kaffee wird Kalt.’
Wie sie das Ende von Kaffee betont. So gewollt überkorrekt, damit sie auch ja nicht Kaffee sagt.*

De auteur gaf onder andere Heiko en Manuela een stem via een sociolect, terwijl hij dat voor de volgende personages deed via een idiolect: Heiko’s huisgenoot (Arnim) is afkomstig uit Rusland en heeft een Russisch accent. De auteur geeft dat op een heel duidelijk manier weer door de woorden precies zo neer te schrijven als Arnim ze uitspreekt.

- *‘Watt?! Aber gleich geht **datt** doch so **richtich** los hier, **mien** Jung!’ (p. 163)*
- *‘Ich **nix**,’ sagt er mit schleifendem Akzent und hält seine Hände hoch. (p. 164)*
- *Von unten grölt Arnim durchs Treppenhaus: ‘**Watt is’ datt fürn Geboller?! Ich versuch hier zu telefoniern!’ (p. 209)***
- *‘Du kommst mit. Basta. Ich mag dich, **mien** Jung, aber lass mir **datt nich’** von dir versauen. **Mein’** Traum. **Datt** lass ich mir **nich’ durche** Lappen gehen, nur weil du **nich’ mitziehst.**’ (p. 211)*
- *‘Bapp-bapp-bapp! Sei **ruhich**. **Nich’** die **Schnauze** aufreißen und keine schnellen **Bewegung**’. Die kriegen die **Penunze**. Dann laden wir den **Tijer** um. Und alle **könn’** zufrienden **ihr’s** Weges **gehn**. Capiche?’ (p. 217)*

En Heiko’s stiefmoeder (Mie) spreekt enkel gebroken Duits omdat ze nog niet zo lang geleden van Thailand naar Duitsland verhuisde. Zoals we aan het begin van Heiko, de ik-verteller, te weten komen, is Mie een heel stille vrouw die bijna nooit iets zegt. Hoewel ze aanwezig is, had ze dat door haar onopvallendheid net zo goed niet kunnen zijn.

De lezer hoort Mie maar één keer iets zeggen, namelijk wanneer ze Heiko in paniek opbelt: Hans is weggelopen uit de ontwenningsskliniek en dronken naar huis gekomen. Mie spreekt in korte zinnen of zelfs enkele woorden, en rekt de u-klank ongewoon lang, zo geeft Heiko aan.

- *‘Hans ist hier. Ganz betrunken,’ die kaum hörbare Frauenstimme am anderen Ende zieht das U ungewöhnlich lang. ‘Aus Kur raus. Ist ganz betrunken. Wütend.’
‘Mie?’ frage ich.
‘Komm bitte,’ ist die einzige Antwort, die ich kriege, dann legt sie auf. (p. 187)*

Beide kenmerken, zowel het taalkundige aspect als de manier van spreken van de personages, zorgen ervoor dat de roman van conventies afwijkt. Niet in elke situatie wordt er standaardtaal gesproken en dus heeft Philipp Winkler ook niet altijd in de standaardtaal geschreven. De verschillende spreekwijzen uit zich in de woordkeuzes en de schrijfwijzen van gedachten en dialogen.

Die manier van schrijven is echter niet typisch voor hem. In zijn kortverhaal *Sad Satan* schrijft Philipp Winkler namelijk wel standaardtaal en past hij weer andere technieken toe dan in *Hool* om het geheel literair te maken.

Naast het specifieke taalgebruik wisselt Philipp Winkler ook af tussen de lengte van de zinnen. In beschrijvingen, zoals wanneer Heiko zijn ouderlijk huis bezoekt en aandachtig alles om zich heen bekijkt, gebruikt hij relatief langere zinnen. In gevechtsscènes daarentegen wordt de opeenvolging van gebeurtenissen weergegeven aan de hand van korte zinnen, vaak zonder voornaamwoord. Dit is een van de stijlkenmerken waar we rekening mee zullen houden in de vertaling omdat het mee bijdraagt tot het karakter van de tekst.

Klankspel

Door de verschillende soorten taalgebruik, gaande van formeel tot vulgair, van sociolect tot idiolect, speelt de klank een belangrijke rol. De auteur heeft de dialogen tussen de hooligans zo uitgeschreven dat de lezer het gevoel krijgt dat hij de jongens echt hoort spreken. Wanneer je volgende passages en voorgaande voorbeelden hardop leest, wordt duidelijk wat we bedoelen.

- *'Is' gut jetzt, Mensch! War bestimmt 'n Versehen. Selbst wenn nich', schieß doch drauf.'*
Dann hebe ich den Zeigefinger. Halte ihn ganz nah vor mein Gesicht, zeige damit auf ihn.
'Wenn ich noch einmal seh, dass du einem, der am Boden liegt, welche verpasst...'
'Was dann, Kolbe?'
Ehe ich antworte, dreht er sich weg, winkt ab.
'Ey!' poltert Axels Stimme zwischen den Bäumen.
(p. 16-17)
- *'Das soll uns was sagen?' fragt Jojo.*
'Das soll uns sagen, lieber Joachim, dass der Miesepeter zu meiner Linken ein verdammter Columbo ist,' erwidert Kai.
'Schon klar, aber warum jetzt' genau?'
'Die haben 'nen Raucherbereich, Jojo. Heeeißt: Die einzige Chance, die uns bleibt, die Hurensöhne abzupassen, ist, wenn sie vom Vorglühen da rauskommen,' ich zeige zur Bar rüber, 'um in irgendeinen Club zu gehen. Das kann genauso gut aber noch ewig dauern, weil der Post von dem Typ erst zwei Stunden alt ist.'
Ich tippe mir an die Nasenspitze und grinse Jojo und Kai an.
'Bah, Ficken, ey. Hätt ich mir mal mein Hämorrhoidenkissen eingepackt,' scherzt Kai.
(p. 123)

Beeldspel

Niet alleen het klankspel, ook het beeldspel is van belang in *Hool*, en met name de vergelijkingen die we in twee categorieën kunnen opsplitsen: de vergelijkingen die de tekst een literair karakter geven en de vergelijkingen die ervoor zorgen dat jongerentaal ontstaat. De laatste categorie zullen we later bespreken.

Behalve vergelijkingen die bijdragen aan het literaire karakter van de tekst zijn er ook uitdrukkingen terug te vinden. Van beide zullen we enkele voorbeelden geven uit de passages (p. 7-17, 28-35, 120-133) die we vertalen. We beperken ons tot die drie passages omdat het belangrijk is om bij het vertalen een goed inzicht te hebben in de vergelijkingen en uitdrukkingen, en omdat we op die manier ons corpus kunnen verkleinen. Eerst zullen we een aantal vergelijkingen bespreken, dan enkele uitdrukkingen. Op sommige zullen we niet verder ingaan omdat ze voor zich spreken of uitvoerig besproken worden in de vertaalverantwoording.

Vergelijkingen

Er zijn in *Hool* heel wat vergelijkingen terug te vinden die niet alleen bijdragen tot het beeldspel in de roman, maar ook tot het literaire karakter. Veel van de vergelijkingen zijn namelijk niet-alledaags. Bovendien heeft de auteur ook vergelijkingen gebruikt die niet opgaan in het Nederlands. Sommige vergelijkingen zullen we bijgevolg moeten vervangen, andere zullen we eenvoudig kunnen overnemen. We sommen hier enkele voorbeelden op uit de passages die we later zullen vertalen.

<p><i>Die Kippe in seiner linken Hand ignoriert er. Der Fahrtwind brennt sie wie in Zeitraffer runter.</i> (p. 9)</p>

Het uitdoven van de sigaret wordt vergeleken met een versnelde weergave in bijvoorbeeld een film. Het gaat hier om een vergelijking die we in onze vertaling wellicht gemakkelijk zullen kunnen behouden.

<p><i>Die ganzen Pumperschränke wirken gegen ihn so wendig wie Planierraupen.</i> (p. 10)</p>

Dit voorbeeld illustreert niet alleen een vergelijking die tot het literaire karakter van de tekst bijdraagt, maar ook hoe aan de hand van een vergelijking een woord in de jongerentaal wordt gevormd. We hebben het dan over ‘Pumperschränke’. De rivalen van de hooliganbende uit Hannover worden ‘Pumperschränke’ genoemd omdat ze tegenover de spichtige Kai (‘ihn’ in deze zin) net zo wendbaar zijn als bulldozers. Zo worden de gespierde tegenstanders wat hun lichaamsbouw betreft niet alleen vergeleken met ‘Pumperschränke’, maar ook met bulldozers.

De samenstelling ‘Pumperschränke’ komt van het werkwoord ‘pumpern’ (kloppen) en het substantief ‘Schränk’ (kast). In het Nederlands worden zulke kerels doorgaans met ‘kleerkasten’ vergeleken.

Links und rechts der Rückenlehne schauen seine Schultern hervor, die so kantig sind, als wären sie mit einem Winkel konstruiert. (p. 10)

Als ob der Magen mit Helium gefüllt wäre und von unten gegen die Lungenflügel drückt. (p. 11)

Mein Sicht ist so eng wie ein Nadelöhr. (p. 15)

Die Luft splittert wie Sägespäne durch meine pfeifende Lunge. (p. 16)

Mein Magen ist wie mit Blei gefüllt und plumpst auf den Boden meines Bauchs. (p. 17)

Nadat de inhoud van de maag eerder al vergeleken werd met het gas helium, wordt het nu vergeleken met klei, een heel plakkerige grondstof. We kunnen ons met niet al te veel moeite voorstellen hoe zwaar een maag zou aanvoelen, mocht er zich een dergelijke stof in bevinden.

Selbst an trüben Tagen kann man meistens noch bis zum Kaliberg sehen, der je nach Wetter anders aussieht. Mal weiß wie Pommessalz, mal grau wie Beton. (p. 29)

Er wordt hier een vergelijking gemaakt tussen de kleur van de ‘Kaliberg’ en frietzout of beton. Die vergelijking zullen we in onze vertaling allicht op een simpele manier kunnen behouden.

Seine Augen sind gleichzeitig glasig und wässrig. Wie ein Aschenbecher, in den jemand versehentlich Bier verkippt hat. (p. 32)

Hier wordt er niet alleen een vergelijking gemaakt (de ogen die zo glazig en waterig zijn als een asbak waar bier in terechtgekomen is) maar trekt ook het werkwoord ‘verkippen’ de aandacht naar zich toe. Het is namelijk niet het algemene Duitse woord voor ‘gieten’. Aan dergelijke woorden zullen we in onze vertaling extra aandacht besteden en in de vertaalverantwoording opnemen.

Hans lässt einen verächtlichen Grunzer los, der sich original so anhört, als wäre sein Mund ein Arschloch. (p. 33)

'Komme mir vor wie son Privatdetektiv aus 'nem alten Schwarzweißstreifen,' sagt Jojo und steckt seinen Kopf nach vorne durch. (p. 122)

In deze zin wordt er niets vergeleken, maar vergelijkt het personage zich zelf met iets: Jojo vindt zichzelf namelijk op een privédetective uit een zwart-witfilm lijken.

'Ja, leck, ey, guck dich mal an, du alter König Schlauschlau!' (p. 124)

Hier vergelijkt Kai zijn vriend Heiko met 'König Schlauschlau'. Wie of wat dat precies is, zullen we tijdens het vertalen achterhalen en in de vertaalverantwoording bespreken.

Auf meinem Gesicht liegen Ruhe und Ausgeglichenheit, wie bei einer Buddhamaske. (p. 125)

Seine akkurat ausrasierte Boxerfrise läuft spitz auf die Stirn zu wie die Schnauze eines Dachses. (p. 126)

Heiko vergelijkt het kapsel van de portier die voor de ingang van de bar staat waar de tegenstanders uit Braunschweig aan het voordrinken zijn, met de spitse snuit van een das.

Niedrige Rundtische mit Holzstühlen stehen wie Inselgruppen da. (p. 128)

De opstelling van de ronde tafels en stoelen in de bar wordt met eilandengroepen vergeleken. Alsof elke tafel met bijbehorende stoelen een eiland is.

Das Klacken des Schlosses kommt mir trotzdem wie ein Hammerschlag vor. (p. 131)

Heiko wil de autodeur zo zacht mogelijk sluiten en hoewel hem dat ook lukt, lijkt het voor hem alsof de deur als met een luide slag in het slot valt.

Nehm ihn in den Schwitzkasten und lass in Muay-Thai-Manier mein Knie wie ein Sprungfeder hochschnellen. (p. 132)

In deze passage wordt een gevecht beschreven en meer bepaald de manier waarop Heiko zijn knie in de maagstreek van zijn tegenstander laat belanden. Hij vergelijkt de beweging van zijn knie met een springveer. Een vergelijking die in onze vertaling gemakkelijk te behouden zal zijn.

Mein Knie landet trotzdem in seinem Solarplexus, und er pustet Luft aus wie so ein Sitzsack, auf den man sich wirft. (p. 132)

Mein Schädel brummt, als ob er in einem Schraustock klemmen würde. (p. 133)

Ich spüre meine Lungenflügel so deutlich unter meinen Rippen, als wären sie Fremdkörper, die mir jemand eingepflanzt hat. (p. 133)

Uitdrukkingen

Ook de uitdrukkingen die Philipp Winkler in zijn debuutroman heeft gebruikt, dragen bij tot het beeldspel en het literaire karakter van de roman. Een aantal van de uitdrukkingen, en bijgevolg ook beelden, zal echter moeilijk te behouden zijn in onze vertaling omdat er in het Nederlands vaak geen passend equivalent bestaat dat dan ook nog eens uit hetzelfde taalregister komt.

Hier geven we een overzicht van de uitdrukkingen die voorkomen in de passages die we zullen vertalen. We zullen er enkele bespreken, maar het merendeel zal terug te vinden zijn in de vertaalverantwoording.

*Keines dieser Billoteile aus Massenproduktion, die man nach zwei Wochen gleich wieder **in die Tonne kloppen** kann, weil dir die Kanten ins Zahnfleisch schneiden. (p. 7)*

Het spreekwoord ‘in die Tonne kloppen’ wijst erop dat de goedkope gebitsbeschermer waar het in deze passage over gaat, na twee weken al ‘in de vuilnisbak zal belanden’. Hoewel er hier een spreekwoordelijke uitdrukking gebruikt wordt en een dergelijke vertaling geen passend equivalent zou zijn.

In het Duitse synoniemenwoordenboek *openthesaurus.de* worden ‘fortschmeißen, in die Tonne treten, loswerden, wegschmeißen, wegtun’ als synoniemen voorgesteld. In onze vertaling zullen we op zoek moeten gaan naar een equivalente uitdrukking die bij de betekenis van het Duitse spreekwoord aanleunt.

*Aber wer sich nicht **am Riemen reißen** kann, den nimmt Axel nicht mit. (p. 10)*

De omgangstalige uitdrukking ‘sich am Riemen reißen’ wordt in *Duden* gedefinieerd als ‘*sich zusammennemen und sehr anstrengen um (wenigstens) etwas noch zu erreichen, zu schaffen*’. Of we een equivalente uitdrukking kunnen gebruiken, zal tijdens het vertalen duidelijk worden.

*Niemand **hat kalte Füße bekommen** und is umgedreht. (p. 11)*

*Wenn **die Sache hier gegessen ist**, setzt sich jeder ins Auto und verschwindet in die entgegengesetzte Richtung. (p. 11)*

*'Kennst doch Axel,' schaltet Kai sich ein. 'Onkelchen **gibt ungerne die Fuchtel aus der Hand.**' (p. 13)*

'etwas aus der Hand geben' wordt op de website *redensarten-index.de* omschreven als 'auf etwas verzichten'. Daarbij komt meteen de equivalente uitdrukking 'iets uit handen geven' in ons op. *Van Dale* definieert die uitdrukking als 'iets aan iemand anders overlaten'. In de meeste gevallen worden de touwtjes uit handen gegeven, hier echter de teugels. Wellicht omdat Heiko's oom de hooligans uit zijn bende graag onder controle houdt en de teugels, die een sterker beeld oproepen dan touwtjes, bijgevolg strak aanspant.

***Macht den Klappmann**, krümmt sich und stöhnt. (p. 15)*

*Sind dann irgendwie **auf den Kieker gekommen**, da runterzuspringen, aber das war der totale Reinfile. (p. 29)*

*Am Fuß des Berges blieb er reglos liegen, und wir drie **schoben den übelsten Film**, aber als wir uns Kais daliegendem Körper näherten, sprang er auf und **lachte sich den Arsch ab.** (p. 29)*

Twee uitdrukkingen in een zin. De eerste uitdrukking 'den übelsten Film schieben' komt van het spreekwoord 'einen Film schieben' wat op *redensarten-index.de* verklaard wordt als het hebben van waanvoorstellingen. De betekenis van 'sich den Arsch ablachen' wordt uit de context duidelijk: heel hard lachen. Voor onze vertaling zullen we dus op zoek gaan naar equivalente uitdrukkingen die met deze betekenissen overeenkomen.

*Sie wird eh gleich darauf zu sprechen kommen, warum das Ganze auch **mein Bier sein soll.** (p. 33)*

*'Ich werde ihn nächste Woche persönlich hibringen,' weil sie **auf Nummer sicher gehen** will, dass er auch wirklich da hingehet, aber das lässt sie natürlich aus. (p. 33)*

***Passt ihr ja auch gut in den Kram.** (p. 34)*

'Du steckst voller Überraschungen, mein Libber,' sagt Kai und zeigt seine Perlweißzähne. (p. 123)

Een uitdrukking en een vergelijking in één zin. Er wordt niet alleen gezegd dat Heiko vol verrassingen zit, maar er wordt eveneens benadrukt hoe wit Kai's tanden zijn. Dat resulteert in de vergelijking 'parelwitte tanden'.

Een bladzijde later wordt een zelfverzonnen variant van het spreekwoord gebruikt wanneer het personage zichzelf wil verbeteren omdat hij van inzicht is veranderd: *'Du steckst voller Dünnschiss.'* In onze vertaling zullen we er bijgevolg naar streven om de parallelie tussen die uitdrukkingen te behouden.

***'Quatsch, die sitzen an irgendeinem Tisch und saufen sich die Hucke voll.'* (p. 124)**

Structuur van de brontekst

Verteller

Het verhaal wordt verteld door een ik-verteller (Heiko) die alle gebeurtenissen ook zelf heeft meegemaakt. De lezer krijgt enkel en alleen door zijn ogen een beeld van de personages, plaatsen en gebeurtenissen. Dat zorgt ervoor dat we maar een kant van het verhaal horen.

We komen bijvoorbeeld wel te weten dat Heiko's moeder thuis is vertrokken om nooit meer terug te keren, maar de reden kunnen we alleen maar achterhalen door tussen de regels door te lezen. De ik-verteller geeft ze ons namelijk niet expliciet. De dingen waar Heiko niet over wil praten en die hij ver in zijn geheugen heeft weggestoken, daar vertelt hij de lezer niets over.

Aan het begin van het verhaal daarentegen geeft de ik-verteller wel een uitgebreide en gedetailleerde beschrijving van de andere personages en het gevecht in het bos tegen de hooligans uit Keulen. Het gaat hier namelijk om personen en een gebeurtenis waar hij graag over vertelt. En dat doet hij in een taalgebruik dat typisch is voor die jongeren, zoals we eerder al aangaven.

Aan de hand van die beschrijving wordt de toon van het boek meteen gezet en een van de hoofdthema's zonder expliciete uitleg toegelicht.

Tijdsstructuur

De roman is niet in hoofdstukken, maar aan de hand van een grafisch element in passages opgedeeld. Wellicht omdat de ik-verteller het verhaal niet chronologisch vertelt.

Gebeurtenissen uit het heden, verspreid over een aantal maanden, worden afgewisseld met herinneringen uit het verleden. Zoals de verschillende zelfmoorden in Heiko's omgeving of Heiko's moeder die het gezin verlaat.

Thematiek

Het vertrek van de moeder lijkt eveneens een verantwoording te zijn voor het feit dat Heiko zich bij de hooliganbende van zijn oom heeft aangesloten. Sinds zij haar gezin in de steek heeft gelaten, liep Heiko's leven volledig in het honderd. Slechte schoolresultaten, foute vrienden, een alcoholverslaafde vader,...

Heiko kent geen echte thuis meer sinds zijn moeder zonder een woord te zeggen van de ene dag op de andere haar koffers heeft gepakt. Dat hij het zo weinig over zijn moeder heeft, toont aan dat hij dat verlies uit zijn verleden nog niet heeft verwerkt.

Heiko's woede ten opzichte van zijn vader, die hij voortdurend bij zijn voornaam (Hans) noemt, geeft aan dat de relatie tussen vader en zoon niet goed is. Tussen de regels door kunnen we lezen dat Heiko hem verwijt zoveel te drinken, hoewel hij het op andere momenten ook begrijpt, want Heiko schuwt er zelf ook niet voor om het ene blik bier na het andere achterover te slaan.

Maar toch nemen die verwijten de overhand, want ooit woonde Heiko alleen bij zijn vader die hele dagen dronken was. Dan sloot Heiko zich in zijn kamer op en verweet hij zijn zus (Manuela) dat ze hem daar alleen had achtergelaten, bij de dronkenlap en de stiefmoeder die nooit wat zei en hem daardoor op de zenuwen werkte.

Op haar achttiende vertrok Manuela namelijk om te gaan studeren en dat zij hem heeft achtergelaten, heeft Heiko haar nooit echt vergeven. Dat blijkt uit de minachting die heel duidelijk wordt wanneer de ik-verteller het over Manuela en haar echtgenoot en zoon heeft.

Rond zijn twintigste en na twee pogingen, die impliciet ook een gevolg zijn van de thuissituatie, slaagde Heiko uiteindelijk voor zijn eindexamen en trok hij bij zijn vriendin Yvonne in. Tot zij hem bedroog en hem op straat zette.

Vervolgens vond Heiko onderdak bij een vriend (Arnim), in een huis dat nog minder als een thuis aanvoelt. Met in de tuin twee gevaarlijke gevechtshonden en een tijger, en met op zolder een baardgier. Er worden illegale zaken gedaan, maar daar distantieert Heiko zich van.

Net zoals van de louche zaakjes die zijn oom regelt in zijn gym waar Heiko een baantje heeft. Heiko kijkt op naar zijn oom, de leider van de hooliganbende, en hoopt op een dag zijn rol te kunnen overnemen. Ook al is hij, in tegenstelling tot de andere bendeleden, zo merken we op in de dialogen, blind voor het feit dat dat nooit zal gebeuren.

Nadat iedereen Heiko heeft laten vallen (zijn moeder die zomaar vertrok, zijn grootvader en beste vriend (Joel) die zelfmoord pleegden, zijn zus die ging studeren, zijn vader die voortdurend dronken was (en is), Yvonne die hem bedroog) ging hij op zoek naar iets of iemand die hem de verliezen kon doen vergeten en dat gevoel van samenhang kon vervangen. Dat vond hij in de hooliganbende van zijn oom.

Heiko richt zich volledig op de hooliganbende en de onvoorwaardelijke vriendschap die hij daar gevonden heeft. Of dacht gevonden te hebben, want plots laten zijn vrienden hem alsnog vallen wanneer ze een voor een uit de bende stappen en hun leven weer op het rechte pad brengen.

Op dat moment moet Heiko de keuze maken of hij zijn leven weer opneemt en het hooliganmilieu verlaat, of dat hij voor de rest van zijn leven het slaafje van zijn oom blijft.

De problematische familiale verhoudingen zorgen als het ware voor een rechtvaardiging voor het feit dat Heiko zijn toevlucht heeft gezocht tot een hooliganbende waar hij het gevoel van samenhang, dat hij in zijn familie mist, wel terugvindt. *Hool* is met andere woorden meer dan een blik achter de schermen van de hooliganwereld. De roman toont ook aan hoe iemand er verzeild geraakt en eraan blijft vasthouden.

Of toch zeker tot op een bepaald moment. Want op het einde van het verhaal lijkt de ik-figuur te beseffen dat het soms goed is om het verleden los te laten en dat niets voor altijd blijft zoals het is. Op die manier is *Hool* een Bildungsroman, het hoofdpersonage wordt namelijk door zijn omgeving gevormd. In het

Lexicon van literaire termen (2007) wordt het begrip onder zijn Nederlands equivalent, ontwikkelingsroman, als volgt verklaard:

Benaming voor een romanvorm waarin gewoonlijk via psychologische analyse de innerlijke en geleidelijke groei van een personage verhaald wordt, tot een evenwicht, een soort ideale levenshouding is bereikt.

Zoals de meeste romans, behandelt *Hool* dus meerdere thema's. De titel verraadt al welk thema een zeer grote rol zal spelen in het verhaal: hooliganisme. Maar zoals hier bewezen is, draait het om veel meer dan dat en kunnen andere thema's zoals loyaliteit, vriendschap, familiale problemen, onverwerkte gebeurtenissen, verlies, geweld, illegaliteit, voetbal, woede, rivaliteit en bendevoering er eveneens mee verbonden worden.

Dat het niet alleen om hooliganisme of voetbal draait, zegt ook Philipp Winkler zelf op het Instagramaccount van Uitgeverij Lebowski naar aanleiding van de boekvoorstelling van de Nederlandse vertaling op 26 april 2017:

It's not a football book, neither a hooligan book. It's about friendship, family and loss, a lot of loss. But if someone reads it as a football book, that's fine.

Sleutelmomenten

Hoewel elke gebeurtenis in de roman invloed heeft op een andere, zijn er meerdere sleutelmomenten te onderscheiden. Ze verkrijgen die naam omdat ze het meest typerend zijn en grote gevolgen met zich meebrengen.

De passages uit het verhaal dat zich in het heden afspeelt, worden afgewisseld met flashbacks naar Heiko's verleden: het eerste stadionbezoek, de stukgelopen relatie met Yvonne, het vertrek van zijn moeder, de komst van zijn stiefmoeder Mie en de verschillende zelfmoorden in zijn omgeving. Die sleutelmomenten uit het verleden vormen Heiko allemaal tot wie hij is. Niet alleen omdat ze een enorme impact op hem hebben gehad, ook omdat hij dat verleden niet los kan laten.

Maar niet alleen in het verleden, ook in het heden zijn er sleutelmomenten terug te vinden. Allereerst is er het moment waarop Heiko's oom (Axel) in paniek Heiko verplicht om hem in de gym te komen helpen. Hij heeft namelijk een tip over een razzia gekregen. Allerlei papieren moeten worden verbrand en drugs weggegooid. Vanaf dan beseft Heiko dat Axel misschien toch niet echt de touwtjes in handen heeft. Want wie zijn die drie mannen die Axel regelmatig een bezoek achter gesloten deuren brengen? Met dat besef realiseert Heiko zich ook dat hij misschien toch geen kans maakt om ooit de baas van de gym en de hooliganbende te worden, zoals Axel hem heeft beloofd. Desondanks blijft Heiko hopen en strategieën bedenken voor komende matches. Tevergeefs, want als lezer heb je al snel door dat Heiko voor altijd Axels slaafje zal blijven.

Het moment waarop Heiko's beste vriend (Kai) het Facebookprofiel ontdekt van iemand uit de hooliganbende van Braunschweig, vormt het tweede sleutelmoment in deze roman. Alle statusupdates van die jongen zijn openbaar waardoor Heiko en Kai precies kunnen achterhalen wanneer hij waar is. Ze laten die kans dan ook niet onbenut en rijden samen met hun vriend Jojo in Axels bestelbusje, dat geen nummerplaat uit Hannover heeft en dat ze even 'geleend' hebben, stiekem naar Braunschweig om Hannover voorgoed op de kaart te zetten. Maar dat loopt anders dan gedacht: ze moeten vluchten en de jongens van Braunschweig laten niet veel meer van Axels wagen over. Heiko probeert het voorval en het wrak dat het busje geworden is, voor zijn oom verborgen te houden, maar zoals gewoonlijk komt hij het toch te weten en geeft hij Heiko een paar maanden geen loon meer voor zijn werk in de gym.

Het derde sleutelmoment begint met het graven van een kuil voor het nieuwste huisdier van Heiko's huisgenoot Arnim: een tijger. Een tijd later wordt Heiko door Arnim gedwongen om mee naar Polen te rijden om het dier op te halen. Wanneer Arnim die bewuste dag een pistool vanonder de keukentafel haalt om mee te nemen naar de afspraak, beseft Heiko wat anderen al lang doorhadden: Arnim is een gevaarlijke gek. Heiko doet wat van hem verlangd wordt want hij beseft dat vluchten geen optie is. Enkele weken later schiet Heiko 's nachts wakker door stemmen en gestommel beneden, gevolgd door

een schot. Wanneer hij de volgende ochtend vanuit zijn schuilplaats naar beneden gaat, is Arnim nergens meer te bekennen. Heiko hoort dagen niets meer van zijn huisgenoot en uiteindelijk beseft Heiko dat hij ook nooit meer iets van Arnim zal vernemen. Dat geeft Heiko de kans om op het einde van het verhaal toch te vluchten en voor de vrijheid te kiezen, weg van de illegale praktijken.

Het vierde sleutelmoment speelt zich in Leipzig af. Na een voetbalwedstrijd wordt Kai door onbekenden in elkaar geslagen. Heiko en Jojo vinden hem als een hoopje ellende onder een brug: afgetrokken broek, kapotgescheurd T-shirt, bebloed gezicht, losse tanden,... Kai is er zo erg aan toe dat hij voor een tijdje in het ziekenhuis wordt opgenomen. Wanneer hij weer aan de betere hand is, gaat hij op een avond mee uit met Heiko. Maar tijdens een toiletbezoek verliest hij plots zijn zicht en belandt zo terug in het ziekenhuis: het netvlies van zijn beide ogen is volledig gescheurd doordat de kleine scheurtjes niet meteen na het ongeval werden gediagnosticeerd.

Dit sleutelmoment brengt nog twee andere sleutelmomenten met zich mee: allereerst besluit Kai dat hij niets meer met het hooliganmilieu te maken wil hebben en aan zijn toekomst wil werken. Ten tweede wordt er met een loting besloten dat Hannover 96 het tegen Eintracht Braunschweig zal opnemen in de DFB-Pokal (het voetbalbekertoernooi georganiseerd door de Duitse voetbalbond), iets wat al in geen jaren meer is voorgekomen. Omdat Heiko ervan overtuigd is dat de jongens uit Braunschweig Kai op die bewuste avond in Leipzig zo hard hebben toegetakeld, vindt hij die voetbalwedstrijd de ideale gelegenheid om wraak te nemen.

En zo komen we bij het zesde en laatste sleutelmoment. Heiko staat alleen in zijn wraak. Een voor een verlaten Heiko's vrienden de hooliganbende. Ulf wil er zijn voor zijn gezin, Jojo heeft zijn passie gevonden in het trainen van jonge voetballers en Kai wil in Londen gaan studeren zodra zijn ogen genezen zijn. Alleen Axel, die zelf nooit volwassen geworden lijkt te zijn, steunt Heiko en organiseert een match op de dag van de voetbalwedstrijd. Of hij dat doet uit wraak voor Kai's ogen of omdat hij zin heeft in een gevecht, is nog maar de vraag.

Tijdens al die (sleutel)momenten houdt de auteur de lezer in spanning door niet meteen alles te vertellen. Zo gaan Heiko en zijn drie beste vrienden (Ulf, Kai en Jojo) op een dag naar het kerkhof om bloemen te leggen op het graf van een gestorven vriend en diens vader. Wie zij zijn en wat er met hen gebeurd is, komt de lezer pas vele bladzijdes later te weten: Joel maakte een einde aan zijn leven omdat hij door de vele blessures nooit het leven van een profvoetballer zou kunnen leiden. Joels vader beging een wanhoopsdaad in het tuinhuis. Hij kon de dood van zijn jongste zoon niet accepteren en dus ook niet verwerken. Hij spookte hele dagen door het huis en leefde niet meer. Daarom besloot hij dat er hij net zo goed een einde aan kon maken.

Symbolen

Het is heel duidelijk dat Heiko de verschillende verliezen uit het verleden en het heden moeilijk kan verwerken. De zelfmoorden, de moeder die hem in de steek laat, zijn beste vriend Kai die blind in het ziekenhuis belandt, de andere vrienden die de hooliganbende een voor een verlaten, de louche huisgenoot die op een dag verdwijnt. Door al die verliezen weet Heiko niet meer wat hij verder met zijn leven aan moet.

Op de ogenblikken waarop het Heiko allemaal te veel wordt en hij geen blijf weet met zichzelf, rijdt hij naar zijn ex (Yvonne) en bekijkt vanuit zijn auto haar huis. Die handeling staat wellicht symbool voor de tijden dat Heiko wel gelukkig was en wel een echte thuis kende: in het huis met Yvonne, in de hooliganbende met zijn vrienden, in het leven in een gezin.

En zo zijn er wel meer symbolen terug te vinden in *Hool*. Bijvoorbeeld de gier Siegfried die op een dag de kans krijgt om zijn vleugels letterlijk uit te slaan, maar ze niet grijpt.

Of Poborsky, een van de twee vechthonden, die op het einde van het verhaal naast Heiko's auto opduikt. Normaal moet je er niet aan denken om in de buurt van die hond te komen, maar op dat moment is hij ongelooflijk kalm. Hij springt in Heiko's auto en blijft doodstil zitten terwijl hij uit het raam kijkt en samen met Heiko de toekomst tegemoet rijdt.

De symbolen zijn goed verstopt, maar hoe vaker en beter je de roman leest, hoe meer je er zal ontdekken.

Hool in de Duitse pers

De literatuurcriticus Volker Weidermann is erg te spreken over de debuutroman van Philipp Winkler, zo blijkt uit zijn recensie in *Der Spiegel*. ‘Winkler erklärt alles, ohne zu erklären. Er erzählt.’ En daar houdt Weidermann van. Al merkt hij wel op dat de gevechtsscènes niet de sterkste zijn omdat Winkler zich daarin laat meeslepen door het gevecht en de toon uit het oog verliest.

Bovendien zijn de meningen over de Hannover-slang die de auteur in zijn debuutroman heeft gebruikt, duidelijk verdeeld. Volker Weidermann schrijft in *Der Spiegel* dat het eerder ‘angelesen wirkt’.

‘Die Luft splittert wie Sägespäne durch meine pfeifende Lunge.’ Weder Luft noch Späne splintern, und Lungen pfeifen zuletzt beim Verein Halbe Lunge auf dem Zauberberg.

Julia Encke daarentegen geeft in *Frankfurter Allgemeine Zeitung* aan dat zij het taalgebruik ‘oft auch lustig’ vindt. Ze is vooral verwonderd over het feit dat je je tijdens het lezen van *Hool* werkelijk in de hooliganwereld lijkt te bevinden. Alsof Philipp Winkler het allemaal zelf meegemaakt heeft. En dat enthousiasme steekt ze niet onder stoelen of banken, maar uit ze meteen in de inleiding van het artikel:

Hat der Autor das selbst erlebt - oder nur extrem gut recherchiert? Philipp Winklers Debütroman „Hool“ ist auf jeden Fall eine der intensivsten Lektüren dieser Saison. Ein Buch wie ein Schlag.

Ook Michael Pilz vraagt zich in zijn recensie in *Die Welt* af waar de grens tussen fictie en werkelijkheid ligt in *Hool*. Al voegt hij er later aan toe dat hooligans wellicht nooit een boek over zichzelf zouden schrijven. Maar net als bij Clemens Meyer komt die vraag meer dan eens in de hoofden van de lezers op.

Het is trouwens niet de eerste keer dat Philipp Winkler met Clemens Meyer wordt vergeleken. Ook de literatuurcriticus Gerrit Bartels schrijft in zijn artikel voor *Mitteldeutscher Rundfunk*, en herhaalt het in het radio-interview, dat er een gelijkenis tussen de twee auteurs te zien. Want net zoals Winkler schreef Meyer een boek over hooligans: *Als wir träumten*. Al gaat het in die roman slechts om enkele passages waarin een aantal hooligans opduiken die overigens veel jonger zijn dan Winklers hooligans.

In *Hool* gaat het overigens om meer dan hooligans alleen. Het gaat ook om het beeld van een nul dat naar voren wordt geschoven, een beeld dat Julia Encke erg waardeert en waardoor ze haar recensie in *Frankfurter Allgemeine Zeitung* als volgt beëindigt:

Es gebe zu wenige Romane, die von der deutschen Wirklichkeit erzählen, sagen manche. Hier ist einer.

Ook de literatuurcriticus David Hugendick is vooral te vinden voor het thema van de roman, zo blijkt uit zijn recensie in *Die Zeit*. Hij sluit zich aan bij het artikel van de cultuurjournalist Florian Kessler die stelt dat de moderne Duitse literatuur braaf en conformistisch is. En dat is *Hool*, een verhaal over de ‘Boden der Gesellschaft’, niet.

Hugendick noemt Heiko’s taal ‘körperlich oft geradezu bedrängend’, fysiek maar vaak ook benauwend. Dat de dialogen in ‘das nordisch klimatisierte Kneipendeutsch’ neergepend zijn, daar heeft hij geen problemen mee, alsook niet met de sentimentaliteit die nooit de grenzen overschrijdt.

Maar toch gaat het volgens David Hugendick op een bepaald moment de verkeerde kant op met de stijl in de roman. Scènes worden op zo’n manier beschreven dat de lezer niet meer weet wie aan het woord is (de ik-verteller of de auteur), gewoonweg omdat het hoofdpersonage dergelijke woorden nooit in de mond zou nemen. Een voorbeeld:

Denn so genau die Milieuechtheit des Ich-Erzählers auf den ersten Blick auch wirkt: Oft lässt Winkler Heiko Sätze sagen, in denen er so etwas wie Schönheit erzwingen möchte, die nicht so recht hineinpasst. Auf Stellen wie "Im Zapfhahn schütten wir uns noch schnell ein Bier vom Fass in die Hälse" kommen aufgespreizte Beschreibungen: "Der weichgezeichnete Umriss der Stadt baut sich im bläulichen Morgenlicht vor uns auf. Vor den bröckelnden, wie ausgebombt aussehenden Fassaden ausrangierter Fabriken liegt ein feiner Schleier." Da stehen Volvos im "fahlen, indirekten Lichtschein" an "langen baumüberspannten Feldwegen", wo sich Birken und Weiden über die Einfahrten "beugen".

Das ist alles ganz hübsch. Aber: Wer spricht hier? Heiko, der meistens Worte wie "affenfotzenverhurte Pisscheiße" für das findet, was um ihn herum vorgeht? Oder nicht doch der Autor dahinter, den der Kunstwille ergriffen hat? Jedenfalls wirken im Bericht des Ich-Erzählers die Anfälle von Literaturhauspoesie angesichts von Einfahrten und Feldwegen deplatziertes, je krasser sonst der Tresenton zelebriert und als Echtheitsnachweis des Erzählten ausgegeben wird.

Hoewel er verschillende motieven te bedenken zijn waarom die stijlbreuk optreedt, wordt er in de roman zelf geen reden voor aangehaald, zo schrijft Hugendick. Hij besluit dan ook dat in *Hool* het rollenproza op verschillende plaatsen de mist in gaat. Jammer, want andere zaken lukken Winkler wel: bijvoorbeeld de scènes tussen Heiko en de gier, het huisdier van Heiko’s huisgenoot. Die passages vindt Hugendick zo ontroerend dat hij ze al reden genoeg vindt om dit boek alsnog te lezen, al blijft het conflict ‘zwischen dem Echten und dem Künstlichen, auf den dieser Roman unfreiwillig hinweist’ bestaan.

In het radio-interview bij *Mitteldeutscher Rundfunk* sluit Gerrit Bartels zich bij die kritiek van Hugendick aan, al verzacht hij zijn opmerking meteen weer door te zeggen dat het om een schoonheidsfoutje gaat waar de meeste lezers overheen zullen lezen.

Vertaalstrategie

Chesterman (geciteerd door Gambier, 2010) maakt een onderscheid tussen globale en lokale vertaalstrategieën. Onder globale vertaalstrategieën verstaat hij beslissingen die het macroniveau van de tekst beïnvloeden en bijgevolg eveneens een invloed hebben op het microniveau. Waar globale strategieën bepaald worden door preliminaire normen, worden lokale strategieën dat door operationele normen.

Volgens Toury (geciteerd door Munday, 2012) zijn normen deels vastgelegd, maar zijn ze niet zo bindend als regels. Zij vormen namelijk een continuüm op de schaal tussen regels en idiosyncrasieën. Verder maakt hij een onderscheid tussen drie soorten normen.

De initiële normen verwijzen naar algemene keuzes die een vertaler maakt. Als de normen van de brontaal de overhand krijgen, dan ontstaat een adequate vertaling. Vertaalt de vertaler volgens de normen van de doeltaal, dan is een acceptabele vertaling het resultaat. In de vertaling van *Hool* streef ik een acceptabele vertaling na zonder dat de kenmerken die de tekst typeren en hem tot een literair geheel maken, verloren gaan.

De preliminaire normen, zo schrijft Toury (1995), zijn afhankelijk van de vertaalbaarheid en van de directheid van vertaling. Vertaalbaarheid slaat op de keuze voor teksten die wel of niet vertaald worden. Ik koos ervoor om een vertaling van *Hool* te maken omwille van het spreektaalige karakter van de tekst dat vermengd is met jongerentaal en de taal van de subcultuur van voetbalhooligans. Dat er op het moment dat ik aan de vertaling begon, nog geen vertaling van de roman bestond, heeft ook een beslissende rol gespeeld. Zo kan ik namelijk niet spieken in een tekst die ik als een voorbeeld zou kunnen beschouwen, maar moet ik volledig beroep doen op mijn eigen, talige creativiteit.

De operationele normen zijn 'de normen waardoor de beslissingen die gemaakt worden tijdens de vertaalhandeling zelf gestuurd worden'. Zij beïnvloeden niet alleen hoe het linguïstische materiaal in de tekst verdeeld is, maar ook de opbouw en de formulering van de tekst.

Zonder operationele normen in acht te nemen, kunnen we de volgende vertaalstrategie formuleren:

In mijn vertaling van *Hool* streef ik ernaar om culturele verwijzingen en realia, maar ook het typerende afwijkende taalgebruik van *Hool* te behouden. Daarnaast wil ik nagaan in welke mate en hoe modern Duits proza, dat bovendien doorweven is met zowel jongerentaal als de taal van de subcultuur van voetbalhooligans in het Nederlands vertaald kan worden.

De roman *Hool* van Philipp Winkler zit vol culturele verwijzingen en realia die de tekst manifest aan het Duitse cultuur- en taalgebied binden. Bovendien bevat de roman heel veel afwijkingen van de standaardtaal, met name jongerentaal en de taal van de subcultuur van voetbalhooligans. Dat taalgebruik is essentieel voor de tekening van de personages en de weergave van de inhoud.

De vragen die zich stellen zijn (1) of een vertaalstrategie die zoveel mogelijk de culturele verwijzingen en realia wil behouden voor dit soort teksten geschikt is, en (2) in welke mate en hoe precies de typische jongerentaal en de taal van de subcultuur van voetbalhooligans in het Nederlands weergegeven kan worden.

Ondanks de eerder exotiserende vertaalstrategie, streef ik in het taalgebruik zelf een doeltaalgerichte vertaling na. Naarmate het vertaalproces vordert, zullen er waarschijnlijk vertaalproblemen opduiken omdat er op microniveau weerstand geboden wordt aan de algemene vertaalstrategie. Als gevolg daarvan zal die tijdens de operationele fase in het vertaalproces wellicht nog aangevuld worden.

Onder weerstand verstaan we het moment waarop de vertaling niet de doelen volgt waar de vertaler naar streeft, maar er verzet tegen biedt. Op die manier wordt de vertaler bij wijze van spreken gedwongen om beslissingen te maken die tegen zijn preliminaire vertaalstrategie ingaan. Meestal gaat het daarbij om keuzes op microniveau. In dat geval verplicht de vertaling de vertaler als het ware om zijn algemene strategie aan te passen of aan te vullen.

Tijdens het vertalen van *Hool* zal er voortdurend de afweging gemaakt moeten worden of de tekst het toelaat om hem volgens de vooropgezette vertaalstrategie te vertalen, of dat hij weerstand biedt en de vertaler bij wijze van spreken in een bepaalde richting dwingt.

In het vertaalproces zullen zowel bewuste als onbewuste keuzes gemaakt worden. Het is daarbij belangrijk dat we ons niet alleen bewust zijn van grote, maar ook van kleine vertaalproblemen en beslissingen. Het merendeel van de bewuste vertaalkeuzes zal worden toegelicht in de vertaalverantwoording en kunnen als een aanvulling op de vooropgezette vertaalstrategie beschouwd worden.

Chesterman (geciteerd door Gambier, 2010) verbindt die operationele normen met een bepaalde categorie binnen vertaalstrategieën: probleemoplossend ten opzichte van gewoontes. Die laatste categorie is moeilijk vast te leggen omdat ze vaak onbewuste vertaalkeuzes met zich meebrengt. In het artikel wordt erop gewezen dat de keuzes die de vertaler maakt, afhankelijk zijn van de situatie waarin hij zich bevindt, maar ook dat elke keuze het gevolg is van rationeel denken.

Jongerentaal

Het begrip ‘jongerentaal’ komt dan wel vaak voor in onze maatschappij, eigenlijk zou ‘jongerentalen’ correcter zijn. Er bestaat namelijk niet één zo’n taal. Het grootste onderscheid kan wellicht gemaakt worden tussen Vlaamse en Nederlandse jongerentaal, maar ook binnen een land en zelfs binnen een stad zijn er grote verschillen. Hoe jongeren in pakweg Antwerpen spreken, verschilt enorm van de taal van de jongeren in Gent, Genk, Amsterdam, Rotterdam,... Dat heeft niet alleen te maken met regionaal taalgebruik, maar ook met de woordenschat die zich in bepaalde groepen van jongeren nestelt die elk hun eigen interesses hebben en zich van elkaar willen onderscheiden. Zo schrijft ook Jolanda van den Braak in het artikel *Het verschijnsel straattaal: een verkenning*.

Jongeren bewegen zich in allerlei groepen en subgroepen naar verschil en overeenkomst in voorkeur, interesse, leeftijd en ook in taalgebruik. Vrijwel alle jongeren ontwikkelen een eigen manier van spreken, een vorm van jongerentaal. Dit taalgebruik kan variëren van zeer specifiek binnen de eigen groep tot meer algemeen naar buiten toe.

Hool bevat niet alleen woorden uit de jongerentaal, maar het verhaal wordt volledig in hedendaags taalgebruik verteld, specifieke woordenschat uit de subcultuur van hooligans inbegrepen. In onze vertaling zullen we dat moderne taalgebruik de ene keer al wat gemakkelijker kunnen behouden dan de andere. Net die spanning is interessant om te bestuderen.

Jongerentaal ontstaat overigens op verscheidene manieren en het proces verschilt van taal tot taal. In het Duits worden bijvoorbeeld aan de hand van ongebruikelijke vergelijkingen, woorden gevormd die tot een informeel register zullen behoren.

Daarvan zijn in *Hool* heel wat voorbeelden terug te vinden. We zullen er enkele geven en bespreken uit de passages (p. 7-17, 28-35, 120-133) die we zullen vertalen. Hoewel er in meerdere passages van de roman voorbeelden te vinden zijn, beperken we ons tot die drie passages omdat het belangrijk is om bij het vertalen een goed inzicht te hebben in dit soort woorden. Zij zijn immers vaak zo uniek dat er geen exact equivalent in de doeltaal bestaat en we op basis van de vergelijking op zoek moeten gaan naar een vertaling.

Door ons enkel op de drie passages te richten die we zullen vertalen, verkleinen we het corpus. Dit is dan ook maar een aanzet tot toekomstig uitgebreider onderzoek naar het ontstaan van Duitse jongerentaal op basis van ongebruikelijke vergelijkingen. Wij doen hier enkel een aantal vaststellingen. Woorden uit de jongerentaal die niet op basis van een vergelijking zijn ontstaan, zullen we in de vertaalverantwoording bespreken.

*Mit seiner **bulettenartige** Hand umgreift Hinkel das Lenkrad auf zwölf Uhr. (p. 8)*

Hinkels hand wordt hier met een gehaktbal vergeleken. Dat wordt niet gedaan aan de hand van een omschrijving (bijvoorbeeld, met zijn hand die op een gehaktbal lijkt), maar door middel van een niet algemeen bestaand adjectief. Op die manier ontstaat er een nieuw bijvoeglijk naamwoord.

*Seine gegelte **Boxerfrise** schrappt über den fettigen Polsterbezug der Kopfstütze. (p. 9)*

‘Frise’ is een afkorting van ‘Frisur’ en behoort tot de jongerentaal, zo lezen we in *Duden*. Maar ‘Boxerfrise’ is er niet terug te vinden, wat erop wijst dat het geen algemeen woord is, maar tot het tot de omgangstaal tussen jongeren behoort.

Het kapsel van het personage van wie hier sprake is, wordt vergeleken met het kapsel van een bokser. Bijgevolg stelt zich de vraag: hoe ziet het kapsel van een bokser er precies uit? En hebben alle bokkers dan juist hetzelfde kapsel?

Verder moeten we ons afvragen wat het belangrijkste is: het woord behouden door het als het ware letterlijk te vertalen, of het beeld bewaren door een omschrijving te gebruiken in de vertaling? Indien we voor die laatste mogelijkheid opteren, zal er woord uit de jongerentaal verloren gaan.

*Schon lang her, dass ich mir irgendwas **reingepfiffen** habe. (p. 9)*

‘reinpfeifen’ bestaat uit het werkwoord ‘pfeifen’ en het informele prefix ‘rein’ wat op zijn beurt afgeleid is van ‘herein’ of ‘hinein’. Mochten we ‘reinpfeifen’ woordelijk vertalen dan luidt de vertaling ‘binnenfluiten’, wat geen betekenis heeft in het Nederlands. Daarom zullen we bij het vertalen op zoek gaan naar een werkwoord dat wat de betekenis betreft equivalent is aan ‘reinpfeifen’.

*Er weiß ganz genau, dass Axel es nicht leiden kann, wenn wir uns vor einem Match mit irgendwas **zuballern**. (p. 10)*

Het nemen van drugs wordt door het werkwoord ‘zuballern’ vergeleken met het blokkeren van de rationele gedachtegang. De jongens nemen drugs die als het ware naar hun hersenen schieten waardoor ze in een trance terecht komen en van de wereld af zijn. In het commentaar bij de vertaling zullen we verder op dit werkwoord ingaan.

*Die ganzen **Pumperschränke** wirken gegen ihr so wendig wie Planierraupen. (p. 10)*

De rivalen van de hooliganbende uit Hannover worden ‘Pumperschränke’ genoemd omdat ze tegenover de spichtige Kai (‘ihn’ in deze zin) net zo wendbaar zijn als bulldozers. Zo worden de gespierde tegenstanders wat hun lichaamsbouw betreft niet alleen vergeleken met ‘Pumperschränke’, maar ook met bulldozers.

De samenstelling ‘Pumperschränke’ komt van het werkwoord ‘pumpern’ (kloppen) en het substantief ‘Schrank’ (kast). In het Nederlands worden zulke kerels doorgaans met ‘kleerkasten’ vergeleken.

*Sein Kiefer entspannt sich etwas, und er legt mir ganz kurz die **Pranke** auf die Schulter und zieht mich näher ran. (p. 12)*

In deze passage vergelijkt Heiko de hand van Axel met de poot van een roofdier. Er wordt niet expliciet gezegd hoe groot de hand is of hij er exact uitziet, maar dankzij de vergelijking die door het substantief ‘Pranke’ gemaakt wordt, kan de lezer zich een duidelijk beeld vormen van de hand.

*Er zupft an seinen kurzen **Igelhaaren**. (p. 13)*

Ook hier wordt er een vergelijking gebruikt om het kapsel van het personage te beschrijven: het haar wordt met de stekels van een egel vergeleken. In de vertaling zouden we voor eenzelfde vergelijking kunnen gaan door als ‘kort egelhaar’ te vertalen, al lijkt dat wel te wringen. In het Nederlands blijkt het namelijk niet zo gebruikelijk te zijn om op basis van een dergelijke vergelijking samenstellingen te vormen.

*Hauptsache, es gibt endlich wieder **Backenfutter**. (p. 14)*

Het feit dat er weer een gevecht zal plaatsvinden, wordt door de ik-verteller vergeleken met ‘Backenfutter’. Woordelijk vertaald: voer voor de kaken. Met die ongewone vergelijking wil hij simpelweg zeggen dat er weer klappen uitgedeeld zullen worden.

Volgens *mundmische.de* betekent ‘Backenfutter’ een oorveeg, een klap in het gezicht of een pak slaag. Omdat we in het Nederlands niet op dezelfde manier, namelijk op basis van zo’n ongebruikelijke vergelijking, een woord uit de jongerentaal kunnen vormen, zullen we op zoek moeten gaan naar een meer beschrijvende vertaling.

*Während ich das letzte Stück Bienenstich **runterhucke**, gehe ich schnell diverse Ausflüchte durch, von denen keine standfest genug ist gegen das, was Manuela mir anschließend an den Kopf hauen würde. (p. 34)*

Het werkwoord ‘runterhucke’ duidt heel duidelijk aan hoe er op basis van een ongebruikelijke vergelijking jongerentaal ontstaat. Heiko ziet het opeten van de taart als een last en vergelijkt het met het dragen van iets zwaar op zijn rug waardoor hij het werkwoord ‘hucken’ gebruikt. In het Nederlands kunnen we die ongewone vergelijking echter niet maken.

*‘Willste ’ne Darmspiegelung bei den **Wichspimmel** durchführen?’ (p. 124)*

Dit scheldwoord is samengesteld uit het werkwoord ‘wichsen’, door *Van Dale* vertaald als ‘zich afrukken’, en het substantief ‘Pimmel’. De persoon waarvan hier sprake is, wordt met andere woorden vergeleken met een ‘piemel’ die zichzelf ‘afrukt’. Geen al te fraaie vergelijking, maar ze toont wel aan hoe er op basis van een ongewone vergelijking een woord in de jongerentaal ontstaat.

*‘Bah, ey, du riechst wie ’ne Mischung aus Klostein und **Eichelkäse**,’ sagt Kai, als ich in den Van steige und die Handschuhe ins Türfach pfpöpfe. (p. 129)*

Dit substantief is een goed voorbeeld van hoe omgangstaal tussen jongeren gevormd wordt. Een ander woord voor ‘Eichelkäse’ is ‘Smegma’, waarmee de ‘vettige substantie onder de voorhuid van de penis, en tussen de kleine schaamlippen’ bedoeld wordt. Die substantie wordt in het woord ‘Eichelkäse’ vergeleken met kaas, die onder de eikel zou zitten.

In tegenstelling tot eerdere voorbeelden komt deze vergelijking in het Nederlands ook voor. Voornamelijk in jongerentaal of informeel taalgebruik wordt ‘eikelkaas’ weleens gebruikt.

*‘Das isser,’ sagt Kai und trommelt sich auf den Oberschenkel, ‘das is’ der **Schwanzlutscher**.’ (p. 130)*

Wederom een scheldwoord op basis van een vergelijking. ‘Schwanzlutscher’ bestaat uit de substantieven ‘Schwanz’ en ‘Lutscher’, door *Van Dale* respectievelijk vertaald als ‘staart’ (maar informeel ook als ‘pik’) en ‘lolly’ of ‘speen’. Het gaat hier met andere woorden om iemand die zijn ‘pik’ als een ‘lolly’ gebruikt. Opnieuw geen fraaie vergelijking, maar ze toont nog maar eens aan hoe er door vergelijkingen te maken ongewone, vulgaire woorden kunnen ontstaan die deel gaan uitmaken van een jongerentaal.

Realia

Zoals we in onze vertaalstrategie aangaven, streven we er in onze vertaling naar om culturele verwijzingen en realia zoveel mogelijk te behouden. Het is namelijk heel duidelijk dat het verhaal zich in Duitsland afspeelt. Tijdens het vertalen zal echter blijken dat we ons niet altijd aan die vooropgezette strategie zullen kunnen houden. Soms zijn er immers realia die om een aanpassing vragen want ze mogen dan wel in de broncultuur algemeen bekend zijn, in de doelcultuur zijn ze dat mogelijk niet.

In het artikel *De vertaling van realia* (1997), dat we in een herwerkte versie in *Denken over vertalen: tekstboek vertaalwetenschap* (2010) terugvinden, onderscheidt Grit twee vormen van realia. Ten eerste zijn er de begrippen die enkel voor een specifiek land of cultureel gebied gelden en die elders geen of maar een gedeeltelijk equivalent hebben. Ten tweede zijn er de termen die voor die begrippen gebruikt zijn. Realia komen bovendien niet alleen voor tussen verschillende talen, maar ook binnen een taalgebied zoals bijvoorbeeld het Nederlands.

De denotatie en connotatie spelen volgens Grit eveneens een belangrijke rol bij het begrijpen van realia. Dat de leden van een bepaalde cultuurgemeenschap zich vaak geen beeld kunnen vormen van de objectieve betekenis van een begrip uit de andere gemeenschap leidt ertoe dat ze ook geen associaties met die begrippen kunnen maken.

De vertaler, zo schrijft Grit, dient zich op voorhand af te vragen wat het belangrijkste is voor het doelpubliek: de denotatie of de connotatie? Vervolgens moet de vertaler zich afvragen hoe de denotatie en/of connotatie op een zo adequaat mogelijke manier overgebracht kan worden. Ook na het vertalen kan de vertaler dankzij twee vragen zijn vertaling van de realia beoordelen: ‘is de vertaling qua denotatie en/of connotatie duidelijk genoeg voor de lezer?’ En ‘is de vertaling zo kort als mogelijk en zo lang als nodig?’

Aan de hand daarvan geeft Grit acht mogelijke vertaalstrategieën voor realia die we hier zullen opsommen met de terminologie die Grit ervoor gebruikt: handhaving, leenvertaling, benadering, omschrijving of definiëring in de doeltaal, kernvertaling, adaptatie, weglating en combinaties van vertaalstrategieën.

Ook wij zullen ons tijdens het vertaalproces vragen omtrent connotatie en denotatie stellen en beantwoorden om zo voor elk realium tot een gepaste vertaalstrategie te komen.

We moeten hier wel bij opmerken dat de begrippen die wij vaak als realia beschouwen, niet op dezelfde manier begrepen kunnen worden als hoe Grit realia beschouwt. In *Hool* gaat het immers ook vaak om woorden die uit een specifiek taalgebruik komen, hetzij dialect, hetzij jongerentaal. In dat opzicht schiet de definitie die Grit geeft hier te kort.

We zullen hier geen overzicht geven van de realia uit de drie passages uit *Hool* (p. 7-17, 28-35, 120-133) die we vertalen omdat zij in de vertaalverantwoording al uitvoerig worden besproken. Daarbij gaat het om woorden als ‘Monatssatz Hartz IV’, ‘Huren Hannover’, ‘Bulli’, ‘U23-Team’,... Daarnaast zijn er ook plaatsnamen of namen van bekende personen terug te vinden die we, zo zal blijken na het vertalen, kunnen behouden in de vertaling en duiden in de vertaalverantwoording. Hun denotatie blijft namelijk hetzelfde, hoewel hun connotatie kan verschillen.

Sommige realia kunnen overgenomen worden zonder dat ze voor de vertaling van bijkomende informatie voorzien moeten worden. Bijgevolg zullen we hen dan ook niet bespreken in de vertaalverantwoording, maar ze hier opsommen:

- *‘Sind bei **Olpe** von der **B55** ab.’ (p. 8)*
- *‘Mit dem Ausdruck würde er wohl selbst einen **Lottogewinn** entgegennehmen. (p. 9)*
- *‘Kai hebt seinen Arsch ein paar Zentimeter über den Sitz und fingert seine Puderdose aus der Gesäßtasche seiner **Hollister-Jeans**. (p. 9)*
- *‘Das gelbe Ortsschild von Olpe rauscht an der Beifahrerseite des **T5** vorbei. (p. 10)*
- *Er hat ein rotes **Fred-Perry-Polo** an. (p. 13)*
- *Ich nehme die **Hochstraße**, um zum Haus meines Vaters zu kommen. Es liegt am anderen Ende von **Wunstorf**, in einer Straße mit anderen ehemaligen Bauernhöfen. (p. 28)*
- *Ich bin mit Kai, Jojo und Joel da mal eingebrochen, auf das Gelände von der **Kali & Salz**. (p. 29)*
- *‘Und er mu-,’ sie räuspert sich, ‘wird bis November nach **Bad Zwischenahn** gehen.’ (p. 33)*
- *Wir sind der Westtangente vom Autobahnkreuz **Braunschweig-Nord** gefolgt und biegen nun links von einer Schnellstraße in ein Industriegebiet ab. (p. 121)*

Hoewel er in verschillende passages van de roman voorbeelden van realia te vinden zijn, beperken we ons tot deze drie passages omdat we het belangrijk vinden om bij het vertalen een duidelijk beeld van de realia te hebben.

Aartsrivalen Hannover 96 en Eintracht Braunschweig

Hannover 96

Wat in 1896 begon als een voetbalclub onder studenten, zo vermeldt de officiële website van Hannover 96, groeide uit tot een van de grootste clubs van Duitsland. Aanvankelijk speelden de studenten van de Hannoverscher Fußball-Club zelfs geen voetbal, maar deden ze aan rugby en atletiek. Pas vijf jaar later besloten ze om het rugby op te geven en voetbal te gaan spelen. Ze fuseerden met BV Hannovera en heetten voortaan Hannoverscher Sport-Verein von 1896. De naam die ze ook vandaag nog dragen, al wordt de club in de volksmond Hannover 96 genoemd.

Een jaar na de fusie en de nieuwe naam, in 1914, speelde de ploeg een wedstrijd tegen het wereldberoemde Tottenham Hotspurs. Die wedstrijd lokte zo'n tienduizend toeschouwers naar de oude renbaan die de thuisbasis van de Hannoverse voetbalclub was. Al bleef dat succes niet duren. Door de Eerste Wereldoorlog die in de jaren daarop volgde, verloor de club meer dan honderd leden.

Na de oorlogsjaren werd de toekomstige rijkspresident, Paul von Hindenburg, tot erevoorzitter van de Hannoverscher Sport-Verein von 1896 benoemd en werd hij als nooit tevoren vereerd in Hannover. Tot een andere politieke figuur nog meer verering kreeg: Adolf Hitler. Nadat in 1933 de nationaalsocialisten aan de macht kwamen, zette Hannover 96 alle niet-arische leden aan de deur. Zij waren niet meer welkom, ook al waren ze de club decennialang trouw gebleven. De leuze 'Niemals allein' gold tussen 1933 en 1945 duidelijk niet.

Maar in de jaren daarvoor en daarna gold ze wel. Vooral toen Hannover 96 in 1938 en 1954 Duits kampioen werd. De ene keer dankzij trainer Robert Fuchs, die voor het eerst spelers van Hannover tot het niveau van de nationale ploeg kon opleiden. De andere keer dankzij trainer Helmut Kronsbein.

Die winnaarsmentaliteit zette zich ook in de jaren 60 nog voort. De West-Duitse voetbalploeg won niet alleen enkele amateurkampioenschappen, in 1964 werd ze ook toegelaten tot de nieuw opgerichte Bundesliga, die dankzij Hannover 96 haar toeschouwersaantallen snel zag toenemen.

Hun succes bleef echter niet eeuwig voortduren. Vanaf dan degradeerde de club regelmatig van de eerste naar de tweede klasse. Al deden ze daar niet onder voor de rest: in 1992 won de ploeg, als eerste tweede-klasse-ploeg, de beker van de Duitse voetbalbond. Het geluk leek weer aan hun kant te staan.

In 2002 leidde trainer Ralf Rangnick Hannover 96 opnieuw naar een plek in de Bundesliga. De club was op dat moment recordhouder van de kampioenschappen uit de tweede klasse.

Hoewel de clubkleuren van Hannover 96 wit en groen zijn, speelt de ploeg altijd in rode truitjes. De reden daarvoor is tot op heden nog steeds een mysterie. Er mogen dan wel veel mythes en legendes rond de kleur van de truitjes bestaan, een echt antwoord is er nog steeds niet.

Naast voetbal zet Hannover 96 zich ook in voor goede doelen. Zoals de stichting die ontstond na de dood van hun beste keeper, Robert Enke. Hij speelde sinds 2004 bij Hannover 96 waar de fans hem

meteen in hun armen sloten. Zijn sportief succes zorgde niet alleen voor veel bewonderaars, maar in 2007 ook voor een plek in de nationale voetbalploeg.

Op sportief vlak mocht alles dan wel van een leien dakje lopen voor Enken, op persoonlijk vlak deed het dat niet. De dood van zijn dochter die aan hartproblemen leed, was voor hem een zware klap die hij nooit te boven zou komen. Hij werd depressief, volgde jarenlang therapieën en nam medicijnen. Toch verzweeg hij zijn mentale problemen voor de buitenwereld. Tot hij in 2009 voor een trein sprong en zijn weduwe de waarheid vertelde aan de pers.

Omdat de Bundesliga en Hannover 96 wilden voorkomen dat dit vaker zou gebeuren, richtten ze samen de Robert Enke-stichting op die zich inzet tegen depressiviteit onder sporters.

Braunschweig

Volgens de officiële website ontstond Eintracht Braunschweig op 15 december 1895 (enkele maanden eerder als Hannover 96) als een voetbal- en cricketclub. Vijf jaar later was de club een van de stichters van de Duitse voetbalbond.

Een zeventigtal leden zag een grote toekomst voor de club voor zich en besloot daarom in 1905 een eigen voetbalstadion te bouwen met plaats voor zo'n 3000 toeschouwers.

Een jaar later kreeg de ploeg een nieuwe naam: FC Eintracht von 1895. En de naamsveranderingen zullen zich in de geschiedenis van de club nog vaak herhalen. In 1920 kreeg ze de naam SV Eintracht Braunschweig, in 1945 viel de ploeg uit elkaar en werkte ze samen met het pas gestichte TSV Braunschweig om vier jaar later, in 1949, haar oude naam Eintracht Braunschweig weer terug voor zich te winnen.

Op 12 april 1908 werd Eintracht, zoals de afkorting van de clubnaam nog steeds luidt, voetbalkampioen van Noord-Duitsland, wat ze in 1913 herhaalde door van Hamburg te winnen. De jaren nadien, tijdens de Eerste Wereldoorlog, wordt er aan het voetbal weinig aandacht besteed, in tegenstelling tot de periode van de Tweede Wereldoorlog.

In 1963 verwierf de ploeg een plaats binnen de gloednieuwe Bundesliga. Vier jaar later werd Eintracht dankzij trainer Helmuth Johannsen Duits kampioen. Ondanks de successen van de ploeg, verloor ze in 1973 en in 1980 toch telkens voor één jaar haar plek in de Bundesliga. In 1985 ging het bergaf met de club en werd ze uit de Bundesliga gedegradeerd. Twee jaar later degradeerde ze zelfs naar de derde klasse.

De afgelopen jaren lukte het de ploeg om terug op niveau te komen. In 2014 won Eintracht weer tegen Hannover, een wedstrijd die Philipp Winkler wellicht geïnspireerd heeft voor zijn roman *Hool*, waarin de match Hannover-Braunschweig een van de sleutelmomenten is.

Vanwaar die rivaliteit?

Wat heeft ervoor gezorgd dat Hannover 96 en Eintracht Braunschweig aartsrivalen geworden zijn? Jaloezie omdat de ene club voetbalgeschiedenis geschreven heeft en de andere niet, kan het niet zijn. Beide clubs speelden een belangrijke rol in het ontstaan van het Duitse voetbal. Braunschweig schreef geschiedenis door in 1874 voor het eerst in Duitsland voetbal te spelen en spelregels vast te leggen, Hannover door in 1878 de allereerste Duitse voetbalclub te worden.

Wellicht is hun rivaliteit eerder ingegeven door geografische en geschiedkundige elementen. Zo verloren de vorsten van het Frankische adellijke geslacht Welfen, hun hegemonie terwijl hun neven het tot keurvorsten in Hannover schopten. Toen in 1636 het gebied van de Welfen in twee residentiesteden werd verdeeld, werden de eerste sporen van rivaliteit tussen Braunschweig en Hannover zichtbaar.

Dat in 1946 de deelstaat Nedersaksen gesticht werd met Hannover als hoofdstad, droeg ook niet bepaald bij tot de goede band tussen Braunschweig en Hannover. Want zo zette de geschiedenis zich voort en bleef Braunschweig ondergeschikt aan Hannover, die zo mogelijk nog machtiger werd dankzij de industrialisering en de aanleg van het spoor.

Voetbal heeft dus oorspronkelijk weinig met die rivaliteit te maken, maar dat weten vele fans of hooligans niet, zo vertelde Andreas Buchal aan de Norddeutscher Rundfunk (NDR).

Es gibt schon einige, die genau wissen, dass das historische Gründe sind.

Volgens Buchal, die een doctoraat schreef over de rivaliteit tussen de twee fanclubs van Hannover 96 en Eintracht Braunschweig, neemt de agressie af naarmate je hoger in de tribune gaat. Onderaan staat de harde kern van de supporters, degene die op geweld uit zijn. Loop je meer naar boven, dan zal je merken dat die haat en agressie afnemen naar gelang de prijscategorie van de tickets. Op de VIP-tribune zal je van de rivaliteit tussen Braunschweig en Hannover dan ook niets merken.

Waarom de rivaliteit tussen de twee (fan)clubs toegenomen is, hoewel ze beide in andere klassen speelden, blijft onduidelijk. Buchal vermoedt dat het met de ontwikkeling van de maatschappij te maken heeft.

Vroeger nam het voetbal een minder belangrijke positie binnen de maatschappij in, maar vandaag lijkt alles voetbal. Voetbal als spiegel van de maatschappij, zegt men weleens. De supporters leven voor het voetbal en de wedstrijden die ze in het stadion kunnen gaan bekijken. Niet alleen omwille van het sportieve vlak, ook omdat ze zich op die manier een identiteit kunnen aanmeten en deel kunnen uitmaken van een groep.

Hooligans

Philipp Winkler kende voor hij aan zijn boek begon de details uit het hooliganmilieu niet. Omdat je die niet volledig kan leren kennen door er boeken over te lezen, ging de auteur zelf op onderzoek uit. Hij sprak met fans van Hannover 96 en met politieagenten.

Naar aanleiding van het wereldkampioenschap voetbal in 2016 schreef hij, gebaseerd op zijn bevindingen, een artikel over hooligans voor de *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. Daarin beschrijft hij wie ze zijn, waar ze samenkomen, wat de regels zijn en waarom ze doen wat ze doen. Wij geven hier een overzicht van de belangrijkste elementen die Winkler in zijn artikel opnoemt.

Wie?

Hooligans zijn mannen. In 99% van de gevallen toch, want in Rusland kan je weleens een vrouw tussen de hooligans opmerken. In het alledaagse leven dragen ze sweatpants, dure polo's, sportschoenen of kostuums. Maar tijdens de match is iedereen gelijk: joggingbroek, effen T-shirt en gebitsbeschermer. Hooligans zijn van alle leeftijden, alle beroepen en alle politieke partijen:

Männer verschiedensten Alters. Junge Erwachsene. Alte Haudegen. Daddys in den Dreißigern und Vierzigern.

Männer, die von der Schicht kommen. Männer, die bald wieder auf Montage müssen. Studenten. Türsteher. Kindergärtner. Nachtwächter. Beamte. Arbeitslose. Selbständige. Landschaftsbauer. Müllmänner. Anwälte. Krankenpfleger. Nationalisten. Konservative. Rechte. Sozialdemokraten. Nichtwähler.

Bovendien is een hooligan ook niet aan zijn uiterlijk te herkennen. Hij kan dun of dik, gespierd of slap zijn. Hij kan gemanicuurde vingernagels of een kaal hoofd hebben. Alles is mogelijk, op één uitzondering na: lang haar. Want daar wordt aan getrokken.

Waar?

Hooliganbendes gaan volgens Winkler nooit de confrontatie met elkaar aan in een goed bewaakt voetbalstadion. Ze spreken liever af op een plek zonder pottenkijkers, zoals op een afgelegen industrieterrein, een verlaten carpoolparking, een bos of een veld. Mocht er wel iemand iets van het gevecht opvangen en de politie waarschuwen, wees er dan maar zeker van dat alles en iedereen zich uit de voeten gemaakt zal hebben voordat de politie de kans krijgt om zich ermee te bemoeien.

Wat?

Afspraken over waar en wanneer de ontmoeting tussen de twee bendes zal plaatsvinden, worden door een van de groepsleden gemaakt. Dat doen ze via wegwerp gsm's of digitaal hermetisch afgesloten fora, bezocht in internetcafés. Een iemand van de groep zorgt, bijvoorbeeld omdat hij er tijdens de vorige match niet veel van gebakken heeft, voor het beeldmateriaal dat na de wedstrijd via buitenlandse data-clouds gedeeld wordt. Als de twee groepen nog niet vaak tegenover elkaar gestaan hebben, dragen ze meestal per groep eenzelfde kleur T-shirt.

Verder legt Winkler ook nog enkele begrippen uit. Zoals capo, een begrip dat meestal met de Italiaanse maffia geassocieerd wordt. In het hooliganmilieu heeft het echter een andere betekenis. Daar is een capo iemand die de rest van zijn groep ophitst, die de maat aangeeft, die wat te zeggen heeft onder de ultra's. Winkler benadrukt dat een ultra niet hetzelfde is als een hooligan.

Een ultra staat in het fanblok of in zijn favoriete voetbalstadion. Hij zwaait met vlaggen, hangt spandoeken aan de omheining, zingt uit volle borst mee met de liederen en moedigt zijn favoriete spelers aan. Veel vredelievender dan een hooligan, op het eerste zicht.

Maar een ultra kan ook een hooligan zijn en een hooligan dus ook een ultra. Net zoals een capo ook een hooligan kan zijn. Het is volgens Winkler meestal zelfs zo dat de 'leider' zich niet zal laten tegenhouden om vanop de eerste rij de tegenstanders te lijf te gaan. Daarbij gelden trouwens ook twee regels die nooit overtreden mogen worden: geen hulpmiddelen, geen wapens. De beide ploegen komen sowieso al geschonden genoeg uit een match, zoals de confrontatie tussen de twee groepen genoemd wordt:

Mit schmerzenden Gliedmaßen. Schrammen, Platzwunden, Schwellungen, womöglich sogar dem einen oder anderen Bruch.

Andere regels gaan over de tijd. De duur van een match wordt strikt gemeten en de confrontatie gaat nooit door tijdens een voetbalwedstrijd want 'dan kan men niet naar de wedstrijd kijken'.

Waarom?

Waarom doen hooligans wat ze doen? Een buitenstaander zal het nooit weten omdat hij het volgens hen niet kan begrijpen. Hij er immers geen deel van uit. Als buitenstaanders kunnen we dus alleen maar raden naar de redenen. En dat doet Philipp Winkler ook.

Misschien draait het om de verbondenheid tussen gelijkgezinden, om de vriendschap, om aan de dagelijkse sleur te ontsnappen. Of misschien omdat ze zo de agressie kunnen uiten op een manier waarop het in een kickboxclub niet kan. Of misschien om de eigen vaardigheden of het eigen lichaam, zowel fysiek als mentaal, te testen. Of doen ze het om het lokale patriotisme te uiten? Of omdat ze zo afgestompt zijn dat ze nog eens iets willen voelen, adrenaline, opwindend of pijn? Of zien ze het misschien als een hobby? Hooliganisme, een hobby als een ander?

Vertaling

p. 7-17

Ik verwarm de nieuwe gebitsbeschermer in mijn hand. Draai hem rond met mijn vingers en druk hem wat samen. Zo doe ik het voor elk gevecht. De gel blijft stabiel, geeft maar een beetje mee. Het is een geweldig ding. Iets beters vind je niet. Op maat gemaakt door de tandtechnicus. **Niet een van die goedkope prullen** uit massaproductie die je al na twee weken weer **in de vuilnisbak kan flikkeren** omdat de randen in het tandvlees snijden. Of omdat je door de beroerde pasvorm en de chemische kunststofgeur voortdurend de neiging hebt om te kokhalzen. **Op Jojo met zijn mager conciërgeloon na, hebben we ondertussen bijna allemaal zo'n gebitsbeschermer.** Kai, die altijd de beste shit moet hebben. Ulf. Die **zwemt in het geld**. Tomek, Töller. En een paar van onze jongens die de juiste baantjes hebben. Oom Axel sowieso. Hij heeft de tandtechnicus een paar jaar geleden toevallig leren kennen. Heeft zich in contactsporten gespecialiseerd en levert aan gevechtssporters in heel Duitsland. Hoorde dat er ook een paar uit Frankfurt naar hem gaan en wat jongens uit het Oosten. Uit Dresden en Halle, **Zwickau**. Moeten daar zeker hun **bestaansminimum** voor op tafel leggen, denk ik en ga met mijn vingertop over de ademgaten.

‘Hé, Heiko!’ Kai stoot in mijn zij. ‘Je mobiel.’ Het wegwerpmobieltje zoemt tussen ons in op de bank. Ik grijp ernaar met trillende vingers. Mijn oom houdt me in de zijspiegel in de gaten. Ik druk op het knopje met de groene hoorn.

‘Waar zijn jullie? We wachten,’ de stem van de jongen uit Keulen met wie ik de match georganiseerd heb, komt uit de hoorn. Ik draai het raampje naar beneden om beter naar buiten te kunnen kijken, zoek naar een of ander aanknopingspunt.

‘Zijn net van de B55 bij Olpe af. Moeten er zo zijn.’

‘Rijd langs **In der Wüste**. Tweede rotonde rechtsaf. Rechtdoor **Am Bratzkopf** tot de rand van de stad. Links is het bos. Kunnen jullie niet missen.’

Voor hij ophangt, herinner ik hem nog eens aan de afspraak. Vijftien man aan elke kant. Dan hang ik op.

‘En?’ vraagt Axel zonder zich om te draaien. Hij houdt me in de zijspiegel nog altijd in de gaten. Ondanks de weerkaatsing van de zon kan ik zijn priemende blik zien. Hoe hij me onderzoekt. Ik geef de wegbeschrijving door en benadruk nog eens dat ik de jongen aan de afspraak heb herinnerd.

‘Heb ik gehoord,’ zegt hij en draait zich naar Hinkel die zoals altijd aan het stuur zit. Axel herhaalt de routebeschrijving. Alsof Hinkel me niet had gehoord, of hij alleen die kant op zou kunnen rijden als de instructie van hem komt. Ik merk hoe Kai me van opzij bekijkt, zijn mondhoek vertrokken. Goed bedoeld. Als ik hem nu aankijk, zal hij zeker nog met zijn ogen rollen. Om te zeggen: shit man, wat een controlefreak. Zoiets. Ik reageer niet, maar let erop dat Hinkel de juiste weg neemt. Hij bromt, wat wellicht betekent dat hij het begrepen heeft. Met zijn gehaktbalachtige hand houdt hij het stuur vast

op twaalf uur. Zweetparels zijn vast blijven zitten in de lange haren op de rug van zijn hand en schitteren in de zon. Lijken wel schuin achteruit gekamd. De andere hand laat hij uit het venster hangen.

Tomek, die links van Kai zit, scrolt **met een onverschillige blik** over zijn mobiel. Dat is zo'n Oostblokking. Altijd diezelfde Slavische kop. Goed of slecht gezind. Zie je er niet aan. Hij zou wellicht dezelfde uitdrukking hebben als hij de lotto won. De peuk in zijn linkerhand negeert hij. De wind brandt hem als in een versnelde weergave op. Zou ook geen wonder zijn als hij **pissed is**. Uiteindelijk heeft hij voor we vertrokken het **shotgunspel** om de betere plaats verloren van Kai. Kent het waarschijnlijk niet eens. Nu moet hij daar zitten waar Jojo de vorige keer met zijn kapotte neus alles heeft ondergebloed. Jojo's **wipneus** heeft er goed tussen gezeten. En de achterbankbekleding niet minder. Bovendien is dat van vooruit gezien de plaats waar je op warme dagen in geen geval wil zitten. Achter Hinkel. Zelfs met open raam.

Kai heft zijn kont een paar centimeter boven de bank en peutert een poederblik uit de achterzak van zijn Hollister-jeans. Hij draait het blik open en schept een hoopje coke op zijn duim, houdt hem eerst onder het ene, dan onder het andere neusgat en snuift. De **rammelkar** hobbelt behoorlijk, maar het lukt hem om niets te verspillen. Hij legt zijn hoofd achterover. **Zijn kortgeschoren haar vol gel** schuurt over het vette overtrek van de hoofdsteun. Hij reikt me het blik toe.

‘Ook wat? Misschien doe je het dan niet in je broek.’ Hij grijnst. Ik grijns terug en zeg: ‘Beter broek vol dan neus vol, **meneer Daum**.’ Hij lacht. Lang geleden dat ik iets heb gesnoven. Terwijl hij het blik dichtdraait, steekt hij zijn middelvinger op. Mijn oom schraapt zijn keel. Kai haalt zijn schouders op en steekt het blik terug in zijn jeans. Hij weet heel goed dat Axel er niet tegen kan dat we ons voor een match met eender wat **van de wereld snuiven**. Zelfs spul zoals coke dat je hoofd helder maakt. Maar dat is zoiets dat zelfs oom Axel niet uit mensen krijgt. Daarom laat hij het meestal maar gebeuren, zolang niemand overdrijft. Trouwens, is zelf toch ook geen fijnproever. De meeste jongens hebben het nodig tegen de zenuwen. Nou ja, of omdat ze gewoon **junks** zijn. Maar Axel neemt niemand mee die zich niet kan beheersen. In elk geval niet naar belangrijke matches. Zoals vandaag. Als het er echt om draait Hannover eervol te vertegenwoordigen. Kai doet dan altijd wel flink mee met de coke, maar hij is te goed om thuis te laten. Tegenover hem zijn al die kleerkasten van kerels zo wendbaar als bulldozers. En dankzij mij houdt hij zich voor de match wat in. Bovendien weet mijn oom heel goed dat hij niet voortdurend op me zou kunnen rekenen als hij Kai op de reservebank zou laten zitten.

Het gele plaatsnaambord van Olpe vliegt aan de passagierskant van de T5 voorbij. Ik buig me voorover, mijn gezicht tussen Hinkel en mijn oom.

‘Nu recht-’

‘Rechtdoor over de rotonde. Tweede afslag rechts,’ onderbreekt Axel me. Ik laat me terug op de bank vallen en rol als antwoord op Kai met mijn ogen. Hij geeft me een sigaret. Ik steek hem aan en neem een diepe trek. De ruimte tussen de metalen stangen van de hoofdsteun voor me wordt volledig ingenomen door de vlezige, rode nek van mijn oom. Zijn schouders steken links en rechts van de

rugleuning uit, ze zijn zo hoekig dat ze met een geodriehoek geconstrueerd lijken te zijn. Ik blaas een rookpluim richting het rode vlak tussen de stangen en zeg: ‘Inderdaad.’

We slaan de droge bosweg in. Het zand knarst onder de wielen. We worden meteen door de schaduw van de ruisende bomen omringd. Het doet goed om uit de directe zon te zijn en ik merk hoe de lichte afkoeling me weer wat rustiger maakt. Toen we Olpe verlieten, begon het. Dat gevoel dat altijd opkomt vlak voor de match begint. Ik weet niet of het met plankenkoorts te vergelijken is, ik heb tenslotte nog nooit plankenkoorts gehad. Het voelt in elk geval alsof er in mijn buik iets begint te zweven. Alsof mijn maag met helium gevuld is en vanonder tegen mijn longkwab aanduwt.

‘Daar,’ zegt Hinkel en wijst met zijn dikke, harige wijsvinger naar voren. Om vanaf de achterbank iets te kunnen zien, strekken wij drie onze nekken uit. Een eind verderop in de straat zien we **de autocolonne uit Keulen**. De jongens staan in groepjes voor hun karren. Axel draait zich om en tuurt door de achterrauit. Ik houd instinctief mijn hoofd opzij zodat hij beter kan kijken, maar denk dan meteen bij mezelf, verman je nu toch. Ik kijk ook naar achteren. Alles oké. De anderen rijden zoals gewoonlijk achter ons aan. **Niemand is de moed in de schoenen gezonken** en heeft rechtsomkeert gemaakt. Had me ook erg verwonderd.

‘Stop hier,’ beveelt mijn oom. Hinkel manoeuvreert de T5 zo goed mogelijk op de grasstrook die tussen de bosweg en de struiken loopt. De anderen parkeren achter ons. We stappen uit. De Keulenaren hebben precies zo geparkeerd. Alleen aan de andere kant van de weg. **Wanneer het hier achter de rug is**, gaat iedereen weer in zijn auto zitten en verdwijnt in de tegenovergestelde richting.

Axel loopt om de motorkap heen, gaat wijdbeens op het midden van de weg staan. Ik neem de gebitsbeschermer uit het doosje en verlies mijn oom niet uit het oog. Tomek gaat naast hem staan. Ze steken de hoofden bijeen. Ik buig me naar Kai en vraag een **peuk**. Hij probeert het pakje uit zijn strakke jeans te pulken. Ik houd mijn hand op, kijk steeds weer naar Axel die met zijn handen in de zij de Keulenaren in zich opneemt.

‘Kom op,’ zeg ik, ‘liefst vandaag nog.’

‘Rustig aan,’ mompelt Kai. Ik wip van het ene been op het andere. Als ik eindelijk een sigaret tussen mijn vingers heb, loop ik naar Axel en Tomek.

‘Wat?’ blaft hij me toe wanneer hij merkt dat er iemand dichterbij komt. Dan ziet hij dat ik het ben. Zijn kaak ontspant wat en hij legt zijn poot heel even op mijn schouder en trekt me dichterbij.

‘Hebben net nageteld,’ zegt Tomek met zijn **polakkenaccent**. Het klinkt als “**nachgeteld**”. ‘15 man plus camera.’

‘Heeft iedereen zijn rood T-shirt aan?’ vraagt Axel. Zou zich ook kunnen omdraaien en zelf kijken, denk ik, maar bijt natuurlijk op mijn tong. Nog voor we vertrokken, heb ik de shirts verdeeld. Juist zodat we ons daar nu niet meer mee moeten bezighouden.

‘Ja, iedereen,’ zeg ik.

Ik wil er nog aan toevoegen wat ik betreft de opstelling in gedachte had. Dat we moeten proberen om de potige kerels naar voren te plaatsen. Min of meer zoals een golfbreker. Zo zouden we de eerste botsing wat kunnen opvangen, ook al gaat dat ten koste van de snelheid. Maar Axel steekt zijn hand op om me duidelijk te maken dat ik stil moet zijn. En ik heb nog niet eens een halve zin gezegd. Een van de Keulenaars komt naar ons toe. Ik vermoed dat hij de jongen is met wie ik contact had.

‘Oké,’ zegt Axel.

Ik weet niet precies tegen wie.

‘Heiko. Jij zorgt ervoor dat de anderen klaarstaan.’

Hij houdt zijn arm gestrekt voor me, alsof hij me de weg wil versperren en loopt naar de Keulenaar die halverwege is blijven stilstaan en op iemand van ons wacht. Ik voel me erin geluid. Tenslotte was de afspraak tussen Axel en mij dat ik deze keer alles zou **organiseren**. Ik probeer het te slikken. Tomek slaat tegen mijn arm. Op zijn hand staat een verbleekte tattoo van een of andere vrouw. Ik kijk hem even aan, dan naar de grond en zeg: ‘**Fuck it**,’ en trap mijn sigaret uit.

Kai staat voor de T5 met een peuk in zijn **bek** en bekijkt zich in het getinte raampje. Hij trekt aan **zijn kort, stekelig haar**. Alle anderen dragen de rode T-shirts die ik heb uitgedeeld. Hij heeft een rode Fred Perry-polo aan. Hij heeft op zijn minst voor een keer de kraag omlaag gelaten. Ik ga naast hem staan, bekijk eerst hem, dan mezelf.

‘Weet je eigenlijk hoe getikt je bent?’

Hij reageert niet, **gaat onverstoorbaar door met zijn gewicht van de ene voet op de andere te verplaatsen** en rolt zijn sigaret neuriënd tussen zijn lippen. Daarnaast mijn gezicht in het donkerbruin getinte raampje. Uitdrukkingsloos. Mondhoeken naar de grond. Wenkbrauwen samengetrokken. Het voorhoofd gefronst. **Bloedserieus**. Mijn haar is in elk geval weer mooi gemillimeterd. Een reusachtige schaduw zweeft door het spiegelbeeld van het autoraampje.

‘Hey losers. Da’s lang geleden,’ zegt Ulf. ‘Klaar?’

‘I was born fucking ready,’ zegt Kai en slaat met een klap zijn rechterelleboog in zijn linkerhandpalm.

Ik blaas lucht door mijn gesloten lippen. ‘Je bent een **idiot**,’ zeg ik. Ik draai me om en kijk op naar Ulf die wel een kop groter is: ‘Veel te lang.’

‘Zeg dat maar eens tegen Jojo zijn scheve neus.’

We lachen. Ulf speurt de weg af. Hij vraagt waarom mijn oom daar weer aan het **bluffen** is. Of het deze keer niet mijn beurt was. Ik knik, haal onverschillig mijn schouders op en zeg: ‘Weet ik veel.’

‘Je kent Axel toch,’ mengt Kai zich in het gesprek. ‘Oompje geeft de teugels niet graag uit handen.’

‘Fuck it. Hij moet doen wat hij wil,’ zeg ik.

Ook Ulf haalt zijn schouders op. Het XXL-shirt spant om zijn borst en bovenarmen. De kraag ziet eruit alsof hij elk moment kapot zou kunnen springen.

‘Jij hebt dat hier toch maar georganiseerd.’

Ik knik weer en zeg dat het me eigenlijk geen zak kan schelen, het belangrijkste is **dat er eindelijk weer klappen worden uitgedeeld**. Sinds het nieuwe seizoen begonnen is, hebben we nog geen enkele match gehad.

Hinkel en een paar andere **oudgedienden** komen terug van het pissen, banen zich een weg door de bosjes. Ze gaan allemaal in een halve cirkel rond Axel staan. Schedels worden van schouder naar schouder gerold. Armen gestreicht. Handen uitgeschud.

‘Ready? Let’s go!’ roept Axel.

Ik steek de gebitsbeschermer in mijn mond. Bijt erop. De nervositeit is nog maar een nasmaak. We vormen drie rijen over de breedte van de weg. De adrenaline pompt door mijn lichaam. Ik word licht in mijn hoofd.

De troep stampst erop los. Axel en Tomek lopen vlak voor ons. Ulf en Kai naast me. Shit man, hij grijnst tot achter zijn oren, steekt me ermee aan. Dan kijk ik weer vooruit. Tegen de muur van **kale koppen** en witte shirts die zich naar ons toeschuift. Ze worden sneller, brullen: ‘**Hanoi** hoeren!’ Enkele steken daarbij hun vuist in de lucht.

Ook wij versnellen nu. In de pas blijven. Er is een harde ondergrond nodig voor de botsing. Anders is het al verloren. Zij lopen. Wij ook. Niet struikelen nu! Zeker Axel niet op de hielen trappen! Bijna. Ik voel handen in mijn rug die me voor zich uit duwen. Alsof dat nodig is. Nu gaat het gebeuren!

Een laatste kreet. Het bos wordt stil. Dan botsen lichamen op elkaar. Er wordt met vuisten en benen gezwaaid. Ik zie nog hoe Axel als het ware door het Keulse gedrang wordt opgeslorpt. Een Keulenaar voor me. Een vuist komt me tegemoet. Ik gebruik de zwaai. Ontwijk de klap. Gooi me tegen hem op. Hij valt niet. Te stabiel, die klootzak. Hij kreunt. Om me heen vliegen ze voorbij. **Verstrikt. Verdraaid.** In nekklem. Slaand. De kaalkop voor me **heeft flinke spierbundels. Whatever.** Langs boven afweren. Schijnbeweging naar links. Hij had hetzelfde idee. Is verrast. Zijn klap komt gehaast. Ik glip erlangs. Geef een jab op zijn kaak. Hij kreunt. Wankelt. Geen goede mep. Dan komt hij ineengedoken op me af, handen in de lucht. Ik wil meteen weer een schijnbeweging maken, dan botst iemand langs achter tegen me op. Geen schijn van kans. Zijn vuist botst recht op mijn sleutelbeen. Had zeker op mijn gezicht gemikt. Weer geluk gehad. Maar mijn sleutelbeen rommelt. Lijkt te trillen. Fuck it, zeg ik tegen mezelf. Ik spring vooruit. Schijnbeweging naar rechts. Heb hem in de gaten gehouden. Heeft hij niet op gerekend. Hij gooit zijn armen omhoog. Nierstoot. Hij zakt in elkaar, maar kan nog recht blijven. Zijn handen grijpen instinctief naar zijn nieren. Pech voor hem! Ik geef hem een zwaai toot recht op zijn **lelijke smoel**. Hij **bezwijkt**, buigt voorover en kreunt. Spuwt zijn gebitsbeschermer in het zand. Tand onder het bloed. Blijf op de grond! Blijf verdomme op de grond! Ik kijk om me heen. Niet te lang! Hij blijft liggen. Wenkt af, ogen dichtgeknepen van de pijn. Mijn gezichtsveld is zo smal als het oog van een naald. Ik zie Kai. Zo’n klootzak uit Keulen trekt aan zijn poloshirt. Kai probeert zich los te rukken. Hij draait om zijn eigen as, de Keulenaar draait mee, en doet stof opwaaien. Nog een wit shirt achter hem. Dacht het niet, jij hoerenjong! De jongen trekt zijn been in wanneer ik op hem afstuif. Stampt me in mijn lies. Ik stomme idioot! Raak uit de pas, maar vang mezelf met mijn handen op. Dan

hangt hij al boven me. Krijg een knie in mijn zij. Mijn adem stekt. Probeer mezelf op te vangen. Mijn hand glijdt weg en buigt in een onnatuurlijke richting. Pijn schiet omhoog van mijn pols tot in mijn schouder. **De smaak in mijn mondholte lijkt wel die van piepschuim.** Geen tijd. Hij komt alweer. Ik duw me wat af. De sukkel trapt erin. Geeft me tijd om op te staan. Mijn hand is gevoelloos. Mijn elleboog niet. Mijn linker haakt in zijn dekking en ik trek 'm wat naar onder. Dan mep ik hem met mijn elleboog op zijn bek. Hij valt op de grond. Hoest. Kokhalst en houdt zijn gezicht vast. Ik wacht af. Blijf in beweging. Hij neemt zijn hand weg, kijkt ernaar. Het bloed gutst uit een brede snee bij zijn linkeroog. Hij blijft op de grond. Ik snak naar adem. Kijk om me heen. Alleen hier en daar nog wat lusteloze schermutselingen die langzaam oplossen. Ik zet mijn handen in mijn zij. **De lucht versplintert als zaagsel door mijn piepende longen.** Verdomde peuken! Nu lekker eentje **paffen.** Een of ander gespuis achter me. Töller staat zo'n twee meter verderop in de bosjes. Zijn T-shirt hangt in flarden uiteen aan zijn bovenlichaam. Ik loop om hem heen, zie dat hij boven een Keulenaar met een bloedende, gespleten lip staat. De jongen houdt hulpeloos zijn handen voor zijn gezicht, maar Töller geeft hem nog twee stompen en schreeuwt daarbij op hem. Ik grijp Töllers arm, mijn andere hand rond zijn middel en trek hem weg.

‘Ben je gek, Töller? Hij heeft toch genoeg gehad!’

Hij duwt halfhartig tegen me. ‘Dat stuk stront heeft me in mijn ballen getrapt!’

Ik trek hem achterwaarts de bosjes uit. Er komen een paar jongens op ons toegelopen, willen zien wat hier gebeurt, maar ik houd mijn handen omhoog. Alles oké. Alles opgelost. Met beide handen duw ik Töller, die langs me door wil glippen, tegen zijn borst.

‘Is al goed, man! Was vast een ongeluk. Zelf als het dat niet was, fuck it.’ Dan til ik mijn wijsvinger op. Houd hem vlak voor mijn gezicht, wijs naar hem.

‘Als ik nog een keer zie dat jij iemand die op de grond ligt een mep...’

‘Wat dan, Kolbe?’

Voordat ik antwoord, draait hij zich weg en wenkt af.

‘Hey!’ Axels stem buldert tussen de bomen.

Zijn shirt ziet er bijna juist gewassen uit. Hij spreidt vragend zijn armen, opent zijn handen. Ik maak hem duidelijk dat alles oké is, geen probleem. Ulf komt naar me toe. Zijn kraag is gescheurd. De huid eronder is geschamd en rood. Hij feliciteert me. Ik vraag waarom, maar dan merk ik het zelf. De meeste jongens die op de grond gehurkt zitten, dragen witte T-shirts. De rode staan recht. Ze scanderen: ‘Han-no-ver! Han-no-ver!’ Mijn schouders voelen lichter aan dan ze in lange tijd geweest zijn. Mijn maag lijkt met klei gevuld en ploft op de bodem van mijn buik. Ik hurk naast Ulf zijn massieve benen, leg mijn onderarmen op mijn knieën en probeer diep adem te halen. Mijn borstkast lijkt dichtgesnoerd. Mijn sleutelbeen trilt door de gevoelloosheid. Mijn linkerarm is zwaar. Ik spuw de gebitsbeschermer in mijn hand. Het besmeurt mijn handpalm met bloed. Mijn gezicht bonst van de hevige pijn. Ik kijk op naar Ulf: ‘Hopelijk is er nog een tweede ronde.’

p. 28-35

Ik neem de Hochstraße om bij het huis van mijn vader te komen. Het ligt aan de andere kant van Wunstorf, in een straat met andere voormalige boerderijen. Het is eigenlijk een doodlopende straat, ook al is de stad te lui of te blut – of beide – om een bord te plaatsen. Het asfalt houdt ooit gewoon op en loopt meteen over in de velden die zich daarachter over de vlakke uitstrekken. Op een dag zoals vandaag heb je daar zo'n weids uitzicht over het vlakke land dat je bijna gelooft dat je in de hemel zou kunnen vallen. Zelfs op druilerige dagen kan je meestal nog tot aan de **Kaliberg** kijken, die er naargelang het weer anders uitziet. De ene keer zo wit als **frietzout**, de andere zo grijs als beton.

Ik ben daar met Kai, Jojo en Joel eens binnengedrongen, op het terrein van Kali & Salz. Zijn tot op de top geklommen waar het zout afgebroken wordt. Jojo en Joel hadden een vlieger bij die ze wilden oplaten en dat lukte echt goed daarboven. Kai en ik wisten zelf niet waarom we daar dan eigenlijk op wilden. Zijn dan op de een of andere manier **op het idee gekomen** om daar naar beneden te springen, maar dat was een grote flop. Aan de ene kant ging het zeker **30 meter** steil bergaf, wat de zekere dood geweest zou zijn. En aan de andere kant, **daar waar wij bovenop stonden**, was het zo vlak dat we na **twee meter** alweer terug op onze benen terechtkwamen. Op het einde hielden we dan een wedstrijd om ter snelst naar beneden. Kai liep met zo'n rotvaart de helling af dat hij zijn evenwicht verloor, struikelde **en vanaf halverwege als een ton naar beneden rolde**. Aan de voet van de berg bleef hij bewegingloos liggen en **doemscenario's drongen zich aan ons drie op**, maar toen we dichterbij Kais lichaam kwamen, sprong hij recht en **lachte zich de ballen uit de broek**. Zijn kleren waren helemaal gescheurd en hij had overal bloedende schrammen. Van zijn scheenbeen hing zo'n lap huid naar beneden. Dat weet ik nog omdat Joel meteen moest **barfen** toen hij dat zag.

Ik druk op de bel en voordat ik er maar aan kan denken om me meteen weer om te draaien en in de auto te stappen, trekt mijn zus de deur al open.

‘Heiko. Mooi. Eindelijk. Daar ben je dan.’

Ze opent haar armen en aarzelend doe ik een stap vooruit. Dan drukt ze me tegen zich aan. Ik voel me onnozel, zoals ik daar in Manuela's omhelzing sta, mijn armen aan beide kanten langs me. Ze drukt meerdere keren stevig toe en **ik geef me gewonnen** en leg ook een arm op haar rug. Dat lijkt haar eindelijk tevreden te stellen en ze laat los en zegt dat ik moet binnenkomen. Ik volg haar naar de grote hal **waar alle kamers van het huis op uitkomen**. Ze loopt voorop en verdwijnt achteraan rechts door de keukendeur. Mijn ogen moeten eerst aan het vage licht wennen. Omwille van de grote omvang van het vertrek en omdat er op de ramen in de voordeur na geen vensters zijn, ligt het merendeel in het donker. Dit was tijdens de zomer altijd de beste plek als ik wilde afkoelen. Dan legde ik me in mijn onderbroek op de zwarte, planken vloer en maffe tot mijn moeder of Hans me met een schop wakker maakte, dat ik hier niet in de weg mocht liggen. Tegen de rechtermuur tot aan de keuken staan nog altijd de oude kasten met glazen deurtjes. Die stonden er al toen het huis nog van mijn grootouders was. Ik blijf er even voor staan en bekijk de spullen achter het glas. Als hier een vreemde zou binnenkomen,

zou hij zich afvragen wat voor **smakeloze mensen** hier huizen. Toegegeven, ik stel me ook altijd weer diezelfde vraag, maar ik weet tenminste dat het vreemde **allegaartje** aan prullen ontstaan is doordat hier drie generaties vrouwen hebben geleefd. Op **de zelfgekloste kleedjes** van mijn oma staan nog de griezelige porseleinen engelen, katten en honden van mijn moeder. Waren het haar zeker niet waard om mee te nemen. Daarnaast staan kleine gouden, dikbuikige Boeddhabeeldjes en met paars en goud versierde houten olifanten. Mie haar bijdrage aan de warboel. Het komt nu pas in me op dat Mie ze daar wellicht niet zelf in heeft gezet. Zulke troep vindt een echte Thailander toch niet goed. Dat is toch eerder zo'n bullshit die voor woekerprijzen aan westerse **toeristen** wordt verpatst. Wellicht heeft mijn vader ze destijds gekocht en neergezet omdat hij dacht dat Mie zich zo meer thuis zou voelen.

‘Heiko, ben je er nog?’

Manuela's hoofd verschijnt zijdelings om de deurpost. Rond haar hals bengelt de bril die ze niet nodig heeft en die ze alleen maar draagt zodat ze er pedagogischer uitziet. Ik hoor Hans' stem vanuit de keuken. Hij zegt iets. Maar ik kan niet verstaan wat.

‘Papa, het is goed,’ dan weer tegen mij. ‘Kom nu. De koffie wordt koud.’

De toon waarop ze dat zegt. Zo overdreven bekakt. Daar gaat mijn konthaar van overeind staan. Ik stoot bijna mijn hoofd tegen het lage plafond, zo lang ben ik hier niet meer geweest. Manuela loopt druk heen en weer door de kleine keuken. Daglicht valt spaarzaam door de ramen en de terrasdeur. Mie staat aan het aanrecht en doet de vaat. Mijn vader zit aan tafel, zijn onderarmen links en rechts naast zijn bord dat al vol grove taartkruimels ligt. ‘Dag,’ mompel ik. Mie draait zich kort om en fluistert een hallo. Dat veronderstel ik tenminste. Vroeger maakte me dat weleens razend, hoe stil ze voortdurend is. Omdat ik hier niet meer moet wonen, kan me dat tegenwoordig geen bal meer schelen. Hoewel ze het stiekem doet, kan ik toch zien hoe Manuela vader een por geeft en ook hij er een ‘dag’ uitwringt voordat hij nog een stuk taart op zijn bord legt.

‘Ga zitten, ga zitten,’ smeekt Manuela en schenkt me meteen koffie in. Ik haal mijn sigaretten tevoorschijn en leg ze naast mijn bord. Manuela heeft meteen de **asbak** klaar en zet hem met een klap voor me op tafel neer.

De volgende minuten, waarin niemand een blik wisselt, gaan tergend langzaam voorbij. Mie zet nog een kom met bruine ballen naast het bord met de Bienenstich. Dan zit eindelijk iedereen aan tafel.

‘Wat is dat, Mie?’

‘Kai nok –,’ de rest versta ik niet omdat het Thais is en in het geluidloze **uitfadet**.

Ze lijkt na te denken hoe je dat **in het Duits** kan vertalen, maar vindt geen oplossing. Ook omdat Manuela knikt en ‘Ach zo’ zegt, alsof ze precies weet wat die dampende stierenkloten zijn.

Ik haal een sigaret uit het pakje en terwijl ik ze aansteek, tilt Manuela een stuk **Bienenstich** op mijn bord. Pas dan vraagt ze: ‘Bienenstich?’

Ik wuif vaag met mijn hand en tik de as van mijn sigaret af. Mijn vader kijkt voor het eerst deze kant op. Hij staart naar mijn peuken en likt over zijn bovenlip. Hoewel het al jaren geleden is dat hij de

oude **pornosnor** heeft afgeschoren, ben ik nog altijd niet gewend aan de aanblik van zijn naakte, met zweetparels bedekte bovenlip.

‘Heb je er nog een?’ vraagt hij en kijkt me daarbij geen seconde aan, maar spreekt tot het pakje zelf.

Ik trek langzaam en genietend aan mijn sigaret, tik af, trek er nog eens aan en leg hem op de **asbak**. Dan tik ik tegen het pakje. Het schuift dwars over het tafelblad, voorbij Manuela, en botst tegen Hans zijn bord. Hij neemt er een en tast zijn broek af. Vindt niets en nu kijkt hij me aan, de sigaret al tussen zijn lippen.

‘Heb je vuur?’

Zijn ogen zijn tegelijk glazig en waterig. Zoals een asbak waar iemand per ongeluk bier in **heeft gestort**. Ik tik de aansteker erachteraan.

Nu de hele rookwestie achter de rug is en Manuela haar kuchen heeft opgegeven, komt ze eindelijk ter zake. Haar afkeurende blik, die perfect bij de strakke dot past waar ze haar bruin haar in heeft gedrongen, blijft onveranderd. Ze kan het gepaf niet verdragen, maar ze moet zich gewonnen geven omdat ze in de minderheid en niet binnen haar eigen vier muren is. Ze heeft op zijn minst geleerd om in zulke situaties snel een asbak bij de hand te hebben, want zowel mij als Hans kan het **geen fuck schelen** waar we aftikken.

‘Goed dat we eindelijk weer eens bij elkaar zitten.’

Niemand reageert. Alleen Mie glimlacht ergens tussen verlegenheid en instemming.

‘Maar er is dan ook een goede reden,’ gaat Manuela verder. ‘Het is mij eindelijk gelukt – toegegeven, met wat **vitamine R** van Andreas’ kant – om van het ziekenfonds een **plaats in een ontwenningsskliniek** te verkrijgen voor papa.’

Hans zijn minachtend gebrom klinkt als een scheet die uit zijn mond komt. Maar daardoor laat Manuela zich niet van haar stuk brengen. Dat doet jarenlange ervaring.

‘En hij moe-,’ ze schraapt haar keel, ‘zal tot november naar Bad Zwischenahn gaan.’

‘Hmm,’ brom ik zachtjes met een droge brok Bienenstich in mijn mond. Ik vrees dat ze die zelf heeft gemaakt.

De vraag wat ik daarmee te maken heb, onderdruk ik liever omdat ik echt geen zin heb in **gezeik**. Ze zal het er zo meteen wel over hebben waarom mij dat allemaal **een zorg zou moeten wezen**.

‘Ik zal hem er volgende week zelf naartoe brengen,’ omdat ze het zekere voor het onzekere wil nemen dat hij er ook echt heen gaat, maar dat zegt ze natuurlijk niet.

‘Natuurlijk moet er ondertussen iemand voor papa’s duiven zorgen,’ aha, uit die hoek waait de wind dus, ‘en omdat ik door mijn werk echt geen tijd heb om me ook daar nog mee bezig te houden – de kinderen zijn zo innemend op hun leeftijd en ik heb na school zo veel voor te bereiden, te evalueren en te verbeteren dat het mij gewoon niet lukt – en omdat Mie doodsbang is voor vogels, dachten wij,’ ze kijkt Hans aan, wellicht in de hoop zijn blik te vangen, maar hij staart wezenloos verder zijn stuk

Bienenstich aan, ‘dacht ik dat jij dat toch zou kunnen doen, Heiko. Jij hielp opa vroeger toch altijd bij het voederen van de duiven. Dus jij weet dan ook nog hoe alles werkt.’

Dat is zo’n twintig jaar geleden.

‘Het zou voor ons allemaal echt een grote hulp zijn, Heiko.’

Waarom ik sindsdien geen voet meer in de stal heb gezet en mijn vader, die het duivenmelken van mijn opa heeft overgenomen, nooit heb geholpen met het voederen, dat heeft ze blijkbaar helemaal verdrongen. **Past** dan ook **goed in haar kraam**.

Terwijl ik het laatste stuk Bienenstich **probeer door te slikken**, overloop ik snel verschillende smoezen waarvan geen enkele sterk genoeg is tegen datgene wat Manuela me vervolgens naar het hoofd zou slingeren. Haar verankerde mondhoeken en de al bijna **vierkant uitzierende ogen** ontspannen zich een beetje. Ze merkt vast dat er geen goed tegenargument in me opkomt. Ik wil het echt, echt niet doen, maar weeral eens lijkt een of andere belangrijke verbinding tussen mijn **kop** en mijn **bek** te ontbreken.

‘Dan is het dus afgesproken,’ besluit ze en neemt als eerste een van de balletjes van Mie. Ze bijt een stukje af en kan **het vertrekken van haar mond** nog net tot een glimlach ombuigen. Ik kijk hoe ze Mie gespeeld toelacht. Mie glimlacht onzeker terug. Dan kijk ik naar mijn vader die net een aanstaarduel tegen zijn stuk taart voert en waarschijnlijk alleen maar aan de volgende **pul** denkt. Kan ik hem niet eens kwalijk nemen. Mij vergaat het ook niet anders. Hier zitten, aan deze tafel, in dit huis. Met mijn biologische familie. Godverdomme, ik zou me het liefst meteen met de eerste de beste bierpul bezuipen. Heeft toch allemaal geen zin, denk ik en klop op de tafel terwijl ik zeg: ‘Goed.’

Dat doet de anderen opschrikken uit de gedachten waarin ze net verdiept waren. Ik gooi mijn koffie achterover, sta op en graai over het tafelblad naar mijn rookspullen.

‘Moet er eens vandoor,’ zeg ik. ‘Nog wat te doen.’

Op dat vertrek had zelfs mijn zus niet gerekend, die voor zich uit stottert, razendsnel probeert om een of andere onzin te vinden waarover nog te praten zou vallen. Geen zin. Ik draai me ter plekke om, klop als afscheid in het voorbijgaan tegen de deurpost, kijk niet meer om, loop door de hal, de voordeur uit en manoeuvreer mijn Polo achteruit over de oprit.

‘Hier is het. Hier in,’ zegt Kai terwijl hij de Google Maps-route op zijn display volgt.

Alles moest ultrasnel gaan. Kai belde me meteen op toen hij de nieuwste Facebookpost van die schoft uit Braunschweig ontdekte. Ik zat net te **schijten** en zoals altijd wanneer je gehaast moet schijten, werd de stront zo’n slechte, smerige en geen mooie aalgladde worst die zomaar uit je gat glijdt zodat je maar een keer moet afvegen en proper. Nee, natuurlijk moest ik eerst zo’n **vijftig** vellen van de rol trekken. Dan ging het vlot. Gebitsbeschermer ingepakt, in comfortabele joggingspullen gesprongen. Kai belde ondertussen Jojo en Ulf op. Ulf moest afzeggen omdat hij met Saskia bij haar ouders op het avondeten was. Jojo deed meteen mee. Ik pikte hem op en we reden naar Kai in Hannover. Daar viel me pas in dat ik zeker niet met mijn eigen **kar** naar Braunschweig zou rijden. Nummerplaat uit Hannover. Dan hadden we net zo goed een dikke 96 op de motorkap kunnen spuiten. Dus overwogen we van alles. Taxi te duur en onveilig. Trein te onbetrouwbaar en vaste vertrektijden. Een wagen jatten zou te lang geduurd hebben omdat niemand van ons wist hoe je in die nieuwe dingen met elektronische vergrendeling geraakt. En dan schoot de T5 van mijn oom zijn gym me te binnen, die gebruiken we ook om naar matches te rijden. Eenvoudig zwart ding. Niet te herkennen. Bovendien heeft hij geen H-nummerplaat omdat Axel hem omwille van de illegale shit die ermee afgehandeld wordt, op een of andere handlanger-loser uit Hildesheim laat lopen. Wij dus naar de gym en godzijdank stond de **Bulli** daar. Sleutel gehaald en ervandoor gescheurd.

We hebben de westelijk randweg vanaf het knooppunt Braunschweig-Noord gevolgd en slaan nu links van een autoweg een industriegebied in. Voor ons tekenen zich **volkstuintjes** af achter het gelige licht van de straatlantaarns.

‘Kan nog altijd niet geloven dat jij de Bulli van de gym hebt gejat,’ zegt Jojo en graait alweer met zijn hand op de schouder van mijn rugleuning.

‘Jojo, **ouwe**, doe die hand daar weg, voordat ik ’m afhak. Heb je net al gezegd dat me dat nerveus maakt,’ hij trekt hem terug, ‘en ik heb ’m natuurlijk niet gejat. Heb ’m geleend.’

Kai grinnikt: ‘Ja, voor **buitengewone** activiteiten **buiten de werkuren**.’

‘Bij wijze van spreken.’

‘Moeten we niet op zijn minst laten weten dat we –’

‘Ben je gek, Jojo?! Dan kunnen we ons wel meteen **onder de grond laten stoppen**. Axel moet van de hele zaak niets te weten komen. Tenminste voorlopig niet.’

‘Oké, oké, rijd eens langzamer,’ zegt Kai en likt over zijn bovenlip, ‘hier moet het dadelijk zijn. Aan de linkerkant.’

Ik neem gas terug zodat we erheen tuffen, maar ook niet te sloom zijn. Ten slotte willen we hier geen fokking drive-by shooting beginnen. Gespannen kijken we door de autoraampjes naar links. Tussen twee lange fabrieks- of opslaghallen is er langs de straat een opening, waaruit het lila neonlicht van de

letters in de plassen op straat weerspiegeld wordt. Langzaam schuift het in ons gezichtsveld. De lichtreclame in cursieve krulletters luidt: *Lucky Luke*.

‘Wedden dat ze daar geen copyright op betalen?’ fluistert Kai.

Ik doe: ‘Sst!’

De voorplaats uit kiezel, waar maar weinig auto’s op staan, is ook met plassen bezaaid. Onder een afdak uit golfplaten staat een portier. Daarnaast heeft **een groep meiden** in minirokjes en leren jasjes de hoofden bijeengestoken. Wat voor een slet moet je zijn om bij zo’n weer een minirok te dragen, vraag ik me af. Achter de portier is er een breed, van binnenuit bedekt raam in de muur.

‘Zijn vast al binnen,’ fluistert Kai weer als we voorbij de *Lucky Luke* zijn en er weer een muur van een loods in ons gezichtsveld schuift. De schaars verlichte straat loopt aan het einde uit in een T-splitsing. Ik draai de T5 en parkeer langs de weg. De lantaarn boven ons werkt gelukkig niet en we zitten relatief beschermd in het donker.

‘Ik voel me zo’n privédetective uit een oude zwart-witfilm,’ zegt Jojo en steekt zijn hoofd tussen ons in.

‘En nu?’ vraagt Kai terwijl hij zijn mobieltje in de lucht gooit. Het draait een paar keer rond zijn as en hij vangt het nonchalant weer op. Bij de volgende worp gris ik het uit de vlucht.

‘Hé!’

‘Wacht eens. Laat me die post nog eens zien.’

Hij grijpt ernaar en haalt het profiel van de Braunschweiger op het display tevoorschijn. Tegelijkertijd zet ik de helderheid op het laagst.

Die rukker heeft gepost: ‘voorzuipeeeeen in de *Lucky Luke*!!!’ Dan een paar links met namen die me niets zeggen.

‘**Binnengaan?**’

‘Hou even je bek, wil je?’

Ook naar de *Lucky Luke* is er een link. Ik tik erop en de profielpagina van de bar verschijnt. Ik scroll door suffe partyfoto’s van verschillende thema-avonden, ladies’ nights en **all-you-can-drink-party’s**. Dan vind ik wat ik zocht: in een post kondigt de eigenaar aan dat ze een afgezonderde rokersruimte hebben ingericht.

‘Aha,’ zeg ik triomferend en niet helemaal ontevreden over mezelf en toon Kai en Jojo de post.

‘Wat betekent dat voor ons?’ vraagt Jojo.

‘Dat betekent voor ons, lieve Joachim, dat de **kankeraar** aan mijn linkerkant een verdomde Columbo is,’ antwoordt Kai.

‘Ja goed, maar waarom nou precies?’

‘Ze hebben een rokersruimte, Jojo. Duuus: onze enige kans om die klootzakken op te wachten, is wanneer ze naar buitenkomen van het voordrinken,’ ik wijs naar de bar, ‘om naar een of andere club te gaan. Maar dat kan net zo goed nog eeuwen duren omdat de post van die kerel pas twee uur oud is.’

‘Snap het, omdat er een rokersruimte is, komen ze dus niet naar buiten om te roken.’

Ik tik tegen het puntje van mijn neus en grijns naar Jojo en Kai.

‘Goh, fuck hé. Had ik mijn aambeikussen maar meegenomen,’ grapt Kai.

‘Nee, weten jullie wat? Ik heb wel wat beters te doen dan hier de hele nacht in het donker te zitten niksen,’ de gedachte aan hoe ik ’s nachts in de auto voor Yvonne’s huis zit, schuif ik heel snel aan de kant. ‘Al helemaal niet in Braunschweig. Luister, ik heb een idee.’

‘**Jij zit vol verrassingen**, mijn **liefste**,’ zegt Kai en toont zijn parelwitte tanden.

Uit het vak in de passagiersdeur trek ik twee dunne rubberen handschoenen die ik Tomek daar ooit eens heb zien instoppen.

Kai’s gezicht betreft en zijn mond wordt een horizontale streep.

‘Laat me mezelf even verbeteren: **jij zit vol bullshit!**’ kijft hij. ‘Waar heb je die dan voor nodig?! Wil je me dat eens zeggen? Wil je een **darmonderzoek** bij die **rukker** uitvoeren?’

‘Hoogstens met de punt van mijn schoen. Maar even serieus. Jongen. Er is een rokersruimte.’

Ik knik aanmoedigend.

‘Ja,’ zegt hij en knikt mee.

‘En wij kunnen hier niet urenlang in de Bulli zitten niksen. Ooit valt dat verkrachtersbusje hier iemand op. Kunnen we niet riskeren. Dus...’

‘Dus?’

‘Dus onze enige andere kans om die homo’s op te wachten, is wanneer ze naar buiten gaan om te **zeiken**.’

Kai knikt in een poging om mijn gedachten te volgen. Ik ga door: ‘Wat ook niets wordt omdat de wc’s daarbinnen werken. Nu begrepen?’

Langzaam schuift er een grijns op zijn gezicht die almaar groter wordt.

‘Ja, **kus mijn**, hé, kijk jou eens, **jij sluwe vos!**’

Ik sis en kijk om, maar er is niemand in de buurt van de auto’s die van hen zouden kunnen zijn.

‘Je wil daar toch niet echt binnenwandelen en de wc’s verstoppen, ofwel? Wat als ze jou herkennen?’ vraagt Jojo skeptisch.

‘Onzin, die zitten aan een of andere tafel en **drinken zich helemaal lazarus**. Het duurt maximum vijf minuten. Misschien tien. Binnen, verstopplingsactie en buiten.’

‘Guerilla style.’

Ik weet niet of Kai’s vergelijking echt passend is, maar ik laat hem maar doen omdat het ook voor mij verdomd cool klinkt.

‘Ze zijn eraan, jongens. Wanneer ze naar buiten komen en hun **pikkies** in hun handen hebben, worden ze opgewacht.’

Ik stop de handschoenen in mijn jaszakken en leg mijn hand op de deurklink. Omdat Kai vaak echt aanstelijk is met zijn nonsens, zeg ik nog: ‘Als ik binnen 20 minuten niet terugkom, bel dan **Steven Seagal**.’

‘Die kan niet, maar **Michael** fucking **Dudikoff** is standby,’ zegt Kai en duwt ook nog zijn hand tegen mijn rug wanneer ik uitstap. Ik sluit de deur en toon hem door het raampje lachend mijn middelvinger. Dan zet ik een pokerface op, steek mijn handen in mijn zakken en ga ervandoor. Honderden vragen flitsen door mijn hoofd, worden door mijn schedel teruggekaatst en haken zich in elkaar. Wat als hij me toch herkent? Als hij toevallig net op de wc is wanneer ik binnenkom? Wat als de portier me helemaal niet binnenlaat omdat ik met mijn windjack, zwarte trainingsbroek en sportschoenen, vooral die!, niet aan de gewenste dresscode voldoe? Wat als er de hele tijd iemand de toiletten binnenkomt waardoor ik geen seconde rust heb om mijn plan uit te voeren?

Ik zet de eerste stap op de kiezel voor de *Lucky Luke* en plotseling zijn alle vragen als in het niets opgelost. Mijn handen blijven heel rustig in hun zakken, de dunne rubber van de handschoenen tussen mijn vingers. Het gevoel van zenuwachtig trillende oogleden, dat ik net nog had, is verdwenen. Op mijn gezicht liggen rust en evenwicht, zoals bij een boeddhamasker. De groep sletten loopt net voorbij de portier die glimlachend de deur voor hen openhoudt. Dan ziet hij mij komen en zijn mondhoeken keren zuidwaarts. Een brede plas verspert de weg. Als een geïmproviseerde brug is er een OSB-plaat overheen gelegd. Ik loop er voorzichtig over. Langs de zijkanten welt het water over de plank.

‘Goeienavond,’ zeg ik wanneer ik de ingang nader.

De portier heeft een typische zwarte regenjas uit de groothandel aan waar waarschijnlijk op de rug in gele drukletters “SECURITY” staat. Zijn zorgvuldig **kortgeschoren haar** loopt spits uit op zijn voorhoofd zoals de snuit van een das. Hij heeft een smal gezicht en dikke kaken met grove poriën. Verschrikkelijk slechte anabolics, vermoed ik. Hij kruist zijn handen voor zijn zak. Wiegt zijn schouders zachtjes heen en weer.

‘Goeienavond,’ antwoordt hij.

Ik vraag of de avond tot nog toe rustig is verlopen.

Hij is me nog aan het checken. Kom jongen, je bewaakt hier geen exclusieve club, laat de sportschoenen en joggingbroek gewoon doorlopen!

‘**Joe**. Tot nu toe wel,’ zegt hij.

Zijn stem is ongewoon hoog. Zijn neus piept een beetje tijdens het spreken. Ga gewoon aan de kant, jij vogel! Maar hij verroert zich niet. Plan B dus. De kameraad. Ik haal mijn sigaretten boven en ga naast hem staan. Schouder aan schouder. Alsof ik een collega ben die net van een controleronde is teruggekomen. Ik bied hem er een aan. Hij twijfelt even en ik klop op de onderkant van het pakje zodat een paar sigaretten naar boven geduwd worden. Hij neemt er een uit en bedankt me.

‘Vuur?’ zegt hij.

Ik haal mijn **Zippo** tevoorschijn, draai aan het wielkje en houd de naar benzine ruikende vlam voor hem. Hij buigt voorover met de peuk in zijn mond, trekt eraan en bedankt me weer. Ik steek de mijne aan en wil de aansteker net weer wegstoppen als hij zegt: ‘Wacht eens.’

‘Hm?’

‘Wat is dat voor aansteker? Laat eens zien.’

Fuck! Ik fokking, stomme idioot!

‘Waarom?’ vraag ik en hij zegt dat ik het hem toch eens kan laten zien.

Op de Zippo is een skyline gegraveerd en daaronder staat in het oud-Duits “Hannover”. Stomkop dat ik ben!

Ik toon hem de aansteker. Draai de kant met de letters naar boven. Hij heeft het wel al gezien. Ik moet me beheersen om de hoek van de Zippo niet in zijn oog te stompen.

‘Waar heb je dat van? Waarom heb je dat?’

‘Ach dat? Omwille van de tekening? Dat...’ denk nu verdomme toch eens na, Heiko, ‘heb ik na een wedstrijd van de **beloftenploeg** eens van zo’n ultraklootzak van **Peine-West** afgetroggeld,’ zo wordt Hannover door de Braunschweigers minachtend genoemd, ‘als oorlogssouvenir zeg maar.’

Ik lach onnozel en probeer trots te kijken terwijl ik liever zou willen kotsen omdat ik hier mijn afkomst verloochen. Hij kijkt me aan, test wellicht of hij me kan geloven.

Ik doe er nog een schepje bovenop: ‘Is nogal stom gebeurd. Ik heb ’m een draai rond zijn oren gegeven en dit hier opgepikt.’

‘Goed zo,’ zegt hij uiteindelijk en kan een grijns vol leedvermaak niet verbijten.

Ik stop de Zippo weg en haal mijn schouders op. Zal wel zijn, mij gemakkelijkste opdracht, zoiets. Niets bijzonders.

We roken nog even naast elkaar. Ik wip de peuk in de reusachtige plas en zeg: ‘Ga dan maar eens.’

Hij doet een pas opzij zodat ik langs kan. Geluk gehad, in het slechtste geval had ik die rukker k.o. moeten slaan ofzo.

‘Veel plezier,’ wenst hij me, ‘en bedankt voor de sigaret.’

‘Geen probleem,’ zeg ik en duw de deur open.

In de bar dreunt **overgemoduleerde popmuziek** uit de boxen. Aan de linkerkant bevindt zich de met imitatiebamboe bekleedde toog waarachter twee slijmerige barkeepers staan en in het neonlicht cocktails mixen. Bestaan waarschijnlijk alleen maar uit **Makro-producten**. Jerrycans van vier liter en zo. De flessen met het goed spul, die achter hen op het weerspiegelende rek staan, worden in elk geval niet gebruikt. Geen enkele van deze cocktailbars kan tegen voordelige prijzen drankjes aanbieden zonder kwalitatief slechte ingrediënten te gebruiken. Recht voor me opent de ruimte zich. Als eilandengroepen staan er lage, ronde tafels met houten stoelen. De meeste zijn bezet. Achteraan links aan de muur kan ik de glazen rokersruimte zien die vol mensen staat die het op de koop toe nemen dicht opeen te **paffen**, in plaats van gewoon voor de deur te gaan staan. De Braunschweiger met de wrat kan ik niet zien. Ik kijk verder om me heen en vind tegen de muur rechts van me, die met zwarte molton behangen is, een pijl naar de toiletten. Wanneer ik de mannen-wc binnenkom, is een kerel net zijn handen aan het wassen. Hij verlaat de toiletten en laat me alleen achter. Voor een keer heb ik eens geluk. Er is maar één wc-hokje. Aan de muur daarachter zijn drie **urinoirs** bevestigd. Ik trek de handschoenen aan, gris vlug de

vervangrol wc-papier uit het hokje, trek er een hoop papier van af en stop het, zo snel en zo diep ik kan, in de afvoer van de **pisbakken**. Dan spoel ik ze een voor een door zodat de bakken tot aan de rand vollopen. Het hokje in en afsluiten. Ik adem diep in. **So far, so good**. Ik strop mijn mouwen op tot aan de deltaspijeren. Til het deksel van de stortbak en probeer me precies te herinneren hoe Ulf en ik op school altijd de wc's ruïneerden. Ik wil net doorspoelen als de muziek even luider wordt. Een controlerende blik of ik het hokje ook echt heb gesloten. Oké. Ik hoor voetstappen die naar de pisbakken lopen. Dan een: 'Shit, wat is dit nou voor een rotzooi?'

De voetstappen komen dichterbij en er wordt op de deur geklopt. Sneller dan ik me ervan bewust ben, buig ik me over de openstaande **pot**, trek een handschoen naar beneden waardoor ik hem stuk maak en steek twee vingers in mijn keel. Mijn gekokhals weergalmt in de pot.

'Kots gewoon, man. Moet zeiken,' klinkt het van buiten. Kom nou! Ik steek mijn vingers zo ver mogelijk in mijn keelholte. Droog gekokhals. Er wordt weer geklopt.

Langs mijn bekwijde vingers zeg ik dat hij 'm moet smeren en dat ik hier nog een tijdje nodig heb. Ik probeer om zo ver heen en zo kapot mogelijk te klinken. Dan spuit eindelijk een stroom gal uit mijn bek en spat in de wc-pot. De kerel lacht uit leedvermaak. Het liefst zou ik nu de deur opentrekken en de loser met zijn gezicht langs voren in de pot stoppen, maar dan is de muziek weer te horen en valt de toiletdeur dicht. Ik luister even aandachtig. Dan kijk ik onder de muur van het hokje door. Geen voeten te zien. Hij heeft het opgegeven. Ik veroorloof het me om mijn ogen heel even te sluiten. Diep adem te halen. Spuug zure restjes gal in de wc. Aan mijn onderlip blijft wat spuug hangen dat ik met mijn blote arm wegwrijf. Kom op nou, moedig ik mezelf aan. Ik spoel door. Het water tolt uit de bak in de wc-pot. Met mijn gehandschoende hand grijp ik naar de stop in de bak en houd hem naar boven. Met de andere rol ik wc-papier af en duw het snel in de opening onder de stop. Ik druk nog eens extra met twee vingers. Er blijft kalkachtig slijm aan hangen. Moet volstaan. Ik laat de stop los. Terwijl de bak zich weer vult, trek ik de vlotter met al mijn kracht van de afsluiting. Ik laat hem vallen en schop hem weg. Dan plaats ik het deksel van de stortbak er weer op en veeg mijn handen af met de rest van het wc-papier dat ik vervolgens in de wc gooi.

'Gadver, je ruikt als een mengsel van wc-blokjes en **eikelkaas**,' zegt Kai als ik in de van stap en de handschoenen in het vak van de passagiersdeur prop.

Jojo vraagt ongeduldig hoe het ging.

'Hoe zou het dan gegaan zijn. Omdat ik een fokking stomkop ben, had ik me aan de deur al bijna verraden en moest ik in de wc mijn vinger in mijn strot steken om een meesterlijke acteerprestatie neer te zetten.'

'Ik begrijp er geen woord van,' zegt Jojo.

Dus vertel ik hun alle details over hoe het zich heeft afgespeeld. Dan wachten we.

Kai laat voortdurend zijn mobieltje oplichten om de tijd te checken, tot ik hem zeg dat hij dat moet laten.

‘Wat heeft die **hond** dan voor een stalen blaas? Moet toch ooit eens gaan zeiken.’

‘Misschien hebben ze de wc ook alweer hersteld,’ zegt Jojo.

‘Ik heb mijn werk grondig gedaan. Dat lukt hen...’

Kai tikt op mijn schouder en ik volg zijn blik door de voorruit.

‘**Kus mijn klo-**. Is ’m dat?’ vraag ik.

Kai en ik glijden wat naar beneden in onze zetels en houden het trio in de gaten dat net van de bar de straat op waggelt. Mijn ogen hebben zich tot spleetjes vernauwd. De drie kerels stappen in het licht van een straatlantaarn aan de andere kant van de weg.

‘Dat is ’m,’ zegt Kai en trommelt op zijn bovenbeen. ‘Dat is de **klootzak**.’

Ik meen dat ik heel even de wrat op zijn wang gezien heb. En ook de blonde zijskeiding.

‘Ja,’ zeg ik en het water loopt me al in de mond. ‘Oké. We wachten tot ze gepist hebben. Stappen heel rustig uit. De deuren niet dichtgooien en dan op die zakken af.’

Jojo en Kai knikken. **We loeren naar onze fucking prooi**. Ze lopen nog een stuk langs de weg zodat ze bijna op gelijke hoogte met onze wagen zijn. Dan gaan ze breedbenig en dicht bij elkaar voor de omheining staan die het fabrieksterrein erachter afbakent. Ze lijken met elkaar te praten. Hun hoofden bewegen wat op en neer.

‘Let’s go,’ zeg ik en open voorzichtig mijn deur. Kai en Jojo doen me na. Terwijl ik de klink vasthoud, laat ik de deur in het slot vallen en druk ik hem zo zacht mogelijk dicht. Toch lijkt het klikken van het slot een slag van de hamer. De drie kerels schudden af.

‘Hey, wijven!’ roep ik.

We staan midden op straat. Ze draaien zich om. Geen kans om te reageren. Kai is natuurlijk als eerste bij hen en springt de wrattenkop met zijn voet voorop tegemoet. Door de botsing vliegt die achterwaarts tegen de schutting, precies op de plaats waar hij zonet nog heeft gepist. De twee andere weten helemaal niet wat er hen overkomt wanneer Jojo en ik op hen toe hollen. Met mijn linkerhand voor me uit grijp ik naar het shirt van de kerel en zwaai mijn rechter erachteraan, die in zijn volle omvang onder zijn neus belandt. Door de huid heen voel ik zijn tanden en mijn vingers doen onmiddellijk pijn. Ik trek mijn hand weer weg. Hij kokhalst. Misschien uit angst. Misschien uit pijn. Ik heb zijn bovenlip gescheurd en de hevig zoete geur van naar buiten vloeiend bloed waait me tegen. De kerel jankt. Houdt zijn bek vast en gaat tegen de vlakke. Hij vangt het bloed op in zijn handpalm en zelfs in het schemerlicht van de lantaarns kan ik zien dat zijn hand zich snel vult. Ik kijk opzij. Kai heeft wrattenkop omhooggetrokken en duwt hem tegen de omheining. Jaagt hem de ene na de andere in zijn maagholte. Jojo heeft meer moeilijkheden. Zijn tegenstander krijgt zijn arm te pakken en draait hem om. Jojo begint te strompelen en krijgt de elleboog van de gehaktbal vol tegen zich aan. Ik loop erheen en trek de kerel weg van Jojo. Neem hem in nekklem en laat mijn knie op **Muay-Thai manier** als een springveer omhoogschieten. Hij probeert zijn armen naar boven te brengen. Toch landt mijn knie in zijn **plexus solaris** en hij blaast lucht uit zoals wanneer je je op een zitzak laat vallen.

‘**Wat is hier aan de hand?!**’ roept een stem luid.

Ik duw de kerel weg en kijk om naar de bron van de stem. Tussen de *Lucky Luke* en ons staan twee wagens midden op straat. Alle deuren wijd open. Acht kerels komen op ons toe. Eerst kan ik behalve hun silhouetten niets van hen zien. Tot ze ook in de lichtkegel van de lantaarn komen. Twee van hen herken ik onmiddellijk als hools uit Braunschweig. Minstens drie van hen houden een telescopische knuppel in hun handen, die ze laten opspringen.

‘Kak,’ fluister ik en dan luid naar Kai en Jojo. ‘Weg hier!’

Kai en Jojo rennen op de T-splitsing naar links, ik hol nog snel naar de wagen. De autosleutel al in de hand. Op de een of andere manier krijg ik het voor elkaar om hem bij de eerste poging in het slot te **morrelen** en sluit de deur. Dan trek ik hem eraf en zet het op een lopen. Het elektrische suizen van een knuppel kort achter me. Hij schampt langs mijn jas, maar raakt mijn rug niet. Ik ren. Kijk achterom. Ze zijn vlak achter me. Vaart uit mijn armen meenemen. In stoten pomp ik de lucht uit en zie de schaduwen van Jojo en Kai voor me. Nog een keer omkijken. Voorsprong genomen. Ze schreeuwen ons na, proberen ons bij te blijven. Kai komt als eerste op het idee om dwars door het veld te lopen en springt over een omheining van ijzerdraad. Wij erachteraan. Over een braakliggend industriegebied. Brokkelig beton onder de voeten. Geen smak maken nu! We lopen steeds verder van de straatlantaarns, rennen voorbij goederenperrons en onder transportbanden door. Mijn longen branden. Ik zou kunnen kotsen. Doorrennen. Zo lang tot we geen kik meer horen. Op het terrein van een expeditiebedrijf zakken we uitgeput ineens en hijgen ons de ziel uit het lijf.

Jojo, die languit naast me op het koude beton ligt, vraagt of we denken dat het ondertussen weer veilig is om terug naar de auto te gaan.

‘Wat denk je dan, Jojo? Dat ze de wagen daar gewoon met rust laten? Hoe onnozel ben jij wel niet?! Ze slaan op zijn minst de ruiten in. Als het niet met de telescopische knuppels is, dan halen ze zeker nog wat **baseballknuppels**. Zij zitten er toch alleen maar op te wachten tot wij terugkomen.’

‘Kai heeft gelijk,’ zeg ik.

‘Wat doen we dan?’ vraagt Jojo en tilt zijn hoofd op.

Ik adem de koele nachtlucht in en uit door mijn neus. Denk na. Mijn hoofd dreunt, alsof het in een bankschroef klemzit. Ik voel mijn longkwabben zo duidelijk onder mijn ribben, alsof ze er niet thuishoren en iemand ze bij mij heeft ingeplant.

‘Helpt niet,’ zeg ik uiteindelijk. ‘We moeten Ulf bellen dat hij komt en ons ophaalt.’

Kai schreeuwt een langgerokken ‘Fuuuuck!’ naar de nachtelijke hemel.

Dat was niet alleen in de figuurlijke betekenis van **in het water vallen**. Ik kies Ulfs nummer.

Vertaalverantwoording

p. 7-17

keines dieser Billoteile

‘Billoteil’ is onvindbaar in *Duden* of het vertalende woordenboek *Van Dale*. Net zoals het eerste deel van de samenstelling: ‘billo’. Maar op de website *mundmische.de* vinden we wel een antwoord. Daar wordt ‘billo’ als volgt gedefinieerd:

Wenn etwas günstig, billig, einfach ist.

In het Nederlands bestaat er geen andere manier om ‘billo’ te vertalen dan ‘goedkoop’. Om aan te geven dat deze soort van gebitsbeschermers niet zo waardevol is, kunnen we het substantief ‘prul’ gebruiken dat die betekenis wel duidelijk maakt.

in die Tonne kloppen

De spreektaalige uitdrukking ‘in die Tonne kloppen’ is niet in *Duden* of *Van Dale* te vinden, maar wel op de website *OpenThesaurus*, een Duits synoniemenwoordenboek waar iedereen aan kan meewerken. Daarin worden de volgende (spreektaalige) synoniemen gegeven:

fortschmeißen, in die Tonne treten, loswerden, wegschmeißen, wegtun

Mogelijke vertalingen zouden dus kunnen zijn: ‘weggooien’, ‘wegsmijten’, ‘in de vuilnisbak gooien’ of ‘in de vuilnisbak smijten’. Hoewel ‘gooien’ en ‘smijten’ behoorlijk spreektaalig zijn, behoren ze toch nog tot een redelijk hoog register. Voor de vertaling van *Hool* is het net belangrijk dat we woorden uit het juiste (en dus lage) register gebruiken om de spreek- en jongerentaal te kunnen behouden. Een synoniem dat in dat lage register past, is ‘flikkeren’.

Bis auf Jojo mit seinem mageren Hausmeistergehalt haben wir inzwischen fast alle so einen Zahnschutz.

Tijdens het vertalen van deze zin kwamen twee mogelijke versies in me op:

- Op Jojo met zijn mager conciërgeloon na, hebben we ondertussen bijna allemaal zo’n gebitsbeschermer.
- We hebben ondertussen bijna allemaal zo’n gebitsbeschermer, alleen Jojo met zijn mager conciërgeloon niet.

Uiteindelijk besloten we om voor de eerste zin te gaan, al zijn beide constructies mogelijk. In de eerste versie staat ‘we’ namelijk op het einde van de zin, waardoor die beter aansluit op de volgende zinnen waarin uitgelegd wordt hoe iedereen aan het geld komt om zo’n gebitsbeschermer te kopen. In de tweede versie is dat niet het geval en ligt de nadruk op Jojo die er zich zo geen kan veroorloven.

locker aus der Portokasse zahlen

De spreektaalige uitdrukking ‘aus der Portokasse bezahlen’ wordt in *Duden* gedefinieerd als:

über so viel Geld verfügen, dass man etwas problemlos bezahlen kann

In het Nederlands bestaat er geen equivalent, maar we kunnen wel andere uitdrukkingen gebruiken die ongeveer dezelfde betekenis hebben. Zoals ‘hij zwemt in het geld’ of ‘het geld groeit hem op de rug’. al komt die laatste uitdrukking vaker voor met een negatie.

die Zwickauer

Zwickau is niet alleen een stad in de deelstaat Saksen, het is ook een ‘Landkreis’. De inwoners worden in het Duits ‘Zwickauer’ genoemd, maar naar analogie kunnen we in het Nederlands niet ‘Zwickauers’ schrijven. Want die naam zou ook kunnen verwijzen naar ‘die Zwickauer Propheten’, een zestiende-eeuwse radicale groepering uit de reformatie. De bijstelling ‘Zwickau’ daarentegen is verduidelijkend genoeg om zo in de zin te gebruiken.

Monatssatz Hartz IV

‘Hartz IV’, een sociaal basisinkomen voor werkzoekenden, wordt in de omgangstaal gebruikt om ‘Arbeitslosengeld II’ mee aan te duiden. In die wet worden de wetten omtrent werkloosheidshulp en sociale bijstand samengevat. Dankzij deze wet worden werkbekwame mensen financieel ondersteund. Die werkzoekenden ontvangen maandelijks, naargelang hun situatie, een bedrag van om en bij de 400 euro. In Duitsland wordt er een duidelijk onderscheid gemaakt tussen werklozen (financiële hulp op basis van ‘Arbeitslosengeld I’ die inkomensafhankelijk is) en werkzoekenden (financiële hulp op basis van ‘Arbeitslosengeld II’, oftewel ‘Hartz IV’, wat een basisinkomen is).

Aangezien de Nederlandstalige lezers niet of onvoldoende bekend zijn met de Duitse benaming van deze wet en zich bijgevolg geen enkele voorstelling kunnen maken van wat er met ‘Monatssatz Hartz IV’ bedoeld wordt, zijn we genoodzaakt om een equivalent te gebruiken dat zowel in Nederland als in België bekend is. Mogelijkheden zijn:

- basisinkomen
- basisuitkering
- leefloon
- bestaansminimum

De eerste twee mogelijkheden suggereren dat het inkomen of de uitkering slechts een basis is en er nog extra financiële steun volgt, wat in deze context niet het geval is. Het begrip ‘leefloon’ is volgens *Van Dale* enkel in Vlaanderen gangbaar en is een vernieuwend woord voor ‘bestaansminimum’. Omdat dat laatste begrip zowel in België als in Nederland bekend is, gebruiken we dat woord in onze vertaling.

In der Wüste / Am Bratzkopf

Gelukkig bestaat er zoiets als Google Maps waar we kunnen zien welke route er beschreven wordt in de tekst. Zo komen we te weten dat ‘In der Wüste’ en ‘Am Bratzkopf’ straatnamen zijn. Hoewel die straatnamen voor de Nederlandstalige lezer niet zo transparant zijn, zouden ze hier toch best behouden blijven. Ze vertalen zou namelijk ook geen oplossing zijn.

Al ziet het begin van de zin er bijgevolg heel vreemd uit door het voorzetsel dat meteen voor de Duitse straatnaam staat. Door de imperatief ‘rijd’ toe te voegen is het wellicht begrijpelijker voor de Nederlandstalige lezer. Die toevoeging verandert bovendien niets aan de betekenis van de zin: de imperatief past in de schrijfstijl en de inhoud van het werkwoord wijst precies op wat er moet gebeuren. We hebben eveneens overwogen om de twee straatnamen te schrappen en het als volgt te vertalen:

- Tweede rotonde rechtsaf. Rechtdoor tot aan de rand van de stad.

Deze zin is even, of misschien zelfs nog meer, begrijpelijk voor de Nederlandstalige lezer omdat hij of zij er waarschijnlijk toch geen idee van heeft waar die straten liggen of hoe ze eruitzien. Al kan dat net zo goed voor Duitstalige lezers gelden. Iemand uit bijvoorbeeld het westen van Duitsland die nooit in die buurt geweest is, zal zich daar net zo min een beeld bij kunnen vormen als een Nederlander of Belg. Toch heeft de auteur er om een bepaalde reden voor gekozen om de straatnamen in zijn roman op te nemen en daarom behouden we ze uiteindelijk ook in de vertaling.

mit unbeteiligtem Gesichtsausdruck

Mogelijke vertalingen voor deze woordgroep zijn de volgende:

- met een onverschillige gezichtsuitdrukking
- met een onverschillige uitdrukking op zijn gezicht
- met een onverschillig gezicht
- met een onverschillige blik

De eerste vertaling komt als eerste op bij het lezen van deze woordgroep. Toch blijkt ze niet helemaal de betekenis goed weer te geven. Want in het Nederlands kan er niet gezegd worden dat een ‘gezichtsuitdrukking’ onverschillig is. Een ‘uitdrukking’ of ‘gezicht’ kunnen dat wel zijn, maar ‘een onverschillige blik’ blijft de meest voorkomende collocatie in het Nederlands.

kacke drauf sein

De uitdrukking ‘kacke sein’ betekent volgens de website *redensarten-index.de* ‘slecht sein’ en zou je bijvoorbeeld voor een film kunnen gebruiken die je echt heel slecht vindt. In dit geval is dat niet de betekenis die we zoeken want het personage is eerder boos dan dat hij iets slecht vindt. Wellicht zou dat dan ook een mogelijke vertaling zijn:

- Zou ook geen wonder zijn als hij boos is.

Al kunnen we ons hierbij wel de vraag stellen of deze vertaling niet te zacht is. ‘kacke sein’ is nogal een harde, spreektaalige uitdrukking die enkel in informele contexten gebruikt kan worden, terwijl dat bij ‘boos zijn’ of ‘kwaad zijn’ niet het geval is.

Als we in *Van Dale* ‘woedend’ ingeven, krijgen we een reeks van mogelijk synoniemen, zoals ‘razend’, ‘woest’ en ‘ziedend’. Zij behoren echter tot een hoger register dan ‘kacke drauf sein’. Woorden zoals ‘pissnijdig’ en ‘pissig’ komen dan weer wel in de buurt. Ook het Engelse ‘pissed’ zou een mogelijke vertaling zijn omdat jongeren nogal vaak Engelse termen gebruiken en deze zin uit een beschrijving van de ik-verteller (Heiko) komt. In deze context misstaat zo’n Engels woord dus zeker niet.

das Shotgun-Spiel

Op de site *shotgun.nl* worden het spel en de spelregels uitgelegd. Het doel van het spel is te bepalen wie de plaats naast de bestuurder krijgt en stamt uit het Wilde Westen. Daar had volgens een artikel van NOS “een postkoets met waardevolle spullen voor de veiligheid altijd een bijrijder met een paar geweren bij zich, een shotgun dus.” In Nederland zijn er in 2013 zelfs campagnes opgestart om jongeren erop te wijzen dat een bijrijder, oftewel een shotgun, die mee het verkeer in de gaten houdt, ongelukken kan voorkomen.

Maar in *Hool* gaat het niet om de plaats op de passagiersstoel, want daar zit (uiteraard) Axel, maar om de beste plaats op de achterbank. Hoewel die nuance geen invloed heeft op de mogelijke vertalingen:

- het spelletje shotgun
- het shotgunspel

Zowel ‘shotgun’ als ‘shotgunspel’ zijn niet terug te vinden in *Van Dale*, hoewel dat niet betekent dat het woord niet gebruikt wordt in het alledaagse taalgebruik.

‘het spelletje shotgun’ klinkt door het verkleinwoord onbenulliger dan ‘het shotgunspel’. Daarom zou die laatste vertaling dan ook het best in de tekst passen aangezien de personages blijkbaar veel behang hechten aan het spel.

Gummel

Volgens *mundmische.de* is ‘Gummel’ een “platdeutsches Wort für eine (Stups-)Nase”, wat zoveel betekent als ‘een wipneus’.

Karre

In het vertalende woordenboek *Van Dale* vinden we het informele, pejoratieve woord terug als ‘(oude) kar’ of ‘rammelkar’. Toch waren we niet meteen geneigd om voor een vertaling zoals ‘oude kar’ of ‘oude bak’ te kiezen, die beide ook informeel en pejoratief zijn. Op het eerste gezicht lijken ze niet in de zin te passen omdat ze niet onmiddellijk aan een auto doen denken en omdat ze in de Nederlandse zin niet zo spontaan klinken als in de Duitse.

Maar aangezien het hyperoniem ‘auto’ niet precies dezelfde betekenis als ‘Karre’ met zich meedraagt, gaat onze voorkeur uiteindelijk uit naar ‘rammelkar’. Dat woord geeft niet alleen aan dat de wagen oud is, maar ook dat hij allerlei defecten heeft of minder luxueus is.

Boxerfrise

Volgens *Duden* is ‘Frise’ een afkorting voor ‘Frisur’ en wordt het vooral door jongeren gebruikt. In het Nederlands bestaat er geen equivalent en dus moeten we tegen onze vertaalstrategie ingaan en een woord uit de jongerentaal laten vallen.

Een mogelijke vertaling zou ‘kapsel’ zijn, al is dat wellicht een te algemeen woord en kunnen we het dus niet gebruiken. Daar komt nog bij dat het niet zomaar om een kapsel gaat, maar wel om een ‘boxerfrise’, letterlijk vertaald een ‘bokserkapsel’. Een woord waarbij het moeilijk is om je een precies beeld te vormen. Want het kapsel van een bokser, hoe ziet dat eruit? De ene is kaal, de ander heeft kort haar of vlechten. Daarom opteren we ervoor om niet het woord, maar het beeld te vertalen: ‘kortgeschoren haar’. Dat soort kapsel is immers van levensbelang voor een hooligan, zo schrijft Philipp Winkler in zijn artikel in *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. Aan lang haar zou de tegenstander namelijk kunnen trekken.

Herr Daum

‘Herr Daum’ verwijst naar Christoph Daum, ooit een kanshebber om trainer van de nationale Duitse voetbelploeg te worden. Tot hij in 2000 beschuldigd werd van cocaïnegebruik. Daum ontkende eerst, maar in 2001 gaf hij op een persconferentie toch toe dat hij effectief cocaïne gebruikt had.

De Nederlandstalige lezer die niet zoveel van voetbal kent, zal vermoedelijk niet weten wie er met ‘meneer Daum’ wordt bedoeld en waarom er in deze zin naar hem wordt verwezen. Daarom zouden we zijn naam kunnen vervangen door een atleet, bekend in Nederland en België, die hetzelfde meegemaakt heeft als Daum.

Maar de Nederlandstalige lezer die iets van voetbal kent, weet waarschijnlijk wel wie ‘meneer Daum’ is. Christoph Daum heeft namelijk niet alleen een lange carrière in Duitsland achter de rug, maar ook in België. In het voetbalseizoen 2011-2012 was hij de trainer van de Belgische voetbalclub Club Brugge. In 2016 werd Daum als bondscoach van Roemenië aangesteld en dat nieuws haalde ook de Nederlandse media waardoor ook de Nederlandse voetbalfans hem zouden moeten kennen.

Of de Belgen en de Nederlanders van zijn verleden met het cocaïneschandaal op de hoogte zijn, weten we natuurlijk niet, maar als ze écht willen weten waarom de verwijzing naar hem gemaakt wordt, dan kunnen ze (net zoals ik deed toen ik het boek voor het eerst las) zijn naam even googelen. Willen de lezers die inspanning niet doen dan blijft het verhaal naar onze mening alsnog begrijpbaar aangezien er uit de context veel af te leiden is. Het enige wat ze in dat geval missen, is een grapje op basis van een verwijzing.

mit irgendwas zuballern

Het werkwoord ‘zuballern’ betekent volgens *Van Dale* in de meeste gevallen ‘dichtknallen, dichtgooien, dichtsmijten’, maar dat is niet de betekenis die hier bedoeld wordt. Het gaat hier immers om een vergelijking waaruit een woord uit de jongerentaal ontstaat.

Wanneer we op *mundmische.de* ‘zuballern’ ingeven, worden we naar het trefwoord ‘Geballer’ verwezen dat volgens deze website voor ‘kollektive Drogenexzesse jeglicher Art’ gebruikt wordt, net zoals het werkwoord ‘(sich) zuballern’. Dat wijst erop dat we voor de vertaling in die context naar een geschikt woord op zoek moeten gaan.

Bijvoorbeeld ‘blowen’. Al kunnen we dat woord in deze context niet gebruiken omdat ‘blowen’ volgens *Van Dale* enkel in combinatie met marihuana en hasj voorkomt. En dat is niet het enige wat deze jongens roken. Want zoals we eerder in de roman lezen, snuiven ze ook weleens iets.

Aangezien Kai in deze passage coke snuift, gebruiken we ‘snuiven’ om over de algemene situatie te spreken. Daarbij moeten we ook rekening houden met het effect van de drugs dat in ‘zuballern’ verborgen zit. Om dat te behouden voegen we ‘van de wereld’ eraan toe want zo kunnen we aangeven dat de jongens zich door de drugs van de werkelijkheid afsluiten. De drugs ‘schiet’ (‘ballern’) als het ware naar hun hersenen waardoor ze in een trance terecht komen en van de wereld af zijn.

Druffies

<i>Jemand der gerade (oder öfters) auf einem Drogen-Trip ist</i>
--

Dat is de definitie die de website *mundmische.de* geeft van het woord ‘Druffi’. Wanneer we het woord in Google ingeven, verschijnen er genoeg artikels en afbeeldingen die meteen duidelijk maken wat het woord precies betekent.

- drugsverslaafden
- junkies
- junks

‘drugsverslaafden’ is een te algemeen woord dat minder negatieve connotaties oproept dan ‘Druffies’, ‘junkies’ of ‘junks’. Aangezien ‘junks’ ook een Engelstalige term is en er in deze vertaling wel meer begrippen uit het Engels voorkomen, gaat onze voorkeur uit naar dat woord.

den Autokorso der Kölner

Het vertalende woordenboek van *Van Dale* vertaalt ‘Autokorso’ als ‘auto-optocht’. Als we even nadenken en naar synoniemen op zoek gaan, vinden we woorden zoals ‘autocorso’, ‘stoet auto’s’ of ‘autocolonne’. Vooral dat laatste woord blijft hangen omdat het woord ‘colonne’ ook aan een leger doet denken. Die associatie past in deze context omdat, zoals we in het artikel van Philipp Winkler lezen, hooligans altijd in een bepaalde opstelling de tegenstander tegemoet gaan.

‘Kölner’ zouden we als ‘Keulenaren’ kunnen vertalen: ‘de autocolonne van de Keulenaren’. Een vertaling als ‘de autocolonne uit Keulen’ versterkt echter het beeld net iets meer. Die formulering suggereert dat de auto’s precies in die formatie helemaal uit Keulen gekomen zijn. Mochten we als ‘de autocolonne van de Keulenaren’ vertalen, dan wijst dat meer op het feit dat die auto’s van de Keulenaren zijn, niet dat ze zo uit Keulen komen.

Die vertaalkeuze heeft ook gevolgen voor de volgende zin. ‘Sie’ kunnen we dan niet meer als ‘ze’ vertalen omdat het nergens naar zou verwijzen. Daarom expliciteren we het voornaamwoord door middel van ‘de jongens’.

Niemand hat kalte Füße bekommen

De uitdrukking ‘kalte Füße bekommen’ betekent volgens de website *programmwechsel.de* ‘den Mut verliezen’. Het vertalende woordenboek *Van Dale* omschrijft het als ‘nattigheid voelen, terugkrabbelen’. Het zou mooi zijn, mochten we ook in het Nederlands hier een uitdrukking kunnen gebruiken. Enkele opties die terug te vinden zijn op *spreekwoord.nl*:

- bakzeil halen
- nattigheid voelen
- de moed in de schoenen zinken

De eerste mogelijkheid (‘bakzeil halen’) komt uit de zeemanstaal en is daarom niet de meest passende oplossing in deze context. *Van Dale* definieert ‘nattigheid voelen’ als volgt:

<i>bespeuren dat er iets niet in de haak is, of dat de toestand hachelijk begint te worden</i>
--

Op basis van die definitie kunnen we stellen dat ook deze oplossing niet de meest passende is. De hooligans zouden namelijk niet aangekomen zijn als ze zich omgedraaid hadden en kunnen dus niet op voorhand gemerkt hebben dat er iets niet pluis zou zijn met de Keulenaren. Ze zouden zich enkel omdraaien als ze de moed, die wellicht nodig is om een dergelijk gevecht te doorstaan, verloren zouden hebben. Of met andere woorden, als die moed hen in de schoenen was gezonken.

Wenn die Sache hier gegessen ist

De omgangstalige uitdrukking ‘eine Sache ist gegessen’ betekent volgens *redensarten-index.de* dat ‘eine Sache erledigt/vorbei’ is. Wanneer we vervolgens in het vertalende woordenboek *Van Dale* zoeken op het trefwoord ‘erledigt’ krijgen we in de voorbeeldzinnen de volgende resultaten:

damit ist die Chose erledigt! / daarmee is dat zaakje afgehandeld!
die Sache ist für mich erledigt / de zaak is voor mij afgedaan
die Sache ist erledigt / de zaak is rond/afgelopen

Aan de hand van die vertalingen komen we tot mogelijke vertaaloplossingen die in deze context passen:

- Wanneer het hier afgehandeld is
- Wanneer het hier rond is
- Wanneer het hier in kannen en kruiken is
- Wanneer het hier achter de rug is

De eerste twee mogelijkheden zijn geen spreekwoorden, de laatste twee wel. Hoewel voor elk van de oplossingen iets te zeggen valt, lijkt de laatste vertaling het beste in de context te passen. Het beeld van deze uitdrukking is tamelijk fysiek, net zoals het gevecht waarna de beide bendes elkaar ook letterlijk de rug zullen toekeren en elk een andere kant op zullen rijden.

Zichte

Volgens *openthesaurus.de* en *mundmische.de* is ‘Zichte’ een ander woord voor ‘Zigarette’ en behoort het tot de omgangstaal. Enkele synoniemen:

Kippe, Zippe, Ziese, Fluppe

Ook Hermann Ehmann (1996) geeft verschillende alternatieven uit de jongerentaal voor ‘Zigarette’.

Fluppe, Glimmstengel, Döge, Hugo, Camelstengel, Saufnapf, Dippe (norddt.), Schrippe (norddt.), Flippe, Sargnagel, Pilfe (ostdt.), Lunk, Lulle, Stifchen, Feuer, Mundstück, Giftnudel, Tschic(c)k (österr.), Beuschelreißer (österr.), Beißstangerl (össterr.) Aktive, Blatt, Blättchen.

In de Nederlandse omgangstaal zijn er eveneens alternatieven voor ‘sigaret’ gangbaar, bijvoorbeeld ‘peuk’, ‘saffie’ en ‘sjekkie’ al is dat laatste woord volgens *Van Dale* alleen van toepassing op een ‘zelfgedraaide sigaret van shag’. Omdat we niet weten waar deze sigaret uit bestaat, valt die laatste mogelijkheid af. Vermoedelijk is ‘saffie’ niet zo gangbaar in Vlaanderen en zou het woord voor een Vlaamse lezer wellicht te hard opvallen (wat het in het Duits niet doet).

‘peuk’ kan op twee manier geïnterpreteerd worden: volgens de meest algemene betekenis is een peuk het laatste stukje van een sigaar of sigaret, volgens de informele betekenis is ‘peuk’ een synoniem voor ‘sigaret’. In deze context gaat het om die laatste, informele betekenis, het woord wordt immers in een gesprek tussen de twee hooligans gebruikt waardoor het voor de hand ligt dat zij op de informele betekenis van ‘peuk’ doelen en niet op de algemene betekenis.

‘Zichte’, ‘Kippe’, ‘Fluppe’ en ‘Zigarette’ komen meerdere keren voor in de fragmenten die we zullen vertalen. Afhankelijk van het woord uit de brontekst en de situatie waarin het gebruikt wordt, zullen we ze naargelang de context vertalen als ‘peuk’ of ‘sigaret’.

Pollackenakzent

diskriminerende Bezeichnung für Pole

Zo vinden we ‘Polack’ terug in *Duden*. Het vertalende woordenboek *Van Dale* geeft er de volgende vertalingen voor:

(informeel) Polak, Pool
stomme vent, ezel

Aan de hand van de definitie uit *Duden* en de context in *Hool* kunnen we afleiden dat het hier om de eerste betekenis gaat. Verder wordt er in *Van Dale* aangegeven dat ‘Polacke’ een woord met een pejoratieve connotatie is en zelfs als scheldwoord gebruikt kan worden.

Het verklarende woordenboek *Van Dale* geeft aan dat ‘polak’ in het Nederlands eveneens een pejoratieve betekenis heeft, hoewel het woord wel wat verouderd is. Desondanks vertalen we ‘Pollackenakzent’ als ‘polakkenaccent’ om zo de connotatie uit het Duits te behouden.

dirchgjezelt

Het is geen gemakkelijk opgave om voor dit realium een Nederlands equivalent te vinden aangezien ‘nageteld’ in het Nederlands niet op zo’n specifieke manier uitgesproken wordt door een Oost-Europeaan als dat in het Duits het geval is.

Wanneer we ons een voorstelling proberen te maken van de uitspraak van ‘nageteld’, stellen we ons voor dat voornamelijk de ‘g’ een probleem zou vormen. Dat is immers vaak zo voor anderstaligen, daarmee bedoelen we mensen uit een niet Oost-Europese taal die Nederlands spreken. Idealiter zouden we ‘nageteld’ door enkele Polen die recent Nederlands hebben geleerd, moeten laten uitspreken om zo precies te weten hoe het woord uit hun mond klinkt. Helaas hadden we die mogelijkheid niet.

Vandaar opteren we ‘nachgeteld’, ook omdat het de enige plek in het woord is, waar we aan de hand van de schrijfwijze kunnen weergeven dat het op een andere manier uitgesproken wordt. Mochten we

bijvoorbeeld een dubbele a of een t op het einde van het woord schrijven, dan zou de lezer op het eerste gezicht ook kunnen denken dat het om een schrijffout gaat.

Orga

Volgens de online afkortingen- en acroniemendatabank van *woxikon.de* is ‘Orga’ een gangbare afkorting voor ‘Organisation’ of ‘Organisationsausschuss’. Om te kunnen beantwoorden aan onze vertaalstrategie zou er een Nederlands equivalent van die afkorting moeten bestaan. Aangezien dat niet het geval is, zijn we genoodzaakt om de afkorting als het ware weg te vertalen en ‘organisatie’ te schrijven. In het Duits is het namelijk gebruikelijker om aan de hand van afkortingen als het ware nieuwe woorden te vormen die tot een informeel register zullen behoren. Een ander voorbeeld hiervan is ‘Touris’ in plaats van ‘Touristen’ (*Hool*, p. 30).

In een eerste vertaling vertaalde we deze zin als volgt:

- Tenslotte was de afspraak tussen Axel en mij dat ik deze keer de volledige organisatie op me zou nemen.

Tijdens het herlezen en herwerken van de vertaling viel het ons op dat de Nederlandse zin vlotter zou lopen, mochten we een werkwoord in plaats van een substantief gebruikt hebben. Het element van de afkorting gaat sowieso verloren in het Nederlands, dus waarom zouden we ons vasthouden aan het substantief terwijl de zin door middel van een werkwoord veel idiomatischer is? Vandaar dat onze tweede versie als volgt luidt:

- Tenslotte was de afspraak tussen Axel en mij dat ik deze keer alles zou organiseren.

We zouden nog een stap verder kunnen gaan en ook het substantief ‘afspraak’ uit de zin weren:

- Tenslotte hadden Axel en ik afgesproken dat ik deze keer alles zou organiseren.

Maar dat lijkt ons in dit geval niet noodzakelijk te zijn. Door het substantief te gebruiken, komt de nadruk er iets meer op te liggen en wijst het ook meer op de belofte die Axel aan Heiko heeft gedaan.

Was solls

Wat doet het ertoe!

Doet er niet toe!

Zo vinden we deze woordgroep terug in het vertalende woordenboek *Van Dale*. Een vertaling die onbruikbaar is volgens onze vertaalstrategie omdat deze uitroep te lang is en in het Nederlands onvoldoende aansluit bij het taalgebruik van jongeren. Het Engelstalige ‘fuck it’ komt daar veel dichter bij in de buurt.

Maul

Het substantief ‘Maul’ is volgens *Duden* een informeel woord voor ‘Mund’. In het Nederlands zou het volgens *Van Dale* vertaald kunnen worden als:

<i>muil, mond, smoel, moel, bek</i>

De vertaling ‘mond’ neutraliseert het informele en denigrerende taalgebruik en gaat dus in tegen onze vertaalstrategie. De andere mogelijkheden daarentegen niet.

Toch valt ‘smoel’ als eerste af bij het maken van een vertaalkeuze. Dat woord betekent volgens *Van Dale* niet alleen ‘mond’ maar ook ‘gezicht’. Het woord ‘moel’ is wellicht te onbekend bij het grote publiek en ‘muil’ doet te sterk aan dieren denken.

En zo resten ons enkel nog de opties ‘bek’ en ‘mond’. Om de vertaalstrategie aan te houden en dicht bij jongerentaal te blijven aanleunen, gaat onze voorkeur uit naar het informele woord ‘bek’.

seinen kurzen Igelhaaren

In het Duits wordt er een vergelijking gebruikt om het haar van het personage te beschrijven. In de vertaling zouden we voor eenzelfde vergelijking kunnen gaan door met ‘kort egelhaar’ te vertalen. Al wringt dat wat aangezien het in het Nederlands zeer ongewoon is, terwijl het volgens verschillende artikels die we terugvinden via Google, in het Duits redelijk gangbaar blijkt te zijn. Daarom kiezen we er hier voor om niet het woord, maar het beeld te vertalen: ‘kort, stekelig haar’.

Ook ‘kort stekelhaar’ zou een mogelijke vertaling zijn, als zijn we van mening dat onze vertaaloplossing beter aansluit bij het beeld van de egel. Door ‘stekelig’ als een apart adjectief neer te schrijven spreekt het meer tot de verbeelding en trekt het meer de aandacht dan wanneer het in een samenstelling geplaatst zou zijn.

tritt weiter von einem Fuß auf den anderen

Tijdens een eerste vertaalreflex vertaalden we deze woordgroep als ‘blijft van de ene voet op de andere stappen’ of ‘blijft van de ene voet op de andere wippen’. Maar met die twee mogelijke vertaaloplossingen waren we niet tevreden. ‘stappen’ duidt namelijk te zeer op het vooruitgaande effect van het werkwoord, terwijl het personage stilstaat aan een auto. ‘wippen’ is dan weer te actief, alsof hij daar vrolijk op en neer staat te huppelen. En dat is ook niet het geval.

Daarom besloten we meer los te komen van de woorden uit de brontekst en de zin op een andere manier te formuleren:

- verplaatst zijn gewicht voortdurend van de ene voet op de andere
- blijft zijn gewicht van de ene voet op de andere verplaatsen
- gaat onverstoorbaar door met zijn gewicht van de ene voet op de andere te verplaatsen

Door het element ‘gewicht’ aan de zin toe te voegen, zijn er verschillende mogelijkheden om de zin neer te schrijven. Hoewel meerdere vertalingen mogelijk zijn, gaat onze voorkeur uiteindelijk naar de derde vertaling (‘gaat onverstoort door...’). Daarin is het namelijk het duidelijkst dat Kai zich niet van de wijs laat brengen door Heiko’s opmerking: hij onderbreekt zijn handeling niet. De eerste vertaling (‘verplaatst...’) geeft niet weer dat Kai al met die gewichtsverplaatsing bezig was voordat Heiko de opmerking maakte. De tweede vertaling (‘blijft...’) zou ook wel in de context passen, maar geeft in iets mindere mate dan de derde vertaling aan dat de handeling niet onderbroken wordt.

Bierernst

De vertaling van ‘bierernst’ gaat in tegen de preliminaire vertaalstrategie om woorden uit de omgangstaal en jongerentaal zoveel mogelijk te behouden. In het Nederlands is er namelijk geen omgangstalig equivalent. Enkel de algemene woorden ‘bloedserius’, ‘doodserius’ en ‘doodernstig’. Omdat ‘bloedserius’ de belofte bevat van het bloed dat wellicht het resultaat zal zijn van het aankomende gevecht tussen de hooliganbendes, gaat onze voorkeur daar naar uit.

Spacken

Volgens *Duden* weer een van die woorden uit de omgangstaal. ‘Spacken’ is een scheldwoord en ‘Dummkopf’ kan als een synoniem worden beschouwd. Op *mundmische.de* lezen we dat een ‘Spacken’ iemand is ‘der sich total idiotisch benimmt’.

Van Dale geeft aan dat een ‘sufferd’ eerder iemand is die dom is van zichzelf en een ‘idiot’ iemand die zich enkele op dat ene moment dom gedraagt. Overeenkomstig met dat onderscheid past ‘idiot’ of een van zijn synoniemen beter in deze context.

Abquatschen

Het in deze context gesubstantiveerde werkwoord ‘abquatschen’ is volgens *Duden* familiair taalgebruik.

<i>jemanden überreden, etwas herzugeben</i>

Volgens de preliminaire vertaalstrategie zouden we dus met een familiair of omgangstalig Nederlands equivalent moeten vertalen. Al lijkt dat niet voorhanden te zijn. Bovendien vraagt het Nederlandse taaleigen om een werkwoord in plaats van een gesubstantiveerd werkwoord. Mogelijke vertalingen:

- aan het omkopen
- aan het ompraten
- aan het bepraten
- aan het inpalmen

Philipp Winkler vermeldt in zijn artikel over hooligans nergens dat de leiders van de bendes voor de match elkaar omkopen of op een bepaalde manier van iets willen overtuigen. Daarom zou het eerder vreemd zijn, mocht hij dat dan wel op die manier in zijn roman opnemen.

‘Inpalmen’ of een van zijn synoniemen zou dus beter in de context passen: dat de leider de tegenstander op een bepaalde manier met zijn mooie praatjes wil inpalmen of overtuigen van de sterkte van zijn bende:

- aan het inpalmen
- aan het opscheppen
- aan het bluffen

Van Dale definieert die werkwoorden respectievelijk als volgt:

• <i>iemands vertrouwen weten te krijgen; hand over hand naar zich toehalen</i>   • <i>de eigen kracht, slimheid, bezittingen, enz. overdrijven</i>   • <i>opscheppen</i>

Voorafgaand aan het werkwoord ‘opscheppen’ heeft veel synoniemen die in aanmerking komen voor de vertalingen. Opvallend zijn ‘dik doen’ en ‘pochen’. Aan de hand van de definities uit *Van Dale* kiezen we ervoor om het werkwoord ‘bluffen’ te gebruiken omwille van de klank. Het is een kort en krachtig woord dat past bij de constructie die aan het werkwoord voorafgaat.

es gibt endlich wieder Backenfutter

Het is meteen duidelijk dat het hier om een vergelijking gaat. Het feit dat er weer een gevecht zal plaatsvinden, wordt door de ik-verteller (Heiko) vergeleken met ‘Backenfutter’. Woordelijk vertaald: voer voor de kaken. Met die ongewone vergelijking wil Heiko simpelweg zeggen dat er weer op de kaken geslagen zal worden, of dat er weer klappen uitgedeeld zullen worden.

Volgens *mundmische.de* betekent ‘Backenfutter’ een oorveeg, een klap in het gezicht of een pak slaag. Omdat we in het Nederlands niet op dezelfde manier, namelijk op basis van zo’n ongebruikelijke vergelijking, een woord uit de jongerentaal kunnen vormen, moeten we op zoek gaan naar meer beschrijvende vertalingen. Mogelijkheden zijn:

- dat er eindelijk weer klappen worden uitgedeeld
- dat er eindelijk weer een gevecht is
- dat er eindelijk weer een knokpartij is
- dat er eindelijk weer actie is

Hoewel voor elk van de vertalingen iets te zeggen valt, gebruiken we hier ‘klappen uitdelen’. Wellicht spreekt die constructie het meest tot de verbeelding. Je ziet als het ware voor je hoe de klappen uitgedeeld worden. Woorden zoals gevecht, knokpartij of actie zijn in dat opzicht minder nadrukkelijk.

Haudegen

(älterer) im Kampf erfahrener, draufgängerischer Soldat, Kämpfer

Zo definieert *Duden* ‘Haudegen’, waaruit we kunnen afleiden dat het heel belangrijk is om het aspect van de ervaring in onze vertaling te behouden. Woorden zoals ‘vechtersbaas’, ‘knokker’ of ‘vechtjas’ vallen dus af omdat zij dat aspect niet in zich hebben. ‘Veteraan’ of ‘oudgediende’ daarentegen wel. Zij dragen net als het Duitse woord een militaire context met zich mee en zijn dus een goed equivalent. Het is slechts een kwestie van voorkeur en klanken om een keuze te maken tussen de twee mogelijkheden.

kahlen Köpfen

Mochten we vertalen wat er staat dan zouden we ‘kale hoofden’ schrijven. Maar als we over de context nadenken, komen we tot het besef dat de meeste hooligans niet kaal zijn. Ze scheren wel hun haar af, maar laten er vaak toch nog een millimeter haar opstaan, zo lezen we ook in het artikel van Philipp Winkler. Enkele alinea’s eerder in *Hool* wordt er een beschrijving gegeven van Kai die kortgeschoren, stekelig haar heeft. Dat zou ons ervan kunnen overtuigen om niet ‘kaal’ maar ‘kortgeschoren’ te gebruiken in deze zin.

Maar omdat niets gezegd wordt over het haar van de tegenstanders of van de andere bendeleden kunnen we niet met zekerheid zeggen of ze kortgeschoren haar hebben, dan wel kaal zijn. Daarom kunnen we beter de brontekst volgen en ‘kahlen Köpfen’ als ‘kale hoofden’ vertalen.

Of ‘kale koppen’, zo besluiten we tijdens het herlezen en herwerken van onze vertaling. Dankzij de alliteratie van de k gaat het ritme van de zin er namelijk alleen maar op vooruit.

Hannoi

De Hannoveranen worden door de supporters van Braunschweig ook wel ‘Hannoi’ genoemd. Op het internet circuleren dan ook heel wat websites en afbeeldingen van anti-Hannoi-bewegingen in Braunschweig.

Zo wordt er op een site bijvoorbeeld bekend gemaakt dat leden van een fanclub uit Braunschweig een foto hebben genomen met een grote ‘anti-Hannoi-vlag’ om op die manier Hannover 96 uit te dagen voor de derby die binnenkort zou plaatsvinden.

Ook op sociale media, bijvoorbeeld op Facebook, zijn er groepen te vinden van anti-Hannoi-aanhangers. Daar plaatsen ze onder andere cartoons over Hannover en foto’s van tijdens wedstrijden waarop duidelijk hun kamp te zien is: geel-blauwe vlaggen en spandoeken bedrukt met ‘Anti-Hannoi’ of ‘67’.

‘Hannoi’ is een realium dat we op geen enkele andere manier kunnen weergeven dan door het te behouden. Eventueel zouden we een voetnoot kunnen plaatsen om de lezer mee te geven dat het om een bijnaam van de Hannoveranen gaat. In deze passage stijgt de spanning echter zodanig dat een voetnoot zou storen. Net op het moment dat de wedstrijd tussen de hooligans gaat beginnen, zou de lezer afgeleid worden door een voetnoot. Bovendien zijn we ervan overtuigd dat voetnoten niet thuishoren in een roman als deze.

verhakt / verkantet

aan elkaar vasthaken, aaneenhaken
(doen) kantelen, op zijn kant zetten, doen overhellen

Zo vertaalt *Van Dale* respectievelijk ‘verhaken’ en ‘verkanten’. *Duden* geeft de volgende definities:

fest einhaken
an etwas (Unebenem, Vorstehendem o. Ä.) hängen bleiben, sich festhaken
etwas in etwas haken

falsch kanten; auf die Kante stellen und dadurch aus der normalen Lage bringen
sich mit einer Kante irgendwo festklemmen, verklemmen
(Schießen) den Lauf seitlich verdrehen und dadurch falsch zielen

Volgens het Duitse synoniemenwoordenboek *openthesaurus.de* zijn ‘(sich) einklemmen’ en ‘(sich) verklemmen’ synoniemen van ‘verkanten’. *Van Dale* vertaalt ze onder andere als ‘(vast)klemmen’ en ‘vast blijven zitten’.

Het is opvallend hoe de Duitse deelwoorden bij elkaar passen wat de klank betreft. Om dat aspect in het Nederlands te bewaren, blijkt niet zo simpel te zijn. Toch zijn er een aantal vertaal mogelijkheden die de formele kenmerken behouden:

- Aaneengehaakt. Gekanteld.
- Vastgehaakt. Vastgeklemd.
- Verstrikt. Verdraaid.

De laatste vertaaloplossing draagt de voorkeur weg en wel om deze reden: ‘verstrikt’ roept het beeld op van een prooi die in een val is gelopen en er verstrikt in is geraakt. Dat is eigenlijk ook precies wat er tussen de twee hooliganbendes gebeurt: iemand uit de ene bende loopt in de armen, oftewel de val, van iemand uit de andere en zit als het ware verstrikt in zijn greep. ‘Verdraaid’ wijst er dan weer op dat degene die door de tegenstander vastgehouden wordt wellicht niet meer recht op zijn benen kan staan omdat zijn bovenlichaam, zo lezen we verderop in de alinea, in een houdgreep wordt gehouden.

hat ordentliche Pakete

‘Pakete’ is het meervoud van ‘Paket’ wat in *Van Dale* vertaald wordt als ‘pakket’, ‘pakje’ of ‘bundel’. Het gaat in deze context duidelijk om ‘bundel’ en dan wel in de betekenis van ‘spierbundel’. Aangezien het in het Nederlands ongewoon is om te zeggen ‘heeft flinke bundels’, gebruiken we een alternatief. Mogelijkheden zijn:

- is een echte krachtpatser.
- heeft flinke spierbundels.
- ziet eruit als een bodybuilder.

De eerste mogelijkheid schuiven we meteen aan de kant vanwege het werkwoord ‘zijn’. Wanneer we dat werkwoord zouden gebruiken, zou het personage al ondervonden hebben dat de kaalkop inderdaad een krachtpatser is, terwijl dat nog niet het geval is. Hij heeft hem enkel gezien en is er nog geen confrontatie mee aangegaan. Bovendien schrijft *Van Dale* dat een krachtpatser graag met zijn spierkracht opschept. Als vertaler kunnen we er niet van uitgaan dat dit personage dat ook werkelijk doet.

Van de twee mogelijkheden die overblijven, is de tweede (‘heeft flinke spierbundels’) het meest objectieve. Het is alleen maar een vaststelling. De derde mogelijkheid (‘ziet eruit als een bodybuilder’) veronderstelt namelijk dat de kaalkop aan bodybuilding doet terwijl hij die spierbundels ook aan een andere soort training kan hebben overgehouden.

Door met ‘flinke spierbundels’ te vertalen, gaat er weer een stukje jongerentaal verloren en gaan we dus ook opnieuw tegen onze vertaalstrategie in.

egal

Volgens het vertalende woordenboek *Van Dale* kan ‘egal’ onder andere als ‘om het even’ vertaald worden. Die vertaling bevindt zich in een informeel register, net zoals het Engelse ‘whatever’. Dat woord kan eveneens gebruikt worden om onverschilligheid mee aan te duiden. Aangezien deze gedachte in het hoofd van een jongere voorkomt, is een Engels woord best mogelijk.

Drecksfresse

De samenstelling ‘Drecksfresse’ bestaat uit het prefix ‘dreck(s)-’ en het substantief ‘Fresse’. Ze worden in *Duden* respectievelijk als volgt gedefinieerd:

<i>drückt in Bildungen mit Substantiven aus, dass jemand als verabscheuenswert oder etwas als ärgerlich, verabscheuenswürdig angesehen wird</i>

<i>Mund, Gesicht</i>

In het vertalende woordenboek *Van Dale* vinden we volgende vertalingen van ‘Fresse’ dat overigens uit een vulgair register komt:

bek, muil, smoel, bakkes, kop

Bij de keuze voor een vertaaloplossing houden we best rekening met de precieze betekenisverschillen tussen deze woorden die op het eerste zicht synoniemen lijken. ‘bek’ en ‘muil’ verwijzen volgens *Van Dale* enkel naar de mond, ‘bakkes’ daarentegen enkel naar het gezicht. ‘smoel’ verwijst net zoals ‘Fresse’ naar beide en sluit dus het dichtst bij het Duitse substantief aan. Omdat ‘kop’ betrekking heeft op het hele hoofd, kiezen we ook daar niet voor. Het aspect dat ‘drecks-’ uitdrukt, behouden we via het adjectief ‘lelijk’.

macht den Klappmann

Volgens *mundmische.de* wijst de uitdrukking ‘den Klappmann machen’ op een ‘körperlichen Zusammenbruch’. Zowel in het vertalende woordenboek *Van Dale* als in het verklarende woordenboek *Duden* is de uitdrukking niet terug te vinden. In verschillende artikels die we via Google vinden, kunnen we uit de context de betekenis van de uitdrukking afleiden. Mogelijke vertalingen:

- Zakt ineen
- Stort ineen
- Stort als een kaartenhuis ineen

‘ineenzakken’ en ‘ineenstorten’ worden respectievelijk in *Van Dale* als volgt verklaard:

ineenstorten

machteloos neerzakken

in stukken uiteenvallen, instorten

(figuurlijk) plotseling ophouden te bestaan of te bloeien

Wanneer we rekening houden met de definities dan vertalen we best met ‘ineenzakken’. Op *synoniemen.net* lezen we dat ‘bezwijken’, ‘neerzijgen’ en ‘neerzinken’ synoniemen van ‘ineenzakken’ zijn en dus ook een mogelijke vertaling vormen.

Naar onze mening past ‘bezwijken’ het best in deze context omdat de jongen niet volledig op de grond valt aangezien hij vooroverbuigt en daarvoor dus nog op zijn benen moet staan.

Geschmack wie Styropor in der Mundhöhle.

In het Duits is het eenvoudig om deze vergelijking te maken, in het Nederlands niet. Dat zal ook blijken uit andere voorbeelden in de passages die we zullen vertalen.

‘Een smaak als piepschuim in mijn mondholte’ is met andere woorden geen goede vertaaloplossing omdat het in het Nederlands zo niet gezegd wordt. Andere overwogen vertaaloplossingen:

- Net de smaak van piepschuim in mijn mondholte.
- De smaak in mijn mondholte lijkt wel die van piepschuim.
- De smaak in mijn mondholte lijkt van piepschuim te zijn.
- De smaak in mijn mondholte lijkt op die van piepschuim.

Vertalen met ‘net’ zou in deze context passen, maar niet in de andere vergelijkingen die in dit hoofdstuk voorkomen en die we op een zelfde manier willen weergeven. Daarom voegen we het werkwoord ‘lijken’ toe omdat die strategie in alle gevallen toepasbaar is en we zo op eenzelfde manier dit vertaalprobleem kunnen oplossen.

Ook de derde vertaling (‘lijkt van...’) schuiven we aan de kant. Door de zin op deze manier te formuleren, lijkt het alsof de smaak in piepschuim is veranderd.

De vierde mogelijkheid (‘lijkt op...’) is minder vergelijkend dan de tweede (‘lijkt wel die...’) en zullen we dus ook niet gebruiken in onze vertaling. Met andere woorden, de meest passende vertaling is de tweede: ‘De smaak in mijn mondholte lijkt wel die van piepschuim.’ Deze zin geeft duidelijk de vergelijking aan.

Der Luft splittert wie Sägespäne durch meine pfeifende Lunge.

Mochten we deze zin zozegd letterlijk vertalen dan was het resultaat:

- De lucht versplintert als zaagsel door mijn piepende longen.

Daarbij kunnen we ons afvragen of het beeld sterk genoeg is. Zaagsel is namelijk een heel zachte materie die vermoedelijk een ademtekort zou opwekken mocht het in de longen terechtkomen. ‘Glasscherven’ daarentegen zijn veel scherper. Daarom is het het overwegen waard om een verandering door te voeren. Maar dan stelt zich de vraag: waarom schrijft de auteur ‘zaagsel’? Heeft hij daar een reden voor? Vond hij dat beeld beter passen dan glas, want daar moet hij toch ook aan gedacht hebben? Voelen ‘piepende longen’ meer aan alsof er zaagsel in zit dan glas? Het blijft natuurlijk gissen. Het zou kunnen dat hij het beeld van hout in zijn geheel dat als het ware de longen binnendringt en daar tot zaagsel omgevormd wordt, wil weergeven. Al zou dat beeld ook opgaan met glas.

Hoewel het een vreemde vergelijking blijft, behouden we hem toch. Het is een al dan niet bewuste keuze van de auteur die naar onze mening niet verloren mag gaan.

schmöken

Volgens *Duden* is ‘schmöken’ een Nederduitse vorm van het werkwoord ‘schmauchen’, wat in *Van Dale* vertaald wordt als ‘roken’ of ‘smoren’. Al wordt volgens het woordenboek ‘smoren’ in de betekenis van ‘roken’ alleen in België gebruikt.

Een ander synoniem van ‘roken’ is ‘paffen’. Dat wordt in *Van Dale* gedefinieerd als ‘flink roken’ en blijkt bovendien informeel te zijn waardoor het aansluit bij onze vertaalstrategie en bijgevolg dan ook in onze vertaling past.

p. 28-35

Kaliberg

Een kaliberg ontstaat door de productie van kalium- en magnesiumkunstmeststoffen voor de landbouw en van kaliumchloride, een vervanger van keukenzout, voor de industrie. Daarvoor wordt er elke dag kalium ontgonnen uit kaliummijnen op verschillende plaatsen in Duitsland. Het zout dat achterblijft, vormt de enorme en omstreden kaliberg. Omstreden, omdat het steenzout en de zware metalen het water in de omgeving vervuilen. De mijnen zijn in handen van K+S Kali GmbH.

Pommessalz

‘Pommessalz’ blijkt helemaal geen wit zout te zijn. Volgens de websites van verschillende Duitse supermarkten bevat ‘Pommessalz’ niet alleen zout, maar ook allerlei soorten kruiden zoals peterselie, paprika, muskaatnoot, peper, pastinaak,... Het is dus eerder een soort van oranjekleurige frietkruiden. Ofwel was Philipp Winkler daar niet van op de hoogte, of hij heeft gewoon zout bedoeld, de associatie met frieten gemaakt en zo het woord neergeschreven. Daardoor klopt de associatie die lezers zullen maken wel niet helemaal: de ene lezer zal zich wit zout voorstellen, waardoor de vergelijking met de witte Kaliberg klopt, de andere lezer zal de oranje frietkruiden voor zich zien, waardoor hij zich zal afvragen vanwaar die vergelijking komt.

Wat het ook moge zijn, in het Nederlands kunnen we in elk geval ‘frietzout’ gebruiken, omdat het enkel bestaat uit zout, in tegenstelling tot frietkruiden die verscheidene ingrediënten bevatten.

auf den Kieker kommen

Wanneer we in het verklarende woordenboek *Duden* naar deze uitdrukking op zoek gaan onder het lemma ‘Kieker’, vinden we de volgende resultaten:

<p><i>(norddeutsch, besonders Seemannssprache) Fernglas, Fernrohr</i> <i>in ‘jemanden, etwas auf dem Kieker haben’</i></p>
--

De uitdrukking waar wij naar op zoek zijn, is er niet terug te vinden. Ook in *Van Dale* en via Google zijn er geen resultaten van deze uitdrukking te vinden, op deze ene zin uit *Hool* na. Uit de directe context van de zin kunnen we echter de betekenis afleiden en zo tot een vertaling komen.

da wo wir hoch sind

In het vertalende woordenboek *Van Dale* wordt ‘hoch sein’ als ‘(al)/uit de veren/op zijn’ vertaald, een betekenis die in deze context niet van toepassing is. Wellicht is het een afkorting van ‘da wo wir hoch geklettert sind’ en zou het dus ook zo vertaald kunnen worden: ‘daar waar wij naar boven geklauterd

zijn'. Daarnaast is het ook mogelijk om in de vertaling minder expliciet te zijn en niet de actie van het klimmen zelf te benadrukken, maar wel het resultaat: 'daar waar wij bovenop stonden'.

30 Meter / zwei Metern

In twee opeenvolgende zinnen, geeft Winkler op twee verschillende manieren een lengtemaat aan. De eerste keer in cijfers, de tweede keer in letters. Doet hij dat om de nadruk op de 30 te leggen? Of is het een onoplettendheid? Omdat we de reden, als die er al is, niet kunnen achterhalen, nemen we de schrijfwijze van de getallen over.

und wie ein Fass den halben Abhang runterrollte

Wellicht is 'en als een ton de halve berg afrolde' de meest voor de hand liggende vertaling. En toch zijn er enkele elementen die storen in deze vertaling. Zoals 'de halve berg', wat meteen de vraag oproept: en wat dan met de andere helft? Was hij al halverwege toen hij struikelde? Of is hij halverwege tot stilstand gekomen?

Uit de context kunnen we afleiden dat het personage al halverwege was toen hij struikelde, aangezien hij 'am Fuß des Berges' bleef liggen. Dat zorgt ervoor dat we liever een andere vertaaloplossing zien, bijvoorbeeld: 'en vanaf halverwege als een ton naar beneden rolde'.

Daarbij is het probleem van 'de halve berg' weggewerkt, alsook de herhaling van 'berg' of 'helling'. In het Duits wordt er twee keer een verschillend woord voor gebruikt, namelijk 'Gefälle' en 'Abhang', wat in het Nederlands niet mogelijk is, wil het geheel nog zo vlot klinken dat het uit de herinneringen van een stoere kerel komt. Woorden zoals 'glooiing', 'steilte' of 'daling' zouden hier niet op hun plaats zijn omdat ze uit een hoger register komen.

und wir drei schoben den übelsten Film

Als vertaling voor 'Filme schieben' geeft *mundmische.de* 'Wahnvorstellungen haben'. Ook op *redensarten-index.de* is de uitdrukking terug te vinden:

- *Phantasien/Träume/Wahnvorstellungen haben;*
- *sich in Trance/im Rauschzustand befinden;*
- *unter Drogeneinfluss stehen; sich seltsam verhalten;*
- *auf sich selbst bezogen sein; den eigenen Neigungen/Vorlieben (ohne Rücksicht auf andere) nachgehen*

Wanneer we op de ruimere context afgaan, kunnen we besluiten dat het hier om de eerste betekenis gaat: het hebben van waanbeelden. Oftewel, de jongens stellen zich voor wat voor ergs er allemaal met hun vriend gebeurd zou kunnen zijn, terwijl ze hem daar zo zien liggen.

Om deze uitdrukking te vertalen zullen we echter los moeten komen van de woorden uit de brontekst. In het Nederlands lijkt er geen equivalente uitdrukking te bestaan (of tot op heden ben ik daar alleszins nog niet op gekomen). Na wat rondvraag bij mensen die niet al wekenlang met hun neus op dit zinnetje zitten, ontstond de volgende vertaling: ‘en doemscenario’s drong zich aan ons drie op’. Hoewel het geen vaste uitdrukking is zoals het Duitse ‘einen Film schieben’ vinden we deze oplossing te verdedigen. *Van Dale* definieert ‘doemscenario’ als ‘ongunstigst denkbare gang van zaken’. Die betekenis is hier zeker op zijn plaats. Want Jojo, Joel en Heiko dachten wellicht dat Kai zwaargewond, of zelf dood zou zijn. ‘opdringen aan’ wordt in *Van Dale* als volgt omschreven:

(van herinneringen, gedachten) met kracht oprijzen, voor de verbeelding komen

Ook die betekenis past hier goed: de doemscenario’s, oftewel de negatieve gedachten, komen plots voor de verbeelding van de drie jongens wanneer ze Kai daar zo stil zien liggen. De drie vrienden kunnen die gedachten niet tegenhouden en ze kiezen er ook niet zelf voor om die gedachten te hebben. Zij dringen zich met andere woorden aan hen op.

lachte sich den Arsch ab

De betekenis van deze uitdrukking is meteen duidelijk en ook in het Nederlands is er keuze in overvloed om ‘heel hard lachen’ mee aan te duiden.

- zich kapotlachen
- zich te barsten lachen
- zich dood/krom lachen
- zich de ballen uit de broek lachen
- zich een breuk/aap/beroerte/bult/kriek lachen

Het is belangrijk dat we hetzelfde register behouden. Enkel de vierde mogelijkheid van de voorgenoemde voorbeelden komt net als ‘sich den Arsch ablachen’ uit een informeel register en is in deze context dus ook de meest aangewezen vertaling.

göbeln

Omdat het werkwoord ‘göbeln’ niet in *Duden*, noch in *Van Dale* terug te vinden is, moeten we via Google op zoek gaan naar de betekenis, al valt die uit de context ook af te leiden. Op *sprachnudel.de* vinden we het volgende:

Unter ‘göbeln’ versteht man ‘sich übergeben’. Die Entleerung des Magens findet dabei meist aufgrund von übermäßigem Alkoholkonsum statt.

De website *openthesaurus.de* geeft als synoniemen uit de omgangstaal onder andere ‘kotzen’, ‘reihern’ en ‘(sich) auskotzen’. Ook *mundmische.de* geeft ‘kotzen’ als synoniem voor ‘göbeln’. Daarmee is de betekenis van het werkwoord wel duidelijk.

Mogelijkheden voor de vertaling zijn:

- kotsen
- spugen
- spuwen

Omdat onder ‘spugen’ en ‘spuwen’ ook andere betekenissen te begrijpen zijn, bijvoorbeeld het uitspugen van speeksel, opteren we voor het eenduidige ‘kotsen’. Al is een tegenargument daarvoor dat ‘göbeln’ niet het algemene Duitse woord is, terwijl ‘kotsen’ dat in het Nederlands wel is. Daarom zoeken we verder naar een Nederlands equivalent dat net zo afwijkend is als ‘göbeln’.

Via *synoniemen.net* stoten we op het werkwoord ‘barfen’ dat is afgeleid van het Amerikaans-Engelse ‘to barf’. Dat werkwoord komt uit de straattaal en heeft als betekenissen ‘kotsen, braken, overgeven’. Geven we ‘barfen’ op *straatwoordenboek.nl* in, dan vinden we ‘kotsen’ als synoniem.

In een artikel over straattaal, dat in 2012 door *NRC* gepubliceerd werd, vinden we eveneens het werkwoord ‘barfen’ terug. Daar wordt ‘kotsen (van drank)’ als definitie gegeven. Die beschrijving komt precies overeen met degene die we op *sprachnudel.de* vonden.

Omdat dit een tamelijk nieuw woord blijkt te zijn in de Nederlandse woordenschat, het staat bijvoorbeeld nog niet in *Van Dale*, en het voornamelijk in de straattaal gebruikt wordt, past het goed in de context en is het een mooi equivalent voor ‘göbeln’.

ich erbarme mich

In deze zin is het nog belangrijker dan in andere om niet het woord, maar de betekenis te vertalen. Voor onze vertaling zullen we ‘ik geef me gewonnen gebruiken’. Andere mogelijkheden zijn ‘ik zwicht’, ‘ik draai bij’ of ‘ik geef me over’, maar zij maken niet in dezelfde mate duidelijk dat het eigenlijk om een strijd gaat tussen broer en zus.

Heiko wil namelijk niet dat Manuela hem omhelst. En dat terwijl Manuela haar omhelzing blijft volhouden tot Heiko die beantwoordt. Dat wordt heel duidelijk aan het feit dat ze ‘meerdere keren stevig’ toedrukt. Heiko blijft echter weerstand bieden tot hij beseft hoe onnozel hij erbij staat en hij toegeeft.

Iets wat hij in andere situaties wellicht nooit zou doen. Bijvoorbeeld tijdens matches tussen hooliganbendes, daarbij zal hij steeds tot het uiterste gaan en zich nooit gewonnen geven. Alles om de eer van Hannover hoog te houden. Zijn eigen eer kan hij in Manuela’s armen blijkbaar wel laten gaan en kan hij ‘sich erbarmen’.

von der alle Zimmer des Hauses abgehen

- van waaruit alle kamers van het huis vertrekken.
- waar alle kamers van het huis op uitkomen.

Dat zijn twee van de vertalingen die het overwegen waard zijn. Beide lijken op het eerste gezicht mogelijk, maar wanneer we ze van dichterbij bestuderen, merken we al gauw een verschil in perspectief op tussen de beide zinnen.

In de eerste zin zijn de kamers het onderwerp en worden ze als het ware verpersoonlijkt, spelen ze een actieve rol. In de tweede zin daarentegen zijn ze veel passiever, of lijken ze dat althans te zijn. Want ze zijn nog steeds het onderwerp, maar door het werkwoord ‘op uitkomen’ is de rol die ze aannemen minder actief.

Om een te grote personificatie van niet-levende zaken te vermijden, nemen we dan ook de tweede zin in onze vertaling op.

geschmaksverirrte Leute

‘smakeloze mensen’, dat is de eerste vertaling die in ons opkomt wanneer we deze woordgroep lezen. Maar zoeken we in het vertalende woordenboek *Van Dale* ‘smakeloos’ op, dan krijgen we als vertaling ‘geschmakslos’.

‘geschmaksverirrt’ is bovendien in die vorm niet in het vertalende woordenboek *Van Dale* te vinden en ook woordenboeken zoals *Duden* of synoniemenwoordenboeken zoals *openthesaurus.de* bieden geen alternatieven. Het online vertalende woordenboek van *Langenscheidt* daarentegen kan ons wel helpen. Daarin is dan wel niet ‘geschmaksverirrt’ te vinden, maar het geeft wel een woord weer dat er dicht bij aansluit: ‘Geschmaksverirrung’ wordt er vertaald als ‘smakeloosheid’. *Duden* geeft de volgende definitie van ‘Geschmaksverirrung’:

<i>Wahl, Zusammenstellung von Gegenständen, die dem Geschmack eines anderen ganz und gar nicht entspricht.</i>
--

Dat wijst erop dat onze eerste reflex om als ‘smakeloze mensen’ te vertalen dan toch een mogelijke vertaling is.

Mischmasch

In de vertalende woordenboeken *Van Dale* en *Langenscheidt* zijn de volgende vertalingen terug te vinden:

- mengelmoes
- allegaartje
- samenraapsel

Een van de synoniemen, meer bepaald ‘wirwar’, zou ook een mogelijke vertaling zijn. Alle vier betekenen ze dat er verschillende dingen die niet bij elkaar horen wel bij elkaar staan.

Als we ons baseren op de connotatie van het woord, dan moeten we een keuze maken tussen ‘mengelmoes’ en ‘allegaartje’ die respectievelijk pejoratief en informeel zijn. ‘Mischmasch’ daarentegen is beide.

Omdat ‘het vreemde allegaartje aan prullen’ hier beter klinkt dan ‘de vreemde mengelmoes aan prullen’, gaat onze voorkeur daarnaar uit. Een subjectieve keuze, maar daar kan je als vertaler soms niet om heen.

den selbstgeklöppelten Platzdeckchen

In deze woordgroep is er een tegenstelling tussen de woorden. Het adjectief verwijst naar een handeling die in het verleden plaatsvond, maar het resultaat is een woord dat daar niet bij lijkt te passen.

Een ‘placemat’, zoals *Van Dale* en *Langenscheidt* ‘Platzdeckchen’ vertalen, bestaat in de voorstelling van de hedendaagse mens uit plastic. Bovendien wordt een placemat enkel gebruikt als ‘onderlegger voor bord en bestek’. Het object dat hier bedoeld wordt, is een zelfgemaakt tafelkleedje zoals wellicht iedereen er al gezien heeft bij zijn of haar (groot)ouders. Op dat kleedje staan de beeldjes die ‘der merkwürdige Mischmasch an Krams’ vormen.

Touris

‘Touris’ is de afkorting voor ‘Touristen’. In het Nederlands bestaat er geen afkorting voor ‘toeristen’ en dus zal in de vertaling een woord uit het informele taalgebruik verloren gaan.

Wie sie das Ende von Kaffee betont. So gewollt überkorrekt, damit sie auch ja nicht Kaffe sagt.

In het Nederlands ligt de klemtoon in het woord ‘koffie’ niet op het einde zoals in het Duits, maar wel op de eerste lettergreep van het woord. Daarom kan deze zin niet zomaar overgenomen worden en vraagt ze om enige aanpassing. Bijgevolg moeten we niet al te zeer aan de woorden en de inhoud van de zin vasthouden omdat die in het Nederlands niet opgaan.

Bij het zoeken naar mogelijke alternatieven besteden we best aandacht aan de manier waarop de ik-verteller Manuela ziet, namelijk als een chique dame.

Dit is overigens het eerste hoofdstuk waarin de lezer met Manuela kennismakt. Hoe ze hier beschreven wordt, draagt met andere woorden bij aan hoe de lezer zich haar voor de rest van het verhaal zal voorstellen.

Het eerste wat Manuela in deze roman zegt (‘Heiko. Schön. Endlich. Da bist du ja.’), drukt haar ongeduld uit en toont meteen aan dat ze zich boven haar broer stelt. Dat ze Heiko vervolgens in haar armen sluit om hem op een ongemakkelijke manier te omhelzen, toont aan dat ze ondanks Heiko’s onwil belang hecht aan de familiale band tussen hen.

Vervolgens legt Heiko de nadruk op één aspect van het uiterlijk van zijn zus: de bril rond haar hals, zodat ze er pedagogischer uitziet. Het feit dat hij dat ene aspect zo hard benadrukt, wijst er volgens ons op dat het hem dwars zit, dat hij het maar een vreemd of belachelijk gegeven vindt.

Daarbij aansluitend is het dus ook niet verwonderlijk dat hij Manuela's spreektoon 'bekakt' vindt. *Van Dale* schrijft over 'bekakt' het volgende:

door overdreven gedrag, vooral spraak, benadrukkend dat men tot de bovenlaag wil behoren

En de bovenlaag is precies waar Manuela toe wil behoren. Later komt de lezer te weten dat ze getrouwd is met een deftige man, dat ze haar zoon een goede opvoeding wil geven (Heiko mag bijvoorbeeld niet in zijn bijzijn roken) en dat ze als lerares een baan met aanzien heeft. Ook haar uiterlijk stemt ze op die wens af: de bril rond haar hals en het haar in een strakke dot. Als lezer vul je het totaalplaatje al snel aan: kokerrok, hemdsbloes, hakken,...

Al die argumenten zorgen er mee voor dat we een vertaling als 'De toon waarop ze dat zegt. Zo overdreven bekakt' kunnen verantwoorden. Want als Manuela haar uiterlijk en haar omgeving op die wens afstemt, waarom dan ook niet haar manier van spreken? Later zal overigens nog blijken dat ze haar woorden altijd zorgvuldig kiest.

Ascher

(Zie volgende bladzijde.)

ausfaden

Het werkwoord 'ausfaden' komt van het Engelse 'to fade out', wat in *Van Dale* als 'langzaam wegsterven (van geluid)' vertaald wordt. In het Nederlands bestaat deze samenstelling eveneens. 'uitfaden' wordt in het verklarende woordenboek *Van Dale* als volgt gedefinieerd:

mbt. geluid of beeld: geleidelijk (laten) vervagen

> < *infaden*

ins Deutsche

Een van de personage denkt na hoe ze een Thais woord 'in het Duits' kan vertalen. Maar kunnen we dat wel opnemen in een Nederlandstalige tekst? Denkt het personage dan niet na hoe ze het 'in het Nederlands' vertaald?

Zoals eerder aangegeven streven we er in onze vertaling van *Hool* naar om culturele verwijzingen en realia zoveel mogelijk te behouden. Het is immers heel duidelijk dat het verhaal zich in Duitsland afspeelt. Ook de keuze die we hier moeten maken, sluit daarbij aan. De lezer weet aan de hand van realia dat de gebeurtenissen in Duitsland plaatsvinden en dat de personages oorspronkelijk Duits spreken.

Het is bijgevolg niet zo verrassend dat een van de personage nadenkt over hoe ze iets ‘in het Duits’ zegt. Om die redenen behouden we dus ook de woordkeuze van Philipp Winkler en zullen we vervreemdend vertalen.

Bienenstich

Van Dale omschrijft het als ‘gebak met amandelstukjes, boter en suiker en een vulling van pudding’. In zowel Nederlands als Belgisch Limburg, meer bepaald in de regio’s dicht bij de grens met Duitsland, wordt het gebak ‘bijensteek’ genoemd, zo weten we uit eigen ervaring. Al kunnen mensen uit andere gebieden in Nederland en Vlaanderen zich geen beeld vormen van ‘bijensteek’, tenzij het om een steek van een bij gaat. Na rondvraag bij een aantal (niet-)Limburgers die niet in de buurt van de Duitse grens wonen, bleek dat zij zelfs nog nooit van deze taart hadden gehoord.

Bijgevolg hebben we drie mogelijkheden voor dit realium: we gebruiken ofwel een algemene Nederlandse term, een hyperoniem (bijvoorbeeld ‘taart’) of we behouden de Duitse benaming.

De eerste mogelijkheid kunnen we al meteen schrappen omdat er geen perfect overeenstemmend Nederlandstalig equivalent is voor ‘Bienenstich’.

Het gebruik van een hyperoniem zou tegen onze vertaalstrategie ingaan omdat we het realium dan volledig wegwerken. Het is immers een groot verschil of de personages een ‘Bienenstich’, een echte Duitse specialiteit, of een doodgewone taart eten.

Bovendien blijkt dat ‘Bienenstich’ in Nederland als begrip wel bekend is. Op verscheidene websites van Nederlandse bakkers is de benaming terug te vinden, alsook op sites die recepten voor deze lekkernij voorstellen.

Om al die redenen besluiten we de Duitse benaming over te nemen. Het Nederlandse doelpubliek zal allicht bekend zijn met het begrip en zo niet, dan leren ze net zoals de Vlamingen weer iets bij over Duitsland. Uit de context is immers af te leiden dat het om gebak gaat: er wordt koffie gedronken en voordat de term ‘Bienenstich’ geïntroduceerd wordt, geeft de ik-verteller ons mee dat Hans ‘nog een stuk taart op zijn bord legt’. Dat de lezer dan eventueel nog niet weet hoe die specifieke taart eruit ziet of smaakt, is van ondergeschikt belang voor het begrip van de tekst.

Pornobalken

Volgens *mundmische.de* wijst een ‘Pornobalken’ op een ‘Oberlippenbart’. Een snor dus. Ook in het Nederlands is er een woord voor deze specifieke soort snor: ‘ pornosnor’. Aan de hand van Google Afbeeldingen kunnen we vaststellen dat beide woorden op dezelfde soort snor wijzen.

Haste

Deze samentrekking van ‘hast du’ behoort tot informeel, regionaal taalgebruik en zal nog vaak terugkomen in de tekst. In het Algemeen Nederlands is een samentrekking van ‘heb je’ of ‘heb jij’ echter niet mogelijk. Daardoor gaat ook hier weer noodgedwongen een deel van het informele karakter van de

tekst verloren. Want zoals eerder aangegeven, kunnen we dit soort regionale taal niet eenvoudigweg vervangen door een Nederlandstalige variant.

Ascher / Aschenbecher

In het Duits bestaan er twee woorden voor ‘asbak’: het informele ‘Ascher’ en het algemene woord ‘Aschenbecher’. Dat onderscheid bestaat in het Nederlands niet, waardoor het informele karakter op een bepaalde manier weer verloren gaat.

verkippen

In het vertalende woordenboek *Van Dale* is ‘verkippen’ niet terug te vinden. In *Duden* wel:

[Abfallstoffe] auf Deponien ablagern

Aan de hand van die definitie komt ‘storten’ als mogelijk vertaling in ons op. Wanneer we het vertalende woordenboek in de andere richting gebruiken, van Nederlands naar Duits, dan geeft *Van Dale* als vertaling voor ‘storten’ onder andere ‘kippen’, een werkwoord dat dicht bij ‘verkippen’ aansluit. Het prefix ‘ver’ en het werkwoord ‘kippen’ worden respectievelijk zo weergegeven in *Van Dale*:

- duidt richtingafwijking aan
- duidt het einde van een gebeuren, handelen aan
- duidt een versterken aan
- duidt een veranderen, omzetten aan
- duidt het bijeenvoegen aan
- duidt een verspreiden aan

- (doen) kantelen, (doen) kiepen, laten dompelen
- uitgooien, (uit)kieperen
- (informeel) iets in zijn kraag/keel gieten, drinken
- (informeel) uitdrukken, doven
- (scheepvaart) kiepen
- (communicatiemedi) afgelasten, niet uitzenden, afschaffen
- (geschiedenis) snoeien

In deze context gaat het om de tweede betekenis van ‘kippen’. Het prefix is aan het werkwoord toegevoegd om de verspreiding mee aan te duiden. Het bier wordt immers in de asbak verspreid. Zowel

‘gieten’ als ‘storten’ komen bijgevolg in aanmerking als vertaling en worden respectievelijk als volgt gedefinieerd in *Van Dale*.

<i>(vocht) laten stromen uit een vat, een emmer enz.</i>
--

• <i>gieten, stortregenen</i>   • <i>van stort</i>

Zoals blijkt uit de definitie wordt ‘storten’ enkel gebruikt wanneer het om regen of afval gaat. Hoewel bier geen regen noch afval is, zouden we het in onze vertaling toch willen gebruiken. In het Duits is er namelijk ook geen gebruik gemaakt van het normale Duitse werkwoord ‘gießen’, maar is er voor een specifiek en ongewoner woord gekozen.

wumpe

<i>[jemandem] wumpe sein (regional umgangssprachlich: [jemandem] einerlei, gleichgültig sein: das ist mir [völlig, total] wumpe; was aus mir wird, ist ihm herzlich wumpe; Herkunft ungeklärt)</i>
--

Zo verklaart *Duden* het adjectief ‘wumpe’. We zouden dus een uitdrukking zoals ‘niet kunnen schelen’ of ‘gelijk zijn’ kunnen gebruiken, maar zij komen onvoldoende overeen met het omgangstalige karakter van het Duitse woord. De uitdrukkingen ‘geen zak schelen’ of ‘niet bommen’ zijn daarentegen wel informeel en omgangstalig. Naast ‘geen zak’ geeft *Van Dale* nog meer synoniemen voor ‘niets’. Enkele daarvan zijn:

- geen lor
- geen ruk
- geen fuck
- geen bal
- geen zier

Hoewel al deze mogelijkheden behoorlijk omgangstalig aanvoelen, wordt enkel bij ‘geen fuck’ vermeld dat het om een informele uitdrukking gaat. Bovendien is het vanwege het Engelse ‘fuck’ ook de meest waarschijnlijke uitdrukking die een jonge man uit het hooliganmilieu zou gebruiken.

Vitamin B

In tegenstelling tot wat we zouden denken, heeft het personage het niet gewoonweg over vitamine B. De B staat, zo lezen we in *Duden*, voor ‘Beziehungen’. Deze uitdrukking wordt dan ook vaak in een informele context op een schertsende manier gebruikt.

Vitamin B (umgangssprachlich scherzhaft: Beziehungen; scherzhaft Anlehnung an den Anfangsbuchstaben von »Beziehungen«)

Van Dale stelt als vertalingen ‘connecties, relaties, vitamine R’ voor. Omwille van de ironische toon die net zoals in het Duits achter ‘vitamine R’ schuilt, nemen we die vertaling in onze tekst op. Mochten we met ‘connecties’ of ‘relaties’ vertalen, dan zou het informele en schertsende taalgebruik verloren gaan. En zoals in onze vooropgestelde vertaalstrategie te lezen is, willen we net dat soort taalgebruik zo veel mogelijk behouden in de vertaling van *Hool*.

Rehaplatz

‘Reha’ kan volgens *Duden* zowel naar ‘Rehabilitation’ als ‘Rehabilitationsklinik’ verwijzen. Omdat het in deze context om een plaats gaat, kunnen we er vanuit gaan dat het hier om een ‘Rehabilitonsklinik’ gaat.

der Rehabilitation von Kranken dienende Klinik; Kurzform: Rehaklinik; Kurzwort: Reha

Maar om de volledige betekenis van ‘Reha’ te begrijpen, is het nodig dat we ook de definitie van ‘Rehabilitation’ erbij nemen:

1. *[englisch rehabilitation] [Wieder]eingliederung einer/eines Kranken, einer körperlich oder geistig behinderten Person in das berufliche und gesellschaftliche Leben; Kurzwort: Reha*
2. *[(französisch réhabilitation <)] mittellateinisch rehabilitatio] Rehabilitierung*

Later in het verhaal komen we te weten dat Hans, de vader van Heiko, zowel rugklachten als een alcoholprobleem heeft. Om welke van de twee redenen hij in de kliniek van Bad Zwischenahn opgenomen zal worden, is op bladzijde 33 niet meteen duidelijk. Pas later, in het hoofdstuk waar Hans uit de kliniek ontsnapt is om de plaatselijke cafés te gaan bezoeken, komen we de echte reden te weten: ‘(...) dass man nicht einfach so auf Sauftour gehen könnte, wenn man doch genau wegen dem Saufen gerade in der Reha steckt.’ Het alcoholprobleem dus.

Daarom kunnen we er vanuit gaan dat het hier niet om een ‘revalidatiecentrum’, maar wel om een ‘afkickklinik’ gaat, in tegenstelling tot wat we op de website lezen waar de instelling zich als een ‘Klinik für Orthopädische und Rheumatologische Rehabilitation’ omschrijft. Het is dus aannemelijk dat Philipp Winkler wel de locatie als inspiratiebron gebruikt heeft, maar niet de bestemming ervan.

Verderop in de roman (bladzijde 188-191), wanneer Hans plots dronken thuis voor de deur staat en er zich een scène ontwikkelt waarbij Heiko Hans’ bierblik afneemt, wordt het des te duidelijker dat het alcoholprobleem groter is dan eerder beschreven werd: ‘Auf dem Teppich vor dem Bett liegen leere Dosen verteilt, aus denen der Schluckspuck sickert und sich im Teppichstoff festsetzt. Es riecht wie ein vollgefülzter Altglascontainer.’

Met dat alles als achtergrondinformatie is het een logische keuze om ‘Rehaklinik’ te vertalen als:

- afkickkliniek
- ontwenningsskliniek
- rehab

Volgens *Van Dale* wordt ‘afkickkliniek’ echter alleen gebruikt wanneer het om het afkicken van drugs gaat. Het is hier dus niet het juiste woord op de juiste plaats.

‘ontwenningsskliniek’ daarentegen wel. Dat wijst namelijk op een ‘kliniek waar men een ontwenningsskuur kan ondergaan’. Een synoniem daarvoor is ‘rehab’.

Mocht het door Heiko uitgesproken worden, dan zouden we resoluut voor ‘rehab’ gaan in de vertaling omwille van de Engelse oorsprong van het woord en de afkorting die het in feite is, maar het is Manuela die dit woord uitspreekt. En zij zou een dergelijk woord nooit in de mond nemen. Zij kiest haar woorden namelijk zorgvuldig uit, zoals eerder blijkt wanneer Heiko het over haar uitspraak van ‘Kaffee’ heeft. Bijgevolg zullen we ‘Rehaplatz’ als ‘een plaats in een ontwenningsskliniek’ vertalen.

Palaver

endloses, wortreiches, meist überflüssiges Gerede; nicht enden wollendes Verhandeln, Hin-und-her-Gerede

Zo wordt het substantief ‘Palaver’ in *Duden* verklaard. *Van Dale* vertaalt het als ‘palaver, zinloos gepraat, eindeloze discussie’. Wanneer we in ons geheugen op zoek gaan naar synoniemen komt ‘gepalaver’ in ons op. Dat pejoratieve woord, wat zoveel betekent als ‘eindeloos gepraat’, past zowel qua register als betekenis in deze context. Het woord is echter, net als ‘palaver’, Belgisch-Nederlands en kan dus niet gebruikt worden in onze vertaling omdat het een ongeschreven wet is in het literair vertalen dat het Noord-Nederlands de norm is.

Andere woorden die de betekenis van het eindeloze en nutteloze praten weergeven zijn de volgende. De definitie is degene die we in *Van Dale* terugvinden.

- gezeur = *gezanik, geleuter*
- gezanik = *het voortdurend zaniken*
- geleuter = *gebazel*
- gebazel = *uitvoerig en onbelangrijk gepraat*
- gezeik = *gezeur (informeel)*
- geouwehoer = *gezeur (informeel)*
- gesodemieter = *gezeur, gedoe (pejoratief, informeel)*

Als we onze vertaalstrategie volgen, vallen de eerste mogelijkheden af en blijven enkel ‘gezeik’, ‘geouwehoer’ en ‘gesodemieter’ over.

Omdat ik het als Vlaming niet over mijn hart krijg om die laatste twee woorden in mijn vertaling op te nemen, kies ik voor ‘gezeik’. Ik ben me ervan bewust dat dit geen goed gestaafd argument is, maar ik ben van mening dat een vertaler ook een schrijver is en dus enkel die woorden op papier kan zetten die voor hem of haar goed voelen. Op voorwaarde dat het ook voor het doelpubliek gepast is. Zowel Nederlanders als Vlamingen zullen ‘gezeik’ verstaan waardoor aan die voorwaarde voldaan wordt.

mein Bier sein soll

das ist [nicht] mein Bier (umgangssprachlich: das ist [nicht] meine Angelegenheit, [nicht] mein Geschäft: darum kümmere ich mich nicht, das ist nicht mein Bier; wohl ursprünglich zu einer gleichlautenden mundartlichen [westmitteldeutschen] Form von »Birne«)

Helaas kunnen we in de vertaling het bier, dat een subtiele verwijzing naar het alcoholprobleem van Hans is, niet behouden. Vertalingen die te overwegen zijn:

- waarom mij dat allemaal een zorg zou moeten wezen
- waarom dat allemaal mijn zaak zou moeten zijn
- wat mij dat allemaal zou moeten aangaan

Van Dale geeft aan dat ‘een zorg wezen’ vaak ironisch gebruikt wordt, wat zeer passend is in deze context aangezien het personage over het algemeen nogal ironisch van aard is. We zouden deze woordgroep eveneens kunnen verbinden aan wat er in de tekst nog volgen zal, namelijk de zorg voor de duiven. Op die manier leggen we een nieuw verband tussen bepaalde delen, ter compensatie van de verwijzing met het bier die weggevallen is.

in den Kram passen

jemandem in den Kram/in jemandes Kram passen (umgangssprachlich: jemandem passen, gelegen kommen: sein unerwarteter Besuch passte ihr überhaupt nicht in den Kram)

Dat is de definitie die in *Duden* terug te vinden is. Deze uitdrukking doet ons meteen denken aan een gelijkaardige uitdrukking in het Nederlands die volgens *Van Dale* ook wat de betekenis betreft met het Duitse equivalent overeenkomt: ‘dat komt (hem) in zijn kraam te pas’.

daar kan hij voor zijn doel goed gebruik van maken, dat komt hem goed van pas

runterhucken

Dit werkwoord is niet in *Van Dale*, noch in *Duden* of *Langenscheidt.de* te vinden. Maar uit de context kunnen we wel afleiden wat de betekenis ervan is. Het is duidelijk dat het personage (Heiko) het stuk Bienenstich op een bepaalde manier, namelijk ‘runterhucken’, opeet terwijl hij uitvluchten zoekt om

niet voor de duiven te moeten zorgen. Als we in *Van Dale* ‘opeten’ als zoekterm ingeven, krijgen we de volgende synoniemen:

binnenspelen, iets naar binnen spelen, opvreten, verorberen

Zoeken we op ‘binnenspelen’, dan wordt duidelijk dat dit woord enkel in Vlaanderen gebruikt wordt. Bovendien wijst het werkwoord op een gretige manier van opeten, een betekenis die niet uit deze context af te leiden is. Niets wijst erop dat Heiko de taart zo snel mogelijk achter de kiezen wil hebben omdat hij hem zo heerlijk vindt, integendeel. Hij vreest ‘dat ze die zelf heeft gemaakt’, wat aangeeft dat het niet zo’n lekkere taart is. Hij zal dus eerder moeite moeten doen om het volledige stuk op te eten. Aansluitend bij die gedachten lijken ook ‘opvreten’ en ‘verorberen’ te gretig te zijn.

Het werkwoord ‘doorslikken’ daarentegen, wat een onderdeel van de actie ‘opeten’ is, geeft wel aan dat Heiko echt moeite moet doen om de lekkernij, die niet zo lekker blijkt te zijn, op te eten. Door er ‘proberen’ aan toe te voegen, wordt de moeilijkheid nog sterker benadrukt.

‘slikken’ zou eveneens een mogelijke vertaling zijn, maar vanwege het prefix ‘runter’ in het Duits, dekt ‘doorslikken’ beter de lading. Het wordt door *Van Dale* als volgt gedefinieerd:

slikkend door het keelgat brengen

Dit werkwoord toont eveneens aan hoe op basis van een ongebruikelijke vergelijking jongerentaal ontstaat. Heiko ziet het opeten van de taart als een last en vergelijkt het met het dragen van iets zwaar op zijn rug waardoor hij het werkwoord ‘hucken’ gebruikt. In het Nederlands kunnen we die ongewone vergelijking echter niet maken.

sich lockern / sich entspannen

Omdat de betekenis van beide werkwoorden hetzelfde is, lijkt het overbodig te zijn om twee keer een werkwoord te gebruiken om uiteindelijk toch hetzelfde te zeggen. Daarom trekken we de twee zinsdelen samen en gebruiken we een werkwoord: ‘zich ontspannen’.

Bovendien kan een mens met zijn mondhoeken niet veel meer doen dan ze ontspannen. ‘versoepelen’ of ‘verslappen’, ook mogelijke vertalingen voor ‘sich lockern’, wijzen namelijk op natuurlijke fenomenen. Wanneer mondhoeken verslappen, wil dat zeggen dat ze bijvoorbeeld door ouderdom naar beneden zijn gaan hangen. En dat wordt er hier niet bedoeld.

eckig wirkenden Augen

redensarten-index.de geeft een omschrijving voor de uitdrukking ‘eckige Augen kriegen’:

Schäden oder Ermüdungserscheinungen durch längere Betrachtung eines Bildschirms

Ook in het Nederlands zegt men weleens dat je van bijvoorbeeld televisiekijken vierkantige ogen krijgt. Daarbij gaat het niet om de vorm van de ogen, maar wel om de betekenis erachter: het vermoeid zijn van de ogen.

We zouden hier dus ofwel voor de equivalente uitdrukking kunnen gaan, of voor de betekenis ervan. Philipp Winkler heeft wellicht met reden een uitdrukking gebruikt om te beschrijven dat Manuela’s ogen er moe uitzien. Of dat al dan niet door een beeldscherm komt, is van ondergeschikt belang.

Hirn

Het substantief ‘Hirn’ wordt in zijn figuurlijke betekenis, in *Van Dale* vertaald als ‘hersens, brein, verstand, kop’. Om het dichtst bij onze vertaalstrategie te blijven aanleunen en om dit substantief met het volgende in de zin te laten aansluiten, vertalen we ‘Hirn’ als ‘kop’. Op die manier wordt de tegenstelling ‘Hirn – Fresse’, oftewel ‘kop – bek’, het best duidelijk gemaakt.

Fresse

Om dezelfde redenen waarom we ‘Maul’ in een eerdere passage als ‘bek’ vertaald hebben, vertalen we ‘Fresse’ eveneens als ‘bek’. Bovendien doet dat woord ook denken aan ‘een grote bek hebben’, iets wat Heiko over het algemeen wel lijkt te kunnen. Maar op dit moment staat hij met zijn mond vol tanden en weet hij geen tegenargumenten te geven.

Mundverziehen

Als samenstelling is dit substantief niet in *Van Dale* of *Duden* terug te vinden. Zoals steeds het geval is bij een samenstelling leggen de twee delen elkaar uit: de ‘Mund’ ‘verzieht’ wanneer ze een hap van de Thaise bal neemt.

In *Duden* worden verschillende mogelijke betekenissen van ‘verziehen’ geven. De definitie die in deze context van toepassing is, is de volgende:

aus seiner normalen, üblichen Form bringen; verzerren
seine normale, übliche Form in bestimmter Weise verändern

Van Dale vertaalt ‘verziehen’ in die betekenis als ‘vertrekken’ of ‘vervormen’. En ook wij kunnen het hier zo vertalen: ‘het vertrekken van haar mond’. Er bestaat in het Nederlands geen substantief van het

werkwoord ‘vertrekken’ dus zullen ook wij, net zoals in het Duits, een gesubstantiveerd werkwoord moeten gebruiken.

Kanne

Het online woordenboek *Langenscheidt* geeft als synoniemen voor ‘Kanne’ het omgangstalige ‘Pulle’, wat *Van Dale* als ‘fles’ en ‘pul’ vertaalt. Omdat ‘fles’ een heel algemeen woord is en het hier duidelijk om een bepaalde soort gaat, zoeken we de definitie van ‘pul’ op in het verklarende woordenboek *Van Dale*:

1. *kleine, kortbuikige bierfles*
2. *kan of glas met oor om bier uit te drinken*
3. *vaas met meestal weide hals*
4. *jong van een eend of kip*

Het is meteen duidelijk dat het in deze context niet om de derde en vierde betekenis gaat. Of de auteur tijdens het schrijven het object dat aan betekenis één, dan wel betekenis twee voldoet, voor ogen gehad heeft, maakt verder voor de vertaling niets uit. In het Nederlands wordt onder een ‘pul’ meestal betekenis twee verstaan, zo blijkt wanneer we het woord in Google Afbeeldingen ingeven.

Ook de samenstelling ‘bierpul’ komt veelvuldig voor. Toch gebruiken we die hier niet als vertaling omdat ‘Kanne’ eveneens een verkorte versie van ‘Bierkanne’ is.

p. 120-133

kacken

Voor de vertaling hebben we de keuze tussen ‘kakken’ en ‘schijten’. Beide werkwoorden behoren volgens de vertalende *Van Dale* tot het vulgaire taalgebruik, al geeft de verklarende *Van Dale* aan dat ‘schijten’ vulgair is en ‘kakken’ informeel. Omdat de hooligans uit het boek geen enkel woord lijken te schuwen, past het vulgaire taalgebruik uitstekend in deze context.

fuffzig

‘fuffzig’, oftewel ‘fünfzig’. De auteur heeft niet het hoofdtelwoord uit de standaardtaal gebruikt, maar een regionale variant. In het Nederlands kunnen we dat echter niet doen, want voor welke regionale taal zouden we dan moeten kiezen? Bovendien kan je eender welk dialect uit de brontaal niet zomaar vervangen door een willekeurig uit de doeltaal. En zo gaat, tegen onze vertaalstrategie in, weer een woord verloren dat aan het informele karakter van de tekst bijdraagt.

Karre

Eerder vertaalden we ‘Karre’ als ‘rammelkar’. In die passage was het namelijk duidelijk dat het om een oude wagen ging, waarbij bijvoorbeeld de raampjes handmatig naar beneden gedraaid moeten worden en die nogal hobbelt.

In dit geval gaat het om een andere auto, namelijk niet de T5 van Axel, maar de auto van Heiko. En er wordt niet gezegd hoe die auto er precies uitziet of in welke staat hij zich bevindt. Daarom vertalen we in deze context ‘Karre’ als ‘kar’ want dat woord zegt niets over de algemene staat van de auto. Bovendien is het volgens *Van Dale* informeel, wat mooi bij onze vertaalstrategie aansluit.

Bulli

De personages in dit hoofdstuk zijn met een Volkswagen T5 naar Braunschweig gereden en wachten in het busje tot hun rivalen uit het café komen.

Een van de Duitse bijnamen voor eender welk Volkswagenbusje is ‘Bulli’. In het Nederlands wordt die bijnaam ook weleens gebruikt, maar waarschijnlijk eerder door echte Volkswagenfans waardoor de naam bij het grote publiek onbekend is. Aangezien het Volkswagenbusje geen bijnaam heeft in het Nederlands, gebruiken we de Duitse naam.

In een eerdere versie van onze vertaling hadden we de eerste keer dat de bijnaam gebruikt werd een voetnoot toegevoegd. Het leek ons namelijk verwarrend voor de Nederlandstalige lezer dat een onbekend begrip steeds terugkomt. Bij het herlezen en herwerken van de vertaling zat die voetnoot ons echter dwars. Want wat doet een voetnoot in hemelsnaam in een roman die vlot gelezen wil worden? Kunnen we ervan uitgaan dat de lezer niet weet wat een ‘Bulli’ is? Hebben we ons zelf niet te zeer als een ideale lezer beschouwd? Het antwoord op die laatste vraag is ja.

Ja, we zijn uitgegaan van het idee: ‘ik ken het niet, dus zal de lezer het wellicht ook niet kennen’. Een val waar je als vertaler niet in mag trappen, lijkt me. Overigens is het zo dat de context wel duidelijk maakt dat ‘Bulli’ naar het voertuig verwijst. De jongens zijn namelijk aan het nadenken over een manier waarop ze het gemakkelijkst in Braunschweig kunnen geraken. Ze wijzen enkele mogelijkheden af en denken dan aan ‘de T5 van de gym’ die ze vervolgens snel gaan ophalen om ermee vandoor te scheuren. Een voetnoot is dus compleet overbodig.

Schrebergartenkolonie

Kleingarten innerhalb einer Gartenkolonie am Stadtrand

Zo wordt ‘Schrebergarten’ in *Duden* gedefinieerd. *Van Dale* vertaalt het woord als ‘volkstuintje’. Het substantief op zich stelt geen vertaalprobleem, de samenstelling daarentegen wel. Want een ‘kolonie volkstuintjes’, wat moet je je daarbij voorstellen? Een kolonie bestaat namelijk uit mensen of dieren, zo lezen we in *Van Dale*, al kan het ook op een heel land slaan.

In het Duits lijkt die gedachte dankzij de samenstelling wel te werken, in het Nederlands voelt het toch wat geforceerd aan en vinden we het ook weinig terug.

Omdat het meervoud er al op wijst dat het om meerdere tuintjes gaat, volstaat ‘volkstuintjes’ als vertaling. Al verschilt daardoor het Nederlandse beeld wel wat van het Duitse: een kolonie aan volkstuintjes wijst meer op het geheel, op de tuintjes die dicht tegen elkaar aan liggen. Gebruiken we alleen ‘volkstuintjes’ dan kan het ook geïnterpreteerd worden als een open vlakte met hier en daar een volkstuintje.

Omdat er verder in de passage niet meer over de ‘volkstuintjes’ gesproken wordt, nemen we genoegen met ‘volkstuintjes’ als vertaling en gaan we ervan uit dat het eventuele interpretatieverschil geen invloed heeft op de rest van het verhaal.

Alter

(Jugendsprache) [junge] männliche Person (besonders als Anrede)

Dit is een van de betekenissen die *Duden* voor ‘Alter’ geeft en die in deze context perfect past. Een Nederlands equivalent uit de jongerentaal is ‘ouwe’, zo lezen we in een artikel uit 2012 van *NRC*. Ook op de site *straatwoordenboek.nl* vinden we als synoniemen voor ‘ouwe’:

1. vriend, kameraad, makker
2. gast, man
3. maatje
4. gast

5. *man, jongen*

6. *man*

ich'se

Dit soort van afkortingen, die sterk bijdragen aan het spreektaalige karakter van de tekst, is veel terug te vinden in *Hool*. In het Nederlands is het echter vaak onmogelijk om ze te behouden omdat in sommige conversaties de afkortingen enkel zouden storen.

Maar hier zien we wel een mogelijkheid: 'hem' kunnen we verkorten tot 'm'. Niet alleen omdat het in een dialoog gezegd wordt, maar ook omdat Heiko aan het woord is en dergelijk taalgebruik bij zijn persoon past.

außerordentliche außerdienstliche

Deze woordspeling zouden we graag behouden in het Nederlands. Dat kan door net zoals in het Duits 'buiten' te herhalen. 'außerordentliche' vertalen we dan als 'buitengewone'.

Een equivalent voor 'außerdienstliche' vinden dat 'buiten' bevat, is minder voor de hand liggend. We zouden 'buiten de diensttijd' of 'buiten de werkuren' kunnen gebruiken, al komt de parallellie dan niet helemaal volledig tot zijn recht.

einsargen lassen

Het werkwoord 'einsargen' wordt door *Van Dale* als 'kisten' en 'in de (doods)kist leggen' vertaald. In het Nederlands bestaat er ook de uitdrukking 'zich niet laten kisten', wat zoveel betekent als: 'zich niet op zijn kop laten zitten'. Het werkwoord op zich wordt enkel met betrekking tot een lijk gebruikt.

Omwille van die uitdrukking kiezen we niet voor 'kisten' als vertaling van 'einsargen' vanwege de dubbelzinnigheid die in de betekenis van het woord schuilt. We gebruiken dus beter een beschrijving zoals:

- Dan kunnen we ons wel meteen laten begraven.
- Dan kunnen we ons wel meteen onder de grond laten stoppen.
- Dan kunnen we er wel meteen een einde aan maken.

Die laatste mogelijkheid is echter te actief: in dat geval zijn het de jongens die zelf een einde aan hun leven maken. En die betekenis wordt niet bedoeld met 'einsargen', waarbij het lijdend voorwerp de handeling ondergaat. Daarom zijn de eerste twee mogelijkheden betere vertalingen. Aangezien 'onder de grond laten stoppen' informeler is dan 'laten begraven' opteren we voor die vertaling.

Weibertruppe

Een 'vrouwengroep' of 'meidengroep', zo zouden we in een eerste reflex deze samenstelling vertalen. Maar een 'meidengroep' is volgens *Van Dale* een 'popgroep die alleen uit vrouwen bestaat' en dat is niet wat er hier met 'Weibertruppe' wordt bedoeld. Een 'vrouwengroep' wordt gedefinieerd als een

‘georganiseerde groepering van vrouwen’. Ook die betekenis is niet degene die hier van toepassing is. Omdat er in het Nederlands geen samenstellingen met de juiste betekenis voorhanden zijn, zullen we geen samenstelling gebruiken in de vertaling, maar een omschrijving: ‘een groep meiden’.

We kiezen heel bewust voor ‘meiden’ en niet voor ‘vrouwen’ of ‘meisjes’ omdat ‘meid’ verschillende betekenissen heeft.

1. *jong meisje*
2. *jonge vrouw*
3. *(informeel) aanspreekvorm, zowel tussen meisjes of vrouwen onderling als tot een dochter of echtgenote*
4. *(verouderd) dienstbode*
5. *(minachtend) losbandige vrouw*
6. *(soms in 't bijzonder; minachtend) prostituee*
7. *(vulgair) verloofde*
8. *verwijfde of meisjesachtige man of jongen*

Voornamelijk betekenissen 5 en 6 voegen een extra dimensie toe die ‘vrouw’ en ‘meisje’ niet bezitten. Ook het Duitse ‘weiber-’ is pejoratief van aard en zo sluit het woord uit de doeltaal mooi aan bij dat uit de brontaal.

Willstn da gucken?

Spreektaaliger wordt het wellicht niet. Het is best een uitdaging om de inhoudelijke betekenis van deze vraag in het Nederlands op een net zo spreektaalige manier over te brengen.

‘Wil je daar gaan kijken?’ of ‘Wil je binnen gaan kijken?’ is veel te lang en te gewoon om als goed equivalent beschouwd te worden.

‘Binnen gaan kijken?’ of nog beter ‘Binnengaan?’ mag dan misschien niet zo spreektaalig zijn als het Duits, beknopter is het zonder twijfel wel.

Wodka-O-Flatratepartys

Het Engelse begrip ‘flat rate’ wordt door *Van Dale* vertaald als ‘uniform tarief’ of ‘vast bedrag’. Dat betekent dus dat je op zulke feestjes aan het begin van de avond een bepaald bedrag betaalt om de rest van de avond zoveel te drinken als je wil.

In het Nederlands worden dergelijke feestjes ‘all-you-can-drink-party’s’ genoemd, zo leren we van de website alcoholhulp.be. Maar ook de term ‘flatrate-party’ duikt op het internet hier en daar op.

Voor onze vertaling zullen we ‘all-you-can-drink-party’s’ gebruiken, hoewel het wodka-aspect zo verloren gaat. We zien echter geen mogelijkheid om het wodka-element in de vaste term toe te voegen.

Bovendien lijkt het van ondergeschikt belang te zijn dat het om wodka gaat. Dat de hooligans geen hele avond zoveel mogelijk water of cola zullen drinken, is nogal voor de hand liggend.

Miesepeter

jemand, der ständig unzufrieden und übellaunig ist

Zo definieert *Duden* ‘Miesepeter’. In *Van Dale* wordt het informele en pejoratieve begrip vertaald als ‘mopperpot’ of ‘kankerpit’. Synoniemen daarvoor zijn ‘mopperaar’ en ‘kankeraar’. Alleen bij ‘kankerpit’ wordt vermeld dat het om een informeel woord gaat, al zegt ons taalgevoel dat ‘kankeraar’ als net zo informeel beschouwd kan worden.

Libber

In *Duden* vinden we twee woordgroepen die uit ‘Libber’ bestaan. Allereerst vinden we ‘Gay Libber’, wat op een aanhanger van een homobeweging wijst. Daarnaast staat ook ‘Women’s libber’ in het verklarende woordenboek. Dat is een feministe.

Toch zijn beide betekenissen niet van toepassing in deze context. Er is hier eerder sprake van een alternatieve schrijfwijze van ‘Lieber’, wat we als ‘liefste’ zouden kunnen vertalen. In deze passage wordt de aanspreking ironisch bedoeld.

Du steckst voller Überraschungen. / Du steckst voller Dünnschiss.

Omdat het personage zichzelf verbetert, verwijst de tweede zin naar de eerste en moeten ze in de vertaling dus net zoals in het Duits, vormelijk op elkaar aansluiten. Dat doen we door ook in het Nederlands twee dezelfde zinsconstructies te gebruiken: jij zit vol verrassingen – jij zit vol bullshit.

Een gepaste vertaling voor ‘Dünnschiss’ is af te leiden uit de context. In de eerste zin ziet Kai Heiko’s plan, dat hij dan overigens nog niet kent, helemaal zitten. Hij laat in een grijns zijn tanden zien en in gedachten zie je als lezer hoe zijn ogen opflakkeren bij het idee iets spannends te gaan doen. Maar wanneer Heiko rubberen handschoenen tevoorschijn haalt, betreft Kais gezicht en lijkt hij bang te worden. Al is mij niet helemaal duidelijk waarom hij bij het zien van die handschoenen meteen in paniek schiet, Heiko heeft dan immers nog niets gezegd over wat hij precies van plan is. Op dat moment verbetert Kai zich door middel van het tweede zinnetje (‘Du steckst voller Dünnschiss’). Het zou erop kunnen wijzen dat Kai het in zijn broek doet, maar het lijkt me weinig waarschijnlijk dat hij tegen zijn vrienden zou zeggen dat hij bang is, dat zou namelijk niet al te stoer overkomen. Daarom is het naar mijn mening waarschijnlijker dat hij Heiko uitscheldt en hem zegt dat hij vol ‘onzin’ of ‘bullshit’ zit. Daarbij gaat onze voorkeur uit naar het Engelse begrip omdat Kai wel vaker Engelse woorden in de mond neemt (aan het begin van de roman zegt hij bijvoorbeeld ‘I was born fucking ready’) en later graag een buitenlandse stage zou gaan doen in Londen.

Darmspiegelung

In *Van Dale* wordt ‘Darmspiegelung’ als ‘coloscopie’ of ‘colonoscopie’ vertaald. Die termen komen duidelijk uit het medisch jargon. De auteur daarentegen heeft ervoor gekozen om een als het ware makkelijker woord te gebruiken en niet ‘Koloskopie’. Om die reden zullen wij ‘Darmspiegelung’ dan ook niet als ‘coloscopie’ vertalen, maar wel als ‘darmonderzoek’.

Wichspimmel

Het eerste deel van de samenstelling komt van het werkwoord ‘wichsen’, wat zoveel betekent als ‘zich aftrekken’. Het tweede deel komt van het substantief ‘Pimmel’, oftewel ‘piemel’ of ‘pik’. Aan de hand van die afzonderlijke betekenissen, kunnen we de betekenis van het woord dan wel achterhalen, een equivalent voor het scheldwoord vinden, blijkt echter moeilijker te zijn.

De persoon waarvan hier sprake is, wordt dus vergeleken met een ‘piemel’ die zichzelf ‘afrukt’. Geen al te fraaie vergelijking, maar ze toont weeral eens aan hoe er op basis van een ongewone vergelijking een woord in de jongerentaal ontstaat.

Eerder had een van de personages het al over ‘der Wichser’ toen hij naar de jongen uit Braunschweig verwees. Dat vertaalden we als ‘de rukker’. Ook in deze context is die vertaling toepasbaar want de betekenis stemt precies overeen.

leck

Vermoedelijk komt ‘leck’ van de uitdrukking ‘leck mich am Arsch’. Het zou namelijk nogal verwonderlijk zijn, mocht enkel het werkwoord ‘lecken’ (‘likken’) bedoeld zijn. In deze passage drukt een van de personages (Kai) zijn verontwaardiging uit over het plan dat Heiko heeft om hun rivalen naar buiten te lokken. De informele, vulgaire uitdrukking ‘leck mich am Arsch’ kan volgens *Van Dale* vertaald worden als:

<i>krijg de klere, lik me reet, je kunt de pot op, kus mijn kloten</i>
--

Het personage maakt de uitdrukking echter niet af. Hij spreekt alleen het begin, het werkwoord uit. Dat element willen we in onze vertaling behouden door enkel te vertalen met ‘kus mijn’.

pissen

Van Dale vertaalt ‘pissen’ als ‘pissen’ of ‘zeiken’. Het eerste werkwoord is informeel, het tweede vulgair. Net zoals bij ‘kacken’ het geval was, gebruiken we ook hier het meest vulgaire woord.

König Schlauschlau

Duden definieert het adjectief ‘schlau’ als volgt:

die Fähigkeit besitzend, seine Absichten mit geeigneten Mitteln, die anderen verborgen sind oder auf die sie nicht kommen, zu erreichen; klug und durchtrieben; auf Schläue hindeutend; Schläue erkennen lassend

In *Van Dale* wordt het woord vertaald als ‘slim’, maar in een pejoratieve betekenis ook als ‘leep’ en ‘sluw’.

We kunnen ‘Schlauschlau’ onmogelijk woordelijk vertalen als ‘sluwsluw’, dat zou nergens op slaan. Dus moeten we op zoek naar een equivalent in het Nederlands. Aansluitend bij het aspect ‘slim’ komen we bij de volgende mogelijkheden uit:

- jij ouwe bolleboos
- jij meesterbrein

Inhoudelijk dekt ‘bolleboos’ volledig de lading, maar wanneer we ons voorstellen dat die stoere kerels dat woord in de mond nemen, lijkt het beeld niet te kloppen. ‘bolleboos’ klinkt zo lief en schattig, eerder iets als wat je tegen een kind zou zeggen. ‘jij meesterbrein’ is echter ook niet iets dat in conversaties gebruikt wordt of dat je dagelijks hoort.

En daarom zullen we een andere weg moeten inslaan, namelijk die van de sluwheid. Want impliceert het sluw-zijn ook niet dat diegene slim is? Kan iemand sluw zijn zonder een goed brein te hebben? Impliceert sluwheid geen vindingrijkheid en verstandigheid?

Van Dale definieert ‘sluw’ als ‘slim en gemeen’, twee eigenschappen die Heiko in deze passage zeker wel heeft: het is slim van hem om de wc’s te verstoppert zodat de jongens wel naar buiten moeten komen, maar tegelijk is het ook gemeen ten opzichte van de eigenaar van de bar. Die man zal immers veel werk hebben om de wc’s weer te laten functioneren.

Vanuit dat opzicht zou een uitroep als ‘jij sluwe vos’ in de context passen. Het is spreektaalig, het dekt inhoudelijk de lading en het kan uit de monden van stoere kerels komen.

sich die Hucke vollsaufen

Deze informele uitdrukking wordt in *Van Dale* vertaald als ‘zich bezatten’. Al zijn er in het Nederlands ook equivalente uitdrukkingen te vinden. Denk bijvoorbeeld aan:

- zich een stuk in de kraag drinken
- te diep in het glas kijken
- lazarus zijn
- zich lazarus drinken

De laatste twee mogelijkheden zijn volgens het woordenboek het meest informeel en vulgair waardoor ze het best bij de stijl van de tekst aansluiten. In tegenstelling tot ‘zich lazarus drinken’ geeft ‘lazarus zijn’ niet de actie weer, zoals in de brontekst gedaan wordt, maar wel het effect van de actie. Om die reden is ‘lazarus zijn’ minder equivalent dan ‘zich lazarus drinken’. Daarom gebruiken we in onze vertaling dan ook die laatste uitdrukking. Om het geheel te versterken, voegen we er het bijwoord ‘helemaal’ aan toe.

Winzschwanz

Uit de context kunnen we afleiden dat het hier om een scheldnaam voor het mannelijke geslacht gaat. Er zijn genoeg equivalenten in het Nederlands, maar omdat de meeste (in tegenstelling tot het Duits) nogal lachwekkend klinken, houden we het bij het informele woord ‘pik’.

Aangezien Heiko en zijn vrienden niet veel ophebben met de jongens uit Braunschweig, kunnen we best het verkleinwoord ‘pikkie’ gebruiken. Dat duidt de minachting ten opzichte van hun rivalen sterker aan.

Steven Seagal

Steven Seagal is een Amerikaanse acteur die al sinds de jaren tachtig voornamelijk in actiefilms meespeelt. Die filmrollen zou hij vooral te danken hebben aan zijn kennis van gevechtssporten. Hij speelt dan ook in zowat elke film de rol van een militair of politieagent.

Michael Dudikoff

Michael Dudikoff is een Amerikaanse acteur. Hij speelt sinds de jaren tachtig in veel (actie)films mee, waaronder *American Ninja*, *River of Death* en *Quicksand*.

Nabend

Dit is weer een van die regionale en zeer omgangstalige woorden die onmogelijk op dezelfde manier in het Nederlands weergegeven kunnen worden. Zoiets als ‘G’avond’ bestaat immers niet in onze taal.

In een eerste versie overwogen we om ‘Nabend’ te vertalen als ‘goeienavond’. Hoewel er zo weer een informeel woord verloren zou gaan, leek het woord dat dan wel tot de standaardtaal behoort, maar toch sprektaaliger en informeler is dan ‘goedenavond’, een goede oplossing.

Tot we het woord opnieuw in zijn context lazen en merkten dat het te vriendelijk en te beleefd klinkt. Beide mannen gaan namelijk nogal onverschillig met elkaar om. Bovendien wil Heiko een stoere indruk maken op de portier, en omgekeerd. Bijgevolg zou ‘avond’ beter de lading dekken.

Maar toen viel ons de overmatige herhaling van ‘avond’ op. In de volgende zin vraagt Heiko namelijk aan de portier of ‘de avond tot nog toe rustig is verlopen’.

En dat brengt ons terug bij ‘goeienavond’. Een mooi voorbeeld van hoe vertalers tussen keuzes gekatapulteerd worden en tot oplossingen verplicht. Want hoewel onze voorkeur naar ‘avond’ gaat,

worden we als het ware door de tekst gedwongen om ‘Nabend’ als ‘goeienavond’ te vertalen omwille van de overmatige herhaling van ‘avond’ die er anders zou optreden.

ausrasierte Boxerfrise

Op bladzijde 9 komt het substantief ‘Boxerfrise’ ook voor. Toen hebben we het als ‘kortgeschoren haar’ vertaald omdat het een nogal moeilijk opgave is om je een beeld te vormen van een ‘bokserskapsel’. Zo’n kapsel verschilt namelijk naargelang de bokser. Daarom kozen we er toen voor om niet het woord, maar het beeld te vertalen. ‘kortgeschoren haar’ is namelijk van levensbelang voor een hooligan, zoals Philipp Winkler zelf aangeeft in zijn artikel in *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. Want aan lang haar zou de tegenstander kunnen trekken.

In deze passage gaat het echter niet om een hooligan, of dat wordt in elk geval toch niet expliciet gezegd. Het is de portier die beschreven wordt en die eveneens een ‘Boxerfrise’ heeft, wat wel een aanwijzing zou kunnen zijn voor het feit dat hij een hooligan is.

Er is hier niet alleen sprake van een ‘Boxerfrise’, maar wel van een ‘ausrasierte Boxerfrise’. Dat wijst erop dat het kapsel op een bepaalde manier geschoren is. Omdat ‘kortgeschoren haar’ al naar het scheren verwijst, voegen we de twee adjectieven die er in het Nederlands zouden staan samen en vertalen we simpelweg als ‘kortgeschoren haar’.

Jo

We hadden al zo’n vermoeden dat ‘jo’ een regionale variant van ‘ja’ is. *mundmische.de* bevestigt dat en geeft ook aan dat het gebruikt wordt voor een enthousiaste instemming of zelfs voor een verwonderde afwijzing.

Als synoniem voor ‘ja’ stelt *Van Dale* ‘joe’ voor. Dit zou een informele variant van het bevestigende tussenwerpsel zijn.

vervorming van ‘ja’ onder invloed van de roep ‘hoe, jo(e)hoe’ die dient om de aandacht te trekken, gebruikt wanneer men antwoordt op een vragende roep

Zippo

Zippo is de merknaam van een bezine-aansteker die in de jaren dertig van de vorige eeuw werd uitgevonden door de Amerikaan George G. Blaisdell. Aangezien het om een merknaam gaat, behouden we de naam in de vertaling.

U23-Team

U23 verwijst naar de indeling per leeftijd van voetbulploegen. Zo zijn er in Braunschweig verschillende ploegen naargelang de leeftijd van de spelers, gaande van U12 tot U23.

Het 'U23-Team' is de beloftenploeg met spelers onder 23 jaar. In België en Nederland bestaan de beloftenploegen uit spelers onder 21 jaar en hebben ze verschillende namen: in België wordt het beloftenteam 'U21' genoemd, in Nederland 'Jong Oranje'.

Omwille van de verschillen in ons taalgebied vertalen we 'U23-Team' als 'beloftenploeg', een term die zowel in Nederland als in België gebruikt wordt en niet alleen voor de nationale ploeg geldt, maar ook voor andere voetbalploegen.

Peine-West

In de volksmond wordt Hannover 'Peine-West' en Braunschweig 'Peine-Ost' genoemd. Peine is een 'Landkreis' in het oosten van de deelstaat Nedersaksen. In Peine bevinden zich zowel Hannover als Braunschweig, de twee grootste steden van Nedersaksen. Vandaar de bijnamen 'Peine-West' en 'Peine-Ost'.

Ich setze noch einen drauf

De uitdrukking 'einen draufsetzen' wordt in *Duden* als volgt omschreven:

[noch] eins, einen draufsetzen (umgangssprachlich: eine als außergewöhnlich empfundene Begebenheit, Situation durch eine Äußerung oder Handlung weiter verschärfen)

Het verhaal wordt als het ware nog wat aangedikt. In het Nederlands hebben we daar de uitdrukking 'er een schepje bovenop doen' voor.

übersteuerte

Het werkwoord 'übersteuern' wordt in *Duden* beschreven als:

1. *(Elektrotechnik) (einen Verstärker) mit zu hoher Spannung überlasten, sodass bei der Wiedergabe Verzerrungen im Klang auftreten*
2. *(Kfz-Technik) bei normalem Ausschlag der Räder verhältnismäßig stark in die Kurve gehen*

Op deze context is vooral de eerste definitie van toepassing: de muziek wordt zo luid gespeeld dat de kwaliteit van de muziek eronder lijdt. *Van Dale* vertaalt 'übersteuern' als 'overmoduleren', wat we op verschillende websites als colloquie met 'muziek', 'bas' of 'stem' terugvinden.

Popmucke

In *Duden* lezen we dat 'Mucke' een spreektaalige, familiale manier is om 'Musik' mee aan te duiden. 'Popmucke' kan dus als 'popmuziek' vertaald worden. Hoewel we daarbij dan tegen onze vertaalstrategie ingaan en er een woord uit de spreektaal verloren gaat.

Metro-Produkte

Metro is een Duits grootwarenhuis dat niet alleen voedsel verkoopt, maar ook elektrische apparaten en andere huishoudelijke spullen. Makro is de Belgische en Nederlandse tegenhanger van dit warenhuis. Omdat Vlaamse en Nederlandse lezers wellicht niet weten wat ‘Metro-producten’ zijn, gebruiken we de Nederlandstalige variant ‘Makro-producten’. Dankzij die adaptatie brengen we de brontekst dichter bij de doelcultuur, hoewel dat tegen onze vertaalstrategie ingaat aangezien we realia zoveel mogelijk bij de broncultuur willen laten aansluiten. Maar om de leesbaarheid en het begrip van de lezer zo hoog mogelijk te houden, zijn we genoodzaakt om dit realium aan te passen.

schmöken

(Zie eerder.)

Urinale

Het substantief ‘Urinal’ kunnen we volgens *Van Dale* op twee manieren vertalen. Als ‘urinoir’ of als ‘pisbak’. Het ene is neutraal, het andere informeel. Aangezien ‘Urinal’ eerder tot de vaktaal behoort, kunnen we in de vertaling geen informeel woord in de plaats gebruiken. Daarom vertalen we met ‘urinoir’.

Pissbecken

In tegenstelling tot ‘Urinale’ gaat het hier wel om het informele woord en is bijgevolg ‘pisbak’ een goede vertaling.

So weit, so gut.

Deze zin doet ons enorm aan het Engelse ‘so far, so good’ denken. Een als het ware letterlijke Nederlandse vertaling klinkt ons nogal bizar in de oren: ‘zo ver, zo goed’. Andere mogelijkheden zijn eerder omschrijvend, zo lezen we in *Van Dale*: ‘zo ver zijn we in elk geval al’ of ‘tot nu toe is alles nog goed gegaan’. Maar niets kan de vlotheid van de Engelse uitdrukking overtreffen en daarom besluiten we om ‘so far, so good’ in onze vertaling op te nemen. Er worden immers wel meer Engelse woorden gebruikt en het is ook helemaal niet zo verwonderlijk dat een jongere Engelse uitdrukkingen gebruikt.

Schüssel

1. a. *gewöhnlich tieferes, meist rundes oder ovales, oben offenes Gefäß, das besonders zum Auftragen und Aufbewahren von Speisen benutzt wird*
b. *(veraltend) etwas in einer Schüssel Angerichtetes, Aufgetragenes; Gericht, Speise*
2. *(salopp, oft abwertend) Auto*
3. *(Jägersprache) Teller*
4. *(umgangssprachlich) Satellitenschüssel*

Geen enkele van deze definities uit *Duden* voldoet aan de betekenis die hier bedoeld wordt, namelijk een wc-pot. Het substantief ‘Kloschüssel’, in *Duden* gedefinieerd als ‘Toilette’, bestaat echter ook en voldoet wel aan de betekenis die we uit de context kunnen afleiden. Bovendien wordt dit substantief enkele zinnen later wel gebruikt.

We kunnen er dus van uitgaan dat ‘Schüssel’ een afkorting van ‘Kloschüssel’ is. Naar analogie daarvan vertalen we dan ook niet als ‘wc-pot’, maar eenvoudigweg met ‘pot’.

Eichelkäse

Dit substantief is een goed voorbeeld van hoe omgangstaal tussen jongeren gevormd wordt. Een ander woord voor ‘Eichelkäse’ is ‘Smegma’, waarmee de ‘vettige substantie onder de voorhuid van de penis, en tussen de kleine schaamlippen’ bedoeld wordt. Die substantie wordt in het woord ‘Eichelkäse’ vergeleken met kaas, die onder de eikel zou zitten.

Ook in de Nederlandse jongerentaal komt het woord ‘eikelkaas’ weleens voor. Het woord is niet terug te vinden in woordenboeken, maar wel op internetfora wat erop wijst dat jongeren het begrip wel degelijk gebruiken.

Hund

1. *(salopp) Mensch, Mann*
2. *(salopp abwertend) gemeiner Mann, Lump, Schurke*

Dit zijn de betekenissen die in *Duden* gegeven worden en die in deze context passen. *Van Dale* vertaalt ‘Hund’ in die betekenis als:

1. *(informeel, figuurlijk) man, kerel, iemand*
2. *(pejoratief, figuurlijk) schurk, boef, hond*

Hier gaat het ongetwijfeld over de tweede betekenis en dus ook over de tweede vertaalsuggestie. Aangezien ‘schurk’ en ‘boef’ eerder geassocieerd worden met iemand die op een gewetenloze manier kwaad uithaalt, past ‘hond’ beter in de context.

Leck mich am –.

Eerder in de tekst kwamen we ‘leck’ al tegen, wat we vertaalden als ‘kus mijn’. Omdat het in de brontekst om dezelfde uitdrukking gaat, gebruiken we die ook in onze vertaling. Aangezien er deze keer meer van wordt prijsgegeven, zullen we dat ook in onze doelttekst doen: ‘kus mijn klo-’.

Schwanzlutscher

Duden omschrijft dit scheldwoord als ‘Homosexueller’ of ‘männliche Person’. In het Nederlands bestaat er voor die tweede betekenis, die hier wellicht bedoeld wordt, geen perfect equivalent. Eerder gebruikten we al ‘rukker’ in het geval van dergelijke scheldwoorden, maar we kunnen ook niet voortdurend hetzelfde woord herhalen. In het Duits bestaan er door de ongebruikelijke vergelijkingen meer scheldwoorden, bijvoorbeeld ‘Wichser’ en zijn varianten eerder in de tekst.

‘Schwanzlutscher’ bestaat uit de substantieven ‘Schwanz’ en ‘Lutscher’, door *Van Dale* respectievelijk vertaald als ‘staart’ (maar informeel ook als ‘pik’) en ‘lolly’ of ‘speen’. Het gaat hier met andere woorden om iemand die zijn ‘pik’ als een ‘lolly’ gebruikt. Opnieuw geen al te fraaie vergelijking, maar ze toont nog maar eens aan hoe er door vergelijkingen te maken ongewone, vulgaire woorden kunnen ontstaan die deel gaan uitmaken van een jongerentaal.

In het Nederlands zou een dergelijke vergelijking niet op gaan. Hoewel ‘Schwanzlutscher’ net als ‘Wichspimmel’ en ‘Wichser’ wellicht ook als ‘rukker’ vertaald had kunnen worden aangezien hun betekenissen op hetzelfde neer komen. Toch gebruiken we omwille van de afwisseling niet ‘rukker’, maar ‘klootzak’. Hun betekenissen liggen immers ongeveer in dezelfde lijn en de connotaties die erbij gemaakt kunnen worden, zijn hetzelfde.

Wir lauern unserer verfickten Beute auf.

Het werkwoord ‘auflauern’ vertalen we als ‘loeren naar’ omdat zo de associatie met de jacht heel sterk wordt. De jongens loeren namelijk naar hun ‘prooi’.

Het adjectief ‘verfickt’ is in *Duden* alleen terug te vinden in het Engels-Duitse deel van het online woordenboek, onder het lemma ‘fucking’, wat meteen ook een goede vertaling is. Zoals eerder al aangegeven, lijkt het ons helemaal niet ondenkbaar dat er regelmatig Engelse woorden in de gedachten van de hooligans sluipen.

Muay-Thai-Manier

‘Muay-Thai’ is het Thaise woord voor thaiboksen. In *Van Dale* wordt het als volgt gedefinieerd:

<i>harde vechtsport waarbij naast de reguliere bokstechnieken ook het geven van elleboogstoten en knietrappen is toegestaan</i>

Aangezien het een Thais begrip is en heel specifiek op een bepaalde sport wijst, kunnen we het best behouden in onze vertaling. Het toont namelijk aan dat het personage kennis heeft van die gevechtssport.

Solarplexus

De Latijnse benaming voor dit zenuwvlechtwerk is ‘plexus solaris’. Het bevindt zich tussen de navel en de borst, en is verantwoordelijk voor de werking van de zenuwen rond de organen. Het is dus een begrip uit het medisch vakjargon. En omdat we het nogal verwonderlijk vinden dat de ik-verteller (Heiko) dit begrip blijkt te kennen, zijn we ervan overtuigd dat de medische term behouden moet worden. In het Nederlands resulteert dat dan in de Latijnse benaming van het zenuwvlechtwerk.

Was hier los?!

Het valt meteen op hoe vlot en ongedwongen deze uitroep in het Duits klinkt. Dat heeft wellicht te maken met de samentrekking van ‘was’ en ‘ist’, een grammaticale truc die we in de Nederlandse schrijftaal niet kunnen toepassen. Mogelijke vertalingen zijn:

- Wat is hier gaande?
- Wat is hier aan de hand?
- Wat gebeurt er hier?

Opvallend is dat de drie mogelijkheden langer zijn dan het Duits, al is dat te wijten aan het Nederlandse taaleigen. Onze voorkeur gaat uit naar de tweede vertaling omdat zij het meest idiomatisch is.

pfriemeln

Het omgangstalige werkwoord ‘pfriemeln’ wordt in *Duden* omschreven als ‘sich mit den Fingern nestelnd, pulend zu schaffen machen’.

De werkwoorden ‘nesteln’ en ‘pulen’ worden respectievelijk in *Van Dale* vertaald als ‘frommelen, morrelen, frunniken’ en ‘pulken, peuteren’. Zij worden als volgt gedefinieerd:

morrelen = op de tast knoeien, rommelen

frunniken = met de vingers in onrustige beweging ergens aan zitten

pulken = peuteren, plukken

peuteren = met de vinger of een spits voorwerp in iets wroeten om er iets uit te halen; frunniken; knutselen

Aan de hand van deze definities wordt duidelijk dat het werkwoord ‘morrelen’ hier het meest op zijn plaats is. Het personage zit namelijk nergens met zijn vingers aan, maar wel met een sleutel. Bovendien wil hij ook nergens iets uithalen.

Basies

‘Basie’ is een verkorte vorm van ‘Baseballschläger’. In het Nederlands hebben we geen afkorting van ‘baseballknuppel’ of ‘honkbalknuppel’, tenzij we de soort niet verder specificeren en ‘knuppel’ gebruiken. Aangezien het Duits dichter aansluit bij het Engels gebruiken we ook in onze vertaling die vorm.

Griff ins Klo

Deze uitdrukking wordt op *mundmische.de* gedefinieerd als een ‘Fehlentscheidung die man erst später bereut’. Op *redensarten-index.de* lezen we dat de uitdrukking in de jongerentaal van de jaren tachtig ontstaan is. Synoniemen die op deze site gegeven worden zijn: ‘ein Fehlschlager, Fehlgriff, Misserfolg’. Ook in *Duden* wordt het spreekwoord uitgelegd:

ein Griff ins Klo (salopp: ein Missgriff: die Auswahl dieser Band war wohl ein Griff ins Klo)

Dat de auteur de uitdrukking precies op deze plek in de tekst gebruikt, zorgt ervoor dat er op het einde van het hoofdstuk niet alleen een verwijzing is naar de hele uitstap naar Braunschweig die mislukt is, maar dat er ook nog eens verwezen wordt naar Heiko’s plan om de wc’s te verstoppen. Een plan dat achteraf gezien toch niet zo’n goed idee geweest blijkt te zijn.

Een perfect equivalent, dat wil zeggen een dat ook die dubbele verwijzing bevat, lijkt er in het Nederlands niet te bestaan.

Hoewel ‘in het water vallen’ misschien nog wel in de buurt komt. Het water zou geassocieerd kunnen worden met het water van de wc, met de plassen die buiten overal liggen en de actie die mislukt is.

Conclusie

Onze vertaling heeft bewezen dat er een groot beroep wordt gedaan op de creativiteit van de vertaler wanneer het om het vertalen van modern Duits proza gaat. Voornamelijk het spreektaalige karakter van de tekst en de begrippen uit de jongerentaal bieden, naast de taaleigen verschillen, weerstand wanneer ze van het Duits naar het Nederlands vertaald worden.

Zoals aangegeven in onze vertaalstrategie streefden we ernaar om culturele verwijzingen te behouden. Zij geven immers heel duidelijk aan dat het verhaal zich in Duitsland afspeelt. In het algemeen zorgde het vertalen van realia niet voor grote vertaalproblemen. Het afwijkende taalgebruik daarentegen, waaronder jongerentaal, was vaak moeilijk te behouden.

Op de vraag hoe Duits proza dat anno 2016 is geschreven en dat met verschillende soorten taalgebruik doorweven is, vertaald kan worden, kunnen we geen eenduidig antwoord geven.

Onze aanpak was dezelfde als voor eender welk stuk proza dat we vertalen. Al waren we in het geval van *Hool* extra opmerkzaam wat spreektaal, jongerentaal en de taal van de subcultuur van voetbalhooligans betreft. Wanneer een woord of zinsconstructie uit een van die soorten taalgebruik voorkwam, ging in ons hoofd een alarmbel rinkelen.

We hebben steeds geprobeerd om het taalgebruik in de doelttekst zo dicht mogelijk te laten aansluiten bij dat uit de brontekst. De ene keer lukte dat, liet de taal het ons met andere woorden toe, de andere keer bleek het onmogelijk te zijn. Want Duitstalige jongeren spreken niet precies dezelfde soort jongerentaal als hun Nederlandstalige leeftijdsgenoten. Dat komt onder meer door het feit dat in de roman veel woorden uit de jongerentaal gebruikt zijn die op basis van een vergelijking tot stand zijn gekomen, een procedé dat in het Nederlands zelden voorkomt. Daarom hebben we sommige begrippen uit de brontekst moeten vervangen, terwijl we andere dan wel weer konden behouden.

Een mooi voorbeeld van zo'n vervanging is 'Frise', de afkorting die Duitstalige jongeren gebruiken voor 'Frisur'. In het Nederlands bestaat er in de jongerentaal geen ander woord voor 'kapsel' waardoor er in de doelttekst een element uit de jongerentaal verloren gaat. 'Boxerfrise' hebben we namelijk als 'kortgeschoren haar' vertaald.

Ook de regionale taal zorgde voor uitdagingen tijdens het vertalen. Een dialect uit de ene taal is namelijk niet zomaar te vervangen door een dialect uit de andere taal. Bovendien werden spreektaalige samentrekkingen ook op een equivalente manier weergegeven in het Duits. Een voorbeeld daarvan is 'Haste mal eine?', wat in een vertaling als 'Heb je er nog een?' resulteert. Op dit vlak staat de taal het ons niet toe om het regionale karakter van de tekst te behouden en worden we gedwongen om in de vertaling standaardtaal neer te schrijven.

Al zijn we er wel steeds waakzaam voor geweest dat het spreektaalige karakter van de tekst niet verloren zou gaan. Zo vertaalden we de uitspraak 'Handy klingelt' (gezegd door de ene hooligan tegen de andere)

niet als 'Je mobiel gaat af' of iets dergelijks, omdat dat een te hoog register zou zijn, maar wel als 'Je mobiel'. De meeste personages, en dan doelen we voornamelijk op de hooligans zelf, zijn nogal kort van stof in hun woorden en dat weerspiegelt een vertaling als 'Je mobiel' naar onze mening zeer goed.

Op de vraag of Duits proza dat anno 2016 is geschreven en dat met zowel spreektaal, regionale taal als jongerentaal doorweven is, vertaald kan worden, moeten we eenvoudigweg ja antwoorden. Ja, want wij hebben er drie passages (p. 7-17, 28-35, 120-133) uit vertaald.

En ja, want Anne Folkertsma en Izaak Hilhorst, van wie de vertaling op 18 mei 2017 bij uitgeverij Lebowski is verschenen, vertaalden de hele roman. Hoe zij het hebben aangepakt, weten we nog niet wanneer we dit schrijven. We onderdrukken onze nieuwsgierigheid namelijk tot de laatste letter van deze masterproef op papier staat zodat we ons niet kunnen laten beïnvloeden door hun vertaling.

Bibliografie

A5 *Werkloosheidsverzekering*. Geraadpleegd op 07.12.2016 via https://www3.arbeitsagentur.de/web/wcm/idc/groups/public/documents/webdatei/mdaw/mdew/~edisp/16019022dstbai449556.pdf?_ba.sid=L6019022DSTBAI449559.

Androutopoulous, J. K. (2001), *Deutsche Jugendsprache*. Untersuchungen zu ihren Strukturen und Funktionen. Review by Hartmann, D. *Zeitschrift für Dialektologie und Linguistik*, 68, p. 211-214.

Bartels, G. (2016). *Im Kopf des Hooligans*. Geraadpleegd op 02.03.2017 via <http://www.mdr.de/kultur/empfehlungen/buch-philipp-winkler-hool-100.html>.

Braunschweiger Ultras mit Mobfoto in Hannover. Geraadpleegd op 08.04.2017 via http://www.faszination-fankurve.de/index.php?head=Braunschweiger-Ultras-mit-Mobfoto-in-Hannover&folder=sites&site=news_detail&news_id=14041.

Christoph Daum. Geraadpleegd op 05.12.2016 via https://de.wikipedia.org/wiki/Christoph_Daum.

Comadriken. Geraadpleegd op 31.03.2017 via <https://www.alcoholhulp.be/comadriken>.

Cornips, L. & de Rooij, V. (2012), *Steeds maar weer die jongerentaal*. Geraadpleegd op 17.01.2017 via [http://www.lexisnexis.com.kuleuven.ezproxy.kuleuven.be/hottopics/lnacademic/?verb=sr&csi=259064&sr=HEADLINE\(Steeds+maar+weer+die+jongerentaal\)%2BAND%2BDATE%2BIS%2B2012](http://www.lexisnexis.com.kuleuven.ezproxy.kuleuven.be/hottopics/lnacademic/?verb=sr&csi=259064&sr=HEADLINE(Steeds+maar+weer+die+jongerentaal)%2BAND%2BDATE%2BIS%2B2012)

Die Geschichte eines großen Klubs. Geraadpleegd op 02.11.2016 via <https://www.hannover96.de/ueber-96/historie/chronik.html>.

Ehmann, H. (1996). *Affengeil. Ein Lexikon der Jugendsprache*. München: Beck.

Eintracht. Chronik. Geraadpleegd op 14.11.2016 via <http://www.eintracht.com/aktuelles/chronik/>.

Encke, J. (2016). *Die Null, die alles entscheidet*. Geraadpleegd op 02.03.2017 via <http://www.faz.net/aktuell/feuilleton/buecher/buch-ueber-die-hooligan-szene-von-philipp-winkler-14429523.html>.

Gambier, Y. (2010). Translation strategies and tactics. *Handbook of Translation Studies*, 1, p. 412-418. Amsterdam: John Benjamins.

Grit, D. (1997). De vertaling van realia. In Naaijens, T. (Red.) *Denken over vertalen: tekstboek vertaalwetenschap* (2010), p. 189-196. Nijmegen: Vantilt.

Gruppo Anti Hanoi. Geraadpleegd op 08.04.2017 via <https://www.facebook.com/Gruppo-Anti-Hanoi-156728924421990/?fref=ts>.

Hartz IV als Reform. Geraadpleegd op 07.12.2016 via <http://www.sozialhilfe24.de/hartz-4-alg-2/was-ist.html>.

Hartz IV Regelsatz – Zusammensetzung und Aufschlüsselung. Geraadpleegd op 07.12.2016 via <http://www.cecuc.de/hartz-iv-regelsatz.html>.

Hugendick, D. (2016). *Aufs Maul*. Geraadpleegd op 01.03.2017 via <http://www.zeit.de/kultur/literatur/2016-09/philipp-winkler-hool-roman>.

In tiefer Abneigung verbunden. Geraadpleegd op 05.04.2017 via <https://www.hna.de/sport/fussball/tiefer-abneigung-verbunden-3459464.html>.

Jong Oranje. Geraadpleegd op 09.04.2017 via http://www.knvb.nl/knvb_node/categorie/oranje/jong-oranje.

K+S Kali GmbH. Geraadpleegd op 02.03.2017 via <http://www.kali-gmbh.com/dede>.

Kessler, F. (2014). *Lassen Sie mich durch, ich bin Arztsohn!* Geraadpleegd op 01.03.2017 via <http://www.zeit.de/2014/04/deutsche-gegenwartsliteratur-brav-konformistisch>.

Lenner, B. & Neuhauss, F. (2016), *Braunschweig-Hannover: Rivalen aus Tradition*. Geraadpleegd op 14.11.2016 via <http://www.ndr.de/sport/fussball/Braunschweig-Hannover-Rivalen-aus-Tradition,niedersachsenderby113.html>.

Lebowski Publishers. Geraadpleegd op 26.04.2017 via <https://www.instagram.com/p/BTWO7OgBMo9/?taken-by=lebowskipublishers>.

Lexikon der Jugendsprache. Geraadpleegd op 05.12.2016 via http://hehl-rhoen.de/pdf/lexikon_der_jugendsprache.pdf.

Landkreis Peine. Geraadpleegd op 05.04.2017 via https://de.wikipedia.org/wiki/Landkreis_Peine.

Lange, F. (2007). *Für 12 Euro trinken bis der Arzt kommt*. Geraadpleegd op 31.03.2017 via <https://www.welt.de/vermischtes/article786070/Fuer-12-Euro-trinken-bis-der-Arzt-kommt.html>.

Makro. Geraadpleegd op 05.04.2017 via <https://www.makro.be>.

Makro. Geraadpleegd op 05.04.2017 via <https://www.makro.nl>.

Metro. Geraadpleegd op 05.04.2017 via <https://www.metro.de>.

Monte Kali. Geraadpleegd op 02.03.2017 via https://de.wikipedia.org/wiki/Monte_Kali.

Michael Dudikoff. Geraadpleegd op 04.04.2017 via https://en.wikipedia.org/wiki/Michael_Dudikoff.

Naast elke Bob een sterke shotgun. Geraadpleegd op 19.12.2016 via <http://nos.nl/artikel/537178-naast-elke-bob-een-sterke-shotgun.html>.

Nachwuchs. U23. Geraadpleegd op 09.04.2017 via <http://www.eintracht.com/nachwuchs/u23/>.

Nationale beloften. Geraadpleegd op 09.04.2017 via <http://www.belgianfootball.be/nl/nationale-beloften>.

Nederlands voetbalelftal onder 21. Geraadpleegd op 09.04.2017 via https://nl.wikipedia.org/wiki/Nederlands_voetbalelftal_onder_21.

Overzicht. Christoph Daum: cocaïne, seksschandalen en successen. Geraadpleegd op 05.12.2016 via http://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20111109_065.

Philipp Winkler (Schriftsteller). Geraadpleegd op 12.11.2016 via [https://de.wikipedia.org/wiki/Philipp_Winkler_\(Schriftsteller\)#Romane](https://de.wikipedia.org/wiki/Philipp_Winkler_(Schriftsteller)#Romane).

Philipp Winkler. Geraadpleegd op 12.11.2016 via <http://www.aufbauverlag.de/index.php/autoren/philipp-winkler>.

Pilz, M. (2016). *Der Hooligan ist tot, es lebe der Hooligan!* Geraadpleegd op 02.03.2017 via <https://www.welt.de/kultur/literarischewelt/article158278635/Der-Hooligan-ist-tot-es-lebe-der-Hooligan.html>.

Race-taxi: Volkswagen 'Bulli' met 530 pk verovert de Wörthersee. Geraadpleegd op 05.04.2017 via <http://www.vwbedrijfswagens.nl/over-volkswagen/actueel/nieuws/2015/race-taxi-volkswagen-bulli-met-530-pk-verovert-de-worthersee>.

Solarplexus. Geraadpleegd op 07.04.2017 via <https://de.wikipedia.org/wiki/Solarplexus>.

Steven Seagal. Geraadpleegd op 04.04.2017 via https://nl.wikipedia.org/wiki/Steven_Seagal.

Toury, G. (1995). De aard en de rol van normen in vertaling. In Naaijken, T. (Red.), *Denken over vertalen: tekstboek vertaalwetenschap*. (2010), p. 321-331. Nijmegen: Vantilt.

Van Gorp, H., Delabastita, D., Ghesquiere, R. (2007). *Lexicon van literaire termen*. Mechelen: Wolters Plantyn.

Van de straat. Geraadpleegd op 08.04.2017 via <https://www.nrc.nl/nieuws/2012/09/01/van-de-sstraat-1146380-a281413>.

van den Braak, J. (2002). *Het verschijnsel straattaal: een inleiding.* Geraadpleegd op 12.04.2017 via <http://www.meertens.knaw.nl/respons/0504.jolanda.pdf>.

von Lucius, R. (2013). *Hannover und Braunschweig verfeindet seit 1636.* Geraadpleegd op 14.11.2016 via <http://www.faz.net/aktuell/politik/hannover-und-braunschweig-verfeindet-seit-1636-12649645.html>.

VW-Bus. Geraadpleegd op 05.04.2017 via <https://de.wikipedia.org/wiki/VW-Bus>.

VW-Bulli, Geschichten. Geraadpleegd op 05.04.2017 via <http://www.vw-bulli.de/geschichten>.

VW T5/T6. Geraadpleegd op 05.04.2017 via https://de.wikipedia.org/wiki/VW_T5/T6.

Weidermann, V. (2016). Leuchtrakete. *Der Spiegel*, 38, p. 136-137.

Werkloosheid. Geraadpleegd op 07.12.2016 via <http://www.rva.be/nl/burgers/werkloosheid>.

Winkler, P. (2016). *Einblick in die Kampfzone hinter der Tür*. Geraadpleegd op 12.11.2016 via <http://www.faz.net/aktuell/feuilleton/debatten/nach-em-krawallen-einblick-in-die-hooligans-szene-14306789.html>.

Winkler, P. (2016). *Hool*. Berlin: Aufbau Verlag GmbH & Co.

Winkler, P. (2014). *Sad Satan*. Geraadpleegd op 21.11.2016 via <http://54stories.de/xlviii/>.

WW-uitkering. Geraadpleegd op 07.12.2016 via <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/ww-uitkering>.

Zippo. Geraadpleegd op 05.04.2017 via <https://nl.wikipedia.org/wiki/Zippo>.

Zwickauers. Geraadpleegd op 02.12.2016 via <https://nl.wikipedia.org/wiki/Zwickauers>.

Zwickauer Propheten. Geraadpleegd op 02.12.2016 via https://de.wikipedia.org/wiki/Zwickauer_Propheten.

Online woordenboeken

www.anw.inl.nl/search

www.duden.de

<https://de.langenscheidt.com>

www.mundmische.de

www.openthesaurus.de

www.redensarten-index.de

www.sprachnudel.de

www.spreekwoord.nl

www.straatwoordenboek.nl

www.synoniemen.net

www.taaltelefoon.be

<http://vowb.vandale.be.kuleuven.ezproxy.kuleuven.be/zoeken/zoeken.do>

www.woxikon.de

Bijlage

Brontekst

p. 7 - 17

Ich wärme meinen neuen Zahnschutz in der Hand an. Wende ihn mit den Fingern und presse ihn etwas zusammen. So mache ich es vor jedem Kampf. Das Gelmateriale bleibt stabil, gibt nur wenig nach. Das ist ein Top-Ding. Was Besseres kann man nicht bekommen. Individuell vom Zahntechniker hergestellt. Keines dieser Billoteile aus Massenproduktion, die man nach zwei Wochen gleich wieder in die Tonne kloppen kann, weil dir die Kanten ins Zahnfleisch schneiden. Oder weil man wegen der beschissenen Passform und dem chemischen Kunststoffgeruch andauernd einen Würgeiz kriegt. Bis auf Jojo mit seinem mageren Hausmeistergehalt haben wir inzwischen fast alle so einen Zahnschutz. Kai, der immer den feinsten Shit haben muss. Ulf. Der kann das mal locker aus der Portokasse zahlen. Tomek, Töller. Und einige unserer Jungs, die entsprechende Jobs haben. Onkel Axel sowieso. Der hat den Zahntechniker vor ein paar Jahren aufgetan. Hat sich auf Kontaktsportarten spezialisiert und versorgt Kampfsportler in ganz Deutschland. Wie man hört, sollen auch welche von den Frankfurtern zu dem gehen und einige Jungs aus dem Osten. Aus Dresden und Halle, die Zwickauer. Müssen bestimmt ihren Monatssatz Hartz IV dafür hinblättern, denke ich und fahre die durchgestanzten Atemlöcher mit der Fingerspitze ab.

«Ey, Heiko!» Kai stößt mich in die Seite. «Handy klingelt.» Das Discounterhandy brummt zwischen uns auf dem

Sitz. Mit zitterigen Fingern greife ich danach. Mein Onkel beobachtet mich im Seitenspiegel. Ich drücke auf die Taste mit dem grünen Hörer.

»Wo seid ihr? Wir warten«, kommt die Stimme von dem Kölner, mit dem ich das Match vereinbart habe, aus der Muschel. Ich kurble die Scheibe runter, um besser rauschauen zu können, suche nach irgendwelchen Anhaltspunkten.

»Sind bei Olpe von der B 55 ab. Müssten gleich da sein.«

»In der Wüste lang. Zweiten Kreisel rechts raus. Am Bratzkopf durch bis kurz hinterm Ortsausgang. Links kommt der Wald. Könnt ihr nich' verfehlen.«

Bevor er auflegt, erinnere ich ihn noch mal an die Abmachung. Fünfzehn Mann auf jeder Seite. Dann lege ich auf.

»Also?«, fragt Axel, ohne sich umzudrehen. Er beobachtet mich immer noch im Seitenspiegel. Trotz der Sonnenreflexion kann ich seinen stechenden Blick erkennen. Wie er mich prüft. Ich gebe die Wegbeschreibung weiter und betone noch mal, dass ich den Typen an die Abmachung erinnere habe.

»Hab ich gehört«, sagt er und dreht sich zu Hinkel, der wie immer am Steuer sitzt. Axel wiederholt die Wegbeschreibung. So als ob Hinkel mich nicht gehört hätte oder er den Weg nur fahren könnte, wenn die Anweisung von ihm kommt. Ich bemerke, wie Kai mich von der Seite ansieht, den Mundwinkel verzieht. Nett gemeint. Wenn ich ihn jetzt angucke, wird er bestimmt noch mit den Augen rollen. Mir damit sagen, Scheiße noch mal, was fürn Kontrollfreak. So in der Art. Aber ich reagiere nicht, sondern achte drauf, ob Hinkel den richtigen Weg nimmt. Er grunzt, was wohl heißen soll, dass er verstanden hat. Mit seiner bulettenartigen Hand umgreift Hinkel das Lenkrad auf zwölf Uhr. Schweißperlen haben sich in seinen langen Handrückenhaaren verfangen und funkeln in der Sonne.

Sehen aus wie quer rübergekämmt. Die andere Hand lässt er aus dem Fenster baumeln.

Tomek, der links von Kai sitzt, scrollt mit unbeteiligtem Gesichtsausdruck über sein Handy. Das ist so ein Ostblockding. Diese immer gleiche slawische Fresse. Gut oder scheiße gelaunt. Kann man nicht erkennen. Mit dem Ausdruck würde er wohl selbst einen Lottogewinn entgegennehmen. Die Kippe in seiner linken Hand ignoriert er. Der Fahrtwind brennt sie wie in Zeitraffer runter. Wär auch kein Wunder, wenn er kacke drauf ist. Schließlich hat er vor dem Losfahren das Shotgun-Spiel um den besseren Platz gegen Kai verloren. Kennt das wahrscheinlich nicht mal. Jetzt muss er da sitzen, wo Jojo letztes Mal mit seiner zerstörten Nase alles vollgeblutet hat. Jojos Gummel hat da richtig gelitten. Und das Sitzpolster erst. Außerdem ist das von vornherein der Platz, auf dem man an heißen Tagen auf keinen Fall sitzen will. Hinter Hinkel. Selbst bei offenem Fenster.

Kai hebt seinen Arsch ein paar Zentimeter über den Sitz und fingert seine Puderdose aus der Gesäßtasche seiner Hollister-Jeans. Er schraubt sie auf und schaufelt sich ein Häufchen Koks auf den Daumen, hält ihn sich nacheinander unter die Nasenlöcher und snifft. Die Karre holpert ganz schön, aber er schafft es, dass nichts danebengeht. Er legt den Kopf zurück. Seine gegelte Boxerfrise schrappt über den fettigen Polsterbezug der Kopfstütze. Er hält mir die Dose hin.

»Auch was? Vielleicht machste dir dann mal nich' in die Buchse.« Er grinst. Ich grinse zurück und sage: »Besser Hose voll als Nase voll, Herr Daum.« Er lacht. Schon lang her, dass ich mir irgendwas reingepfiffen habe. Während er die Dose zuschraubt, spreizt er den Mittelfinger ab. Von meinem Onkel kommt ein kehliges Räuspern. Kai zuckt die Schultern und schiebt die Dose zurück in seine Jeans. Er weiß ganz genau, dass Axel es nicht leiden kann, wenn wir

uns vor einem Match mit irgendwas zuballern. Selbst Zeug wie Koks, das dir den Kopf klar macht. Aber das ist so eine Sache, die bekommt selbst Onkel Axel nicht aus den Leuten raus. Deswegen lässt er es meistens durchgehen, solange es niemand übertreibt. Ist ja selbst auch kein Kostverächter. Viele brauchen das gegen die Nervosität. Na ja, oder weil sie halt einfach Druffies sind. Aber wer sich nicht am Riemen reißen kann, den nimmt Axel nicht mit. Jedenfalls nicht auf wichtige Matches. Wie heute. Wenns wirklich drum geht, Hannover ehrenhaft zu vertreten. Kai ist zwar schon immer ordentlich dabei mit dem Koksen, aber er ist zu gut, um ihn zu Hause zu lassen. Die ganzen Pumperschranke wirken gegen ihn so wendig wie Planierraupen. Und dank mir hält er sich vor Matches etwas zurück. Außerdem weiß mein Onkel ganz genau, dass er nicht ständig mit mir rechnen könnte, wenn er Kai auf der Ersatzbank lassen würde.

Das gelbe Ortsschild von Olpe rauscht an der Beifahrerseite des T5 vorbei. Ich beuge mich vor, das Gesicht zwischen Hinkel und meinem Onkel.

»Jetzt gerade –«

»Geradeaus über den ersten Kreisverkehr. Auf dem zweiten rechts raus«, unterbricht mich Axel. Ich lasse mich zurück in den Sitz fallen und erwidere Kais Augenrollen. Er reicht mir eine Zigarette. Ich zünde sie an und nehme einen tiefen Zug. Der Raum zwischen den metallischen Streben der Kopfstütze vor mir wird komplett vom fleischig-roten Nacken meines Onkels ausgefüllt. Links und rechts der Rückenlehne schauen seine Schultern hervor, die so kantig sind, als wären sie mit einem Winkel konstruiert. Ich puste einen Rauchstrahl in Richtung der roten Fläche zwischen den Streben und sage: »Genau.«

Wir biegen auf den trockenen Waldweg ein. Der Sand knirscht unter den Rädern. Sofort werden wir von den Schatten der rauschenden Bäume eingeschlossen. Es tut

gut, aus der direkten Sonne raus zu sein, und ich bemerke, wie mich die leichte Abkühlung wieder etwas ruhiger macht. Als wir Olpe verlassen hatten, gings los. Dieses Gefühl, das immer kommt, kurz bevor es losgeht. Ich weiß nicht, ob das mit Lampenfieber vergleichbar ist, schließlich hatte ich noch nie Lampenfieber. Jedenfalls fühlt es sich so an, als würde im Bauch irgendwas zu schweben beginnen. Als ob der Magen mit Helium gefüllt wäre und von unten gegen die Lungenflügel drückt.

»Da«, sagt Hinkel und zeigt mit seinem fetten, haarigen Zeigefinger voraus. Um auf der Rückbank was zu sehen, strecken wir drei die Hälse. Ein gutes Stück den Weg hinter sehen wir den Autokorso der Kölner. Sie stehen in Grüppchen vor ihren Karren. Axel dreht sich herum und stiert durch die hintere Scheibe. Ich nehme instinktiv den Kopf zur Seite, damit er besser gucken kann, denke mir aber sofort, jetzt reiß dich mal zusammen. Ich schaue auch nach hinten. Alles in Ordnung. Die anderen fahren wie gehabt hinter uns her. Niemand hat kalte Füße bekommen und ist umgedreht. Hätte mich auch schwer gewundert.

»Halt hier an«, befiehlt mein Onkel. Hinkel bugsiert den T5, so weit es geht, auf den Grasstreifen, der zwischen dem Waldweg und den Büschen verläuft. Die anderen parken hinter uns. Wir steigen aus. Die Kölner haben genauso geparkt. Nur auf der anderen Seite des Weges. Wenn die Sache hier gegessen ist, setzt sich jeder ins Auto und verschwindet in die entgegengesetzte Richtung.

Axel geht um die Motorhaube herum, stellt sich breitbeinig in die Wegmitte. Ich nehme den Zahnschutz aus der Box und lasse meinen Onkel nicht aus den Augen. Tomek stellt sich neben ihn. Sie stecken die Köpfe zusammen. Ich beuge mich zu Kai und frage ihn nach einer Zichte. Er versucht, die Schachtel aus seiner engen Jeans zu nesteln. Ich halte die Hand hin, schaue immer wieder zu Axel rüber, der, die Hände in die Hüfte gestemmt, die Kölner mustert.

»Jetzt komm«, sage ich, »am besten heut noch.«

»Immer mitter Ruhe«, nuschelt Kai. Ich wippe von einem Bein aufs andere. Als ich endlich eine Zigarette zwischen den Fingern habe, gehe ich zu Axel und Tomek rüber.

»Was?«, pflaumt er mich an, als er merkt, dass sich jemand nähert. Dann sieht er, dass ich es bin. Sein Kiefer entspannt sich etwas, und er legt mir ganz kurz die Pranke auf die Schulter und zieht mich näher ran.

»Haben grad durchgezählt«, sagt Tomek in Pollackenakzent. Es klingt wie »dirchgezelt«. »15 Mann plus Kamera.«

»Hat jeder sein rotes T-Shirt an?«, fragt Axel. Könnt sich auch umdrehen und selbst gucken, denke ich, verkneife mir aber natürlich, was zu sagen. Ich habe noch vor der Abfahrt die Shirts verteilt. Eben aus dem Grund, dass wir uns jetzt nicht mehr damit aufhalten müssen.

»Hat jeder«, sage ich.

Ich will noch hinzufügen, was ich mir in Sachen Aufstellung gedacht habe. Dass wir probieren sollten, die massiven Kerle nach vorne zu stellen. Sozusagen als Wellenbrecher. So könnte man beim ersten Aufprall bisschen was abfangen, selbst wenn das zu Lasten der Geschwindigkeit geht. Aber Axel hebt die Hand, um mir zu signalisieren, dass ich still sein soll. Da habe ich noch nicht mal einen halben Satz gesagt. Einer der Kölner kommt auf uns zu. Ich schätze, das ist der Typ, mit dem ich in Verbindung stand.

»Alles klar«, sagt Axel.

Ich weiß nicht, zu wem genau.

»Heiko. Du sorgst dafür, dass die andern bereit sind.«

Er hält seine Hand ausgestreckt vor mich, als wolle er mir den Weg versperren, und geht zu dem Kölner, der auf halbem Weg stehen geblieben ist und auf einen von uns wartet. Ich fühl mich verarscht. Schließlich war die Absprache zwischen Axel und mir, dass ich diesmal die komplette

Orga übernehme. Ich versuch es runterzuschlucken. Tomek klopft mir gegen den Arm. Auf seiner Hand ist das verblichene Tattoo irgendeiner Frau. Ich sehe ihn kurz an, dann zu Boden, sage: »Was solls«, und trete meine Zigarette aus.

Kai steht mit Kippe im Maul vor dem T5 und betrachtet sich in der getönten Scheibe. Er zupft an seinen kurzen Igelhaaren herum. Alle anderen tragen die roten T-Shirts, die ich ausgeteilt habe. Er hat ein rotes Fred-Perry-Polo an. Wenigstens hat er mal den Kragen unten gelassen. Ich stelle mich neben ihn, sehe erst ihn an, dann mich selbst.

»Weißt du eigentlich, wie behämmert du bist?«

Er reagiert nicht drauf, tritt weiter von einem Fuß auf den anderen und wälzt seine Zigarette summend zwischen den Lippen. Dagegen mein Gesicht in der dunkelbraunen Fenstertönung. Ausdruckslos. Mundwinkel erdwärts. Augenbrauen zusammengezogen. Die Stirn gefurcht. Bierernst. Immerhin sind die Haare wieder schön auf einen Millimeter runtergeschoren. Ein riesiger Schatten schiebt sich ins Spiegelbild des Autofensters.

»Na, ihr Pfeifen. Lang ists her«, sagt Ulf, »bereit?«

»I was born fucking ready«, sagt Kai und schlägt seinen rechten Ellbogen in die linke Handfläche, dass es klatscht.

Ich puste Luft durch die geschlossenen Lippen. »Du bistn Spacken«, sage ich. Ich drehe mich um und sehe zu Ulf auf, der einen guten Kopf größer ist: »Is' viel zu lang her.«

»Sag das mal Jojos schiefer Nase.«

Wir lachen. Ulf schaut den Weg hinunter. Er fragt mich, warum mein Onkel schon wieder da hinten beim Abquatschen steht. Ob ich nicht diesmal dran sein sollte. Ich nicke, ziehe gleichzeitig die Schultern hoch, sage: »Was weiß ich.«

»Kennst doch Axel«, schaltet Kai sich ein, »Onkelchen gibt ungern die Fuchtel aus der Hand.«

»Drauf gelattet. Soll er machen, wie er denkt«, sage ich.

Auch Ulf zieht die Schultern hoch. Das XXL-Shirt spannt um Brust und Oberarme. Sein Kragen sieht aus, als würde er jeden Moment platzen.

»Immerhin hast du das hier organisiert.«

Ich nicke wieder, sage, dass es mir eigentlich scheißegal ist, Hauptsache, es gibt endlich wieder Backenfutter. Seit die neue Saison läuft, hatten wir noch kein einziges Match.

Hinkel und ein paar der anderen alten Haudegen kommen vom Pissen zurück, brechen durch die Büsche. Alle stellen sich im Halbkreis um Axel auf. Schädel werden von Schulter zu Schulter gerollt. Arme gelockert. Hände ausgeschüttelt.

»Gerade machen jetzt! Geht los!«, ruft Axel.

Ich stecke mir den Zahnschutz in den Mund. Beiße drauf. Die Nervosität ist nur noch ein Nachgeschmack. Wir stellen uns in drei Reihen über die Breite des Weges auf. Das Adrenalin pumpt durch meinen Körper. Der Kopf wird leicht.

Die Truppe stampft los. Axel und Tomek einen Schritt vor uns. Ulf und Kai neben mir. Scheiße noch mal, der grinst bis über beide Ohren, steckt mich damit an. Dann gucke ich wieder geradeaus. Auf die Wand aus kahlen Köpfen und weißen Shirts, die sich uns entgegenschiebt. Sie werden schneller, brüllen: »Huren Hanoi!« Einige recken dabei die Fäuste.

Auch wir beschleunigen jetzt. Auf festen Tritt achten. Man braucht einen festen Untergrund für den Aufprall. Sonst hat man schon verloren. Sie laufen. Wir auch. Nicht stolpern jetzt! Bloß nicht Axel in die Hacken treten! Gleich. Ich spüre Hände im Rücken, die mich vor sich hertreiben. Als ob das nötig wäre. Jeden Moment!

Ein letzter Aufschrei. Der Wald verstummt. Dann prallen Körper aufeinander. Fäuste und Beine werden geschwungen. Ich seh noch Axel, wie er vom kölschen Pulk geradezu aufgesogen wird. Ein Kölner vor mir. 'Ne Faust kommt mir

entgegen. Ich nehm den Schwung mit. Tauche unterm Schlag durch. Werf mich gegen ihn. Er fällt nicht. Zu stabil, der Ficker. Ist am Prusten. Um mich rum fliegen sie vorbei. Verhakt. Verkantet. Im Schwitzkasten. Schlagend. Der Glatzkopf vor mir hat ordentliche Pakete. Egal. Deckung hoch. Linksbewegung antäuschen. Er hatte den gleichen Gedanken. Ist überrascht. Sein Schlag kommt hastig. Gehe dran vorbei. Lande einen Jab gegen seinen Kiefer. Er stöhnt. Torkelt. Nicht voll erwischt. Da kommt er geduckt, hat die Hände oben. Gerade will ich wieder antäuschen, da prallt irgendwer von hinten gegen mich. Keine Chance. Seine Faust prallt direkt aufs Schlüsselbein. Hat bestimmt aufs Gesicht gezielt. Noch mal Glück gehabt. Aber das Schlüsselbein rumort. Scheint zu vibrieren. Scheiß drauf, sag ich mir. Ich springe vor. Täusche rechts. Hab ihn ausgeguckt. Hat der nicht mit gerechnet. Er reißt die Arme hoch. Nierentreffer, Er knickt ein, kann sich aber oben halten. Die Hände gehen instinktiv Richtung Niere. Sein Pech! Ich kloppe ihm einen Schwinger direkt in seine Drecksfresse. Macht den Klappmann, krümmt sich und stöhnt. Spuckt den Schutz in den Sand. Zähne verklebt mit Blut. Bleib unten! Bleib verdammt noch mal unten! Ich seh mich um. Nicht zu lange! Er bleibt liegen. Winkt ab, die Augen vor Schmerz zusammengekniffen. Meine Sicht ist so eng wie ein Nadelöhr. Hindurch seh ich Kai. Mitten im Clinch. Ein Scheißkölnier zerrt ihm am Poloshirt. Kai versucht, sich loszureißen. Er dreht sich um die eigene Achse, der Kölner mit ihm, und wirbelt Staub auf. Noch ein weißes Shirt hinter ihm. Auf keinen Fall, du Hurensohn! Der Typ zieht das Bein hoch, als ich ranpresche. Erwischt mich an der Leiste. Ich verdammt Idiot! Komme aus dem Tritt, aber fang mich mit den Händen ab. Da ist er schon über mir. Kriege das Knie in die Seite. Luft bleibt weg. Versuche mich abzufangen. Meine Hand rutscht weg und biegt sich in die ungesunde Richtung. Schmerz schießt mir vom Handgelenk

in die Schulter hoch. Geschmack wie Styropor in der Mundhöhle. Keine Zeit. Er kommt wieder ran. Ich schubse mich ab. Schaffe etwas Raum. Der Trottel fällt drauf rein. Gibt mir Zeit zum Aufstehen. Meine Hand ist taub. Der Ellbogen nicht. Meine linke Gerade geht in seine Deckung, und ich zieh sie etwas zur Seite. Dann zieh ich ihm den Ellbogen aufs Maul. Er geht runter. Hustet. Würgt und hält sich das Gesicht. Ich warte ab. Bleibe in Bewegung. Er nimmt die Hand weg, schaut sie an. In dicken Schwallen tropft es ihm aus einem breiten, leuchtenden Cut am linken Auge. Er bleibt unten. Bin am Keuchen. Sehe mich um. Nur noch vereinzelte, ausgepowerte Geplänkel, die sich langsam auflösen. Ich stemme die Hände in die Hüfte. Die Luft splittert wie Sägespäne durch meine pfeifende Lunge. Verdammte Zichten! Jetzt schön eine schmöken. Irgendein Gepöbel hinter mir. Gute zwei Meter weiter steht Töller in den Büschen. Sein T-Shirt baumelt in groben Fetzen von seinem Oberkörper. Ich gehe um ihn rum, seh, dass er über einem Kölner mit halbiertes, blutiger Lippe steht. Der Typ hält hilflos seine Hand vors Gesicht, aber Töller drischt ihm noch zwei Dinger rein und schreit ihn dabei an. Ich packe mir Töllers Arm, die andere Hand um seine Hüfte und zieh ihn weg.

»Bist du bescheuert, Töller? Der hat doch genug!«

Er stemmt sich halbherzig gegen mich. »Das Stück Scheiße hat mir in den Sack geboxt!«

Ich ziehe ihn rückwärts aus den Büschen. Einige kommen dazu, wollen sehen, was hier abgeht, aber ich halte die Hand hoch. Alles in Ordnung. Alles geklärt. Ich stoße Töller, der an mir vorbeiwill, mit beiden Händen gegen die Brust.

»Is' gut jetzt, Mensch! War bestimmt 'n Versehen. Selbst wenn nich', schieß doch drauf.« Dann hebe ich den Zeigefinger. Halte ihn ganz nah vor mein Gesicht, zeige damit auf ihn.

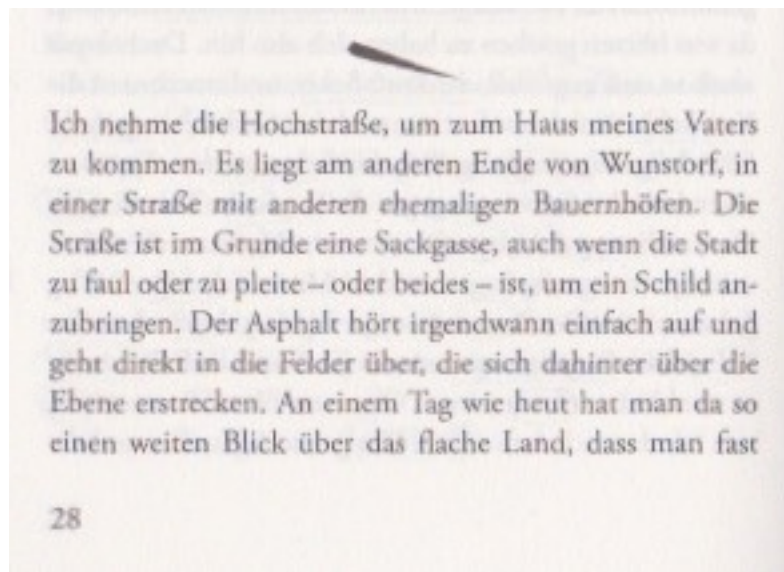
»Wenn ich noch einmal seh, dass du einem, der am Boden liegt, welche verpasst ...«

»Was dann, Kolbe?«

Ehe ich antworte, dreht er sich weg, winkt ab.

»Ey!«, poltert Axels Stimme zwischen den Bäumen.

Sein Shirt sieht fast wie frisch gewaschen aus. Er breitet fragend die Arme aus, öffnet die Hände. Ich zeig an, dass alles okay ist, kein Problem. Ulf kommt zu mir. Sein Kragen ist eingerissen. Die Haut darunter ist schrammig und gerötet. Er beglückwünscht mich. Ich frage wieso, aber da merke ich es selbst. Der Großteil der am Boden Kauernden hat weiße T-Shirts an. Die Roten stehen. Sie skandieren: »Han-no-ver! Han-no-ver!« Meine Schultern fühlen sich so leicht an wie lang nicht mehr. Mein Magen ist wie mit Blei gefüllt und plumpst auf den Boden meines Bauchs. Ich gehe neben Ulfs massiven Beinen in die Hocke, stütze meine Unterarme auf die Knie und versuche durchzuatmen. Der Brustkorb ist wie zugeschnürt. Das Schlüsselbein wabert vor Taubheit. Der linke Arm ist schwer. Ich spucke meinen Zahnschutz in die Hand. Er verklebt mir die Handfläche mit Blut. Mein Gesicht pulsiert in heißem Schmerz. Ich sehe zu Ulf auf: »Hoffentlich gibts noch 'ne zweite Runde.«

glaubt, man könne in den Himmel fallen. Selbst an trüben Tagen kann man meistens noch bis zum Kaliberg sehen, der je nach Wetter anders aussieht. Mal weiß wie Pommessalz, mal grau wie Beton.

Ich bin mit Kai, Jojo und Joel da mal eingebrochen, auf das Gelände von der Kali & Salz. Sind bis auf den Gipfel hochgestieft, wo das Salz abgebaut wird. Jojo und Joel hatten einen Drachen mit, den sie steigen lassen wollten, und der ging so richtig ab da oben. Kai und ich wussten selber nicht, warum wir da jetzt eigentlich raufwollten. Sind dann irgendwie auf den Kicker gekommen, da runterzuspringen, aber das war der totale Reinform. Auf der einen Seite ging es bestimmt 30 Meter steil bergab, was der sichere Tod gewesen wäre. Und auf der anderen Seite, da wo wir hoch sind, war es so flach, dass wir nach zwei Metern schon wieder auf den Beinen landeten. Am Ende haben wir dann ein Wettrennen bergab gemacht. Kai hatte irgendwann so einen Affenzahn drauf vom Gefälle, dass er das Gleichgewicht verlor, stolperte und wie ein Fass den halben Abhang runterrollte. Am Fuß des Berges blieb er reglos liegen, und wir drei schoben den übelsten Film, aber als wir uns Kais daliegender Körper näherten, sprang er auf und lachte sich den Arsch ab. Seine Kleidung war total zerfetzt, und er hatte überall blutende Schrammen. Von seinem Schienbein hing so ein Lappen Haut runter. Das weiß ich noch, weil Joel sofort göbeln musste, als er das gesehen hat.

Ich drücke auf die Klingel, und bevor ich nur einen Gedanken dran verschwenden kann, sofort wieder umzudrehen und ins Auto zu steigen, reißt meine Schwester schon die Tür auf.

»Heiko. Schön. Endlich. Da bist du ja.«

Sie öffnet ihre Arme, und zögernd trete ich einen Schritt auf sie zu. Dann drückt sie mich an sich. Ich komme mir dämlich vor, wie ich da so in Manuelas Umarmung stehe, die Arme an beiden Seiten runterhängend. Sie drückt mehr-

mals zu, und ich erbarme mich und lege ihr auch einen Arm auf den Rücken. Das scheint sie endlich zufriedenzustellen, und sie lässt los und sagt, dass ich reinkommen soll. Ich folge ihr in die große Diele, von der alle Zimmer des Hauses abgehen. Sie geht vor und verschwindet hinten rechts durch die Küchentür. Meine Augen müssen sich erst mal an das diesige Licht gewöhnen. Wegen der schieren Größe des Raumes und weil es bis auf die verglaste Haustür keine Fenster gibt, liegt das meiste im Dunkel. Hier war im Hochsommer immer der beste Ort, wenn ich mich abkühlen wollte. Ich legte mich dann in Unterhose auf die schwarzen Dielen und ratzte weg, bis mich meine Mutter oder Hans mit einem Tritt weckten, dass ich hier nich' im Weg rumliegen solle. An der rechten Wand, bis zur Küche, stehen noch die alten Schränke mit den Glasvitrinen. Die gab es schon, als das noch das Haus meiner Großeltern war. Ich bleibe kurz davor stehen und seh mir die Sachen hinter dem Glas an. Wenn hier jemand Fremdes reinkäme, der würde sich fragen, was für geschmacksverirrte Leute hier hausen. Zugegeben, ich stelle mir immer wieder dieselbe Frage, aber ich weiß zumindest, dass der merkwürdige Mischmasch an Krams daher kommt, dass hier drei Generationen von Frauen gelebt haben. Auf den selbstgeklöppelten Platzdeckchen meiner Oma stehen noch die gruseligen Porzellanfigürchen von Engeln, Katzen und Hunden meiner Mutter. Warens ihr wohl nicht wert, sie mitzunehmen. Daneben stehen kleine goldene, fettbäuchige Buddhasstatuen und lila-gold beschmückte Holzelefanten. Mies Beitrag zu dem Wirrwarr. Jetzt kommt mir erst in den Sinn, dass Mie die vielleicht gar nicht selbst da reingestellt hat. So ein Zeug findet doch kein echter Thailänder gut. Das ist doch eher so ein Bullshit, der für Wucherpreise an westliche Touris verschachert wird. Vielleicht hat mein Vater die damals gekauft und aufgestellt, weil er dachte, dass Mie sich so mehr wie zu Hause fühlt.

»Heiko, bist du noch da?«

Manuelas Kopf lugt seitlich aus dem Türrahmen. An ihrem Hals baumelt die Brille, die sie nicht braucht und die sie nur hat, damit sie pädagogischer wirkt. Ich höre Hans' Stimme aus der Küche. Er sagt irgendwas. Ich kann aber nicht verstehen, was.

»Papa, ist gut«, dann wieder zu mir, »jetzt komm. Der Kaffee wird kalt.«

Wie sie das Ende von Kaffee betont. So gewollt überkorrekt, damit sie auch ja nicht Kaffe sagt. Da stellen sich mir die Arschhaare auf. Fast stoße ich mir den Kopf an der tiefen Decke, so lange war ich nicht mehr hier. Manuela wuselt durch die kleine Küche. Tageslicht fällt spärlich durch die Fenster und die Terrassentür. Mie steht an der Spüle und wäscht Geschirr ab. Mein Vater sitzt am Tisch, die Unterarme links und rechts neben seinem Teller, der schon voller grober Kuchenkrümel ist. »Tach«, nuschel ich. Mie dreht sich kurz um und flüstert ein Hallo. Das nehme ich *zumindest an*. Früher hat mich das teilweise rasend gemacht, wie leise sie ständig ist. Heute, da ich nicht mehr hier wohnen muss, ist mir das herzlich egal. Sie tut es zwar verdeckt, aber ich kann trotzdem sehen, wie Manuela unserem Vater einen Stupser verpasst und auch er sich zu einem »Tach« erbarmt, bevor er sich noch ein Stück Kuchen auf den Teller packt.

»Setz dich, setz dich«, bittet Manuela und schenkt mir sofort Kaffee ein. Ich hole meine Zigaretten raus und lege sie neben meinen Teller. Sofort hat Manuela den Ascher parat und stellt ihn geräuschvoll vor mich auf den Tisch.

Die nächsten Minuten, in denen niemand einen Blick wechselt, quälen sich dahin. Mie stellt noch eine Schüssel mit braunen Bällen neben den Teller mit Bienenstich. Dann sitzen endlich alle am Tisch.

»Was ist das, Mie?«

»Kai nok –«, den Rest versteh ich nicht, weil es Thailändisch ist und ins Lautlose aufaded.

Sie scheint zu überlegen, wie man es ins Deutsche übersetzen kann, kommt aber zu keiner Lösung. Auch weil Manuela so nickt und »Aha« sagt, als wüsste sie genau, was diese dampfenden Bullenklöten sind.

Ich ziehe mir eine Zigarette aus der Schachtel, und während ich sie anzünde, hebt Manuela mir ein Stück Bienenstich auf den Teller. Erst dann fragt sie: »Bienenstich?«

Ich wedle unbestimmt mit der Hand und asche ab. Mein Vater sieht zum ersten Mal rüber. Er starrt meine Zichten an und leckt sich über die Oberlippe. Auch wenn es schon Jahre her ist, dass er sich den alten Pornobalken abrasiert hat, an den Anblick seiner nackten, schweißperlenbedeckten Oberlippe hab ich mich noch immer nicht gewöhnt.

»Haste mal eine?«, fragt er und guckt mich nicht eine Sekunde dabei an, sondern spricht zu der Schachtel selbst.

Ich ziehe langsam und genüsslich an meiner Zigarette, asche ab, ziehe noch mal dran und lege sie auf den Aschenbecher. Dann schnippe ich gegen die Schachtel. Sie rutscht quer über die Tischplatte, an Manuela vorbei, und prallt gegen Hans' Teller. Er nimmt sich eine und tastet seine Hose ab. Findet nichts, und jetzt sieht er mich an, die Fluppe schon zwischen den Lippen.

»Haste mal Feuer?«

Seine Augen sind gleichzeitig glasig und wässrig. Wie ein Aschenbecher, in den jemand versehentlich Bier verkippt hat. Ich schnippe das Feuerzeug hinterher.

Nachdem nun die ganze Rauchsache durch ist und Manuela ihr Hüsteln aufgegeben hat, kommt sie endlich zur Sache. Ihr missbilligender Blick, der perfekt zu ihrem strengen Dutt passt, in den sie ihre braunen Haare gezwängt hat, bleibt unverändert. Sie kann das Geschlote nicht leiden, muss sich aber geschlagen geben, weil sie in der Unterzahl ist und nicht in den eigenen vier Wänden. Wenigs-

tens hat sie gelernt, in solchen Situationen schnell einen Ascher parat zu haben, denn sowohl mir als auch Hans ist es ziemlich wumpe, wo wir abaschen.

»Schön, dass wir endlich mal wieder beieinandersitzen.«

Keiner reagiert. Nur Mie lächelt irgendwo zwischen Verlegenheit und Zustimmung.

»Aber es gibt ja auch einen Anlass«, sagt Manuela weiter, »es ist mir endlich gelungen – zugegeben, mit etwas Vitamin B seitens Andreas' –, von der Krankenkasse einen Reha-Platz für Papa genehmigt zu bekommen.«

Hans lässt einen verächtlichen Grunzer los, der sich original so anhört, als wäre sein Mund ein Arschloch. Davon lässt sich Manuela aber nicht aus der Fassung bringen. Das macht die jahrelange Erfahrung.

»Und er mu-«, sie räuspert sich, »wird bis November nach Bad Zwischenahn gehen.«

»Hhm«, brummel ich an dem trockenen Klotz Bienenstich in meinem Mund vorbei. Ich fürchte, den hat sie selber gemacht.

Die Frage, was das mit mir zu tun hat, verkneife ich mir lieber, weil ich echt keinen Bock auf großes Palaver habe. Sie wird eh gleich darauf zu sprechen kommen, warum das Ganze auch mein Bier sein soll.

»Ich werde ihn nächste Woche persönlich hinbringen«, weil sie auf Nummer sicher gehen will, dass er auch wirklich da hingeht, aber das lässt sie natürlich aus.

»Natürlich muss sich in der Zeit jemand um Papas Tauben kümmern«, aha, daher weht der Wind also, »und da ich mit der Arbeit wirklich keine Zeit habe, mich auch noch darum zu kümmern – die Kinder sind so einnehmend in ihrem Alter, und ich habe nach der Schule so viel vor- und nachzubereiten, zu korrigieren, da schaffe ich das einfach nicht –, und Mie sich vor den Vögeln gruselt, da dachten wir«, sie sieht Hans an, wohl in der Hoffnung, seinen Blick aufzunehmen, aber der glotzt weiterhin seinen Bie-

nenstich an, »da dachte ich, dass du das doch machen könntest, Heiko. Du hast doch Opa früher immer beim Füttern der Tauben geholfen. Da weißt du ja auch noch, wie alles funktioniert.«

Das ist gut zwanzig Jahre her.

»Das wäre wirklich eine große Hilfe für uns alle, Heiko.«

Warum ich seit damals keinen Fuß mehr in den Stall gesetzt habe, meinem Vater, der das Taubenzüchten von Opa übernommen hat, nie beim Füttern geholfen habe, das hat sie scheinbar komplett verdrängt. Passt ihr ja auch gut in den Kram.

Während ich das letzte Stück Bienenstich runterhucke, gehe ich schnell diverse Ausflüchte durch, von denen keine standfest genug ist gegen das, was Manuela mir anschließend an den Kopf hauen würde. Ihre verankerten Mundwinkel lockern sich, und die fast schon eckig wirkenden Augen entspannen sich ein wenig. Sie merkt wohl, dass mir kein guter Einwand in den Sinn kommt. Ich will das wirklich, wirklich nicht tun, aber mal wieder scheint mir irgendeine wichtige Verbindung vom Hirn zu meiner Fresse zu fehlen.

»Dann ist es also abgemacht«, beschließt sie und nimmt als Erste eines der Bällchen von Mie. Sie beißt ab und kann ihr Mundverziehen gerade noch zu einem Lächeln verbiegen. Ich sehe sie an, wie sie Mie gespielt zulächelt. Mie lächelt unsicher zurück. Dann seh ich meinen Vater an, der gerade ein Anstarrduell gegen seinen Kuchen führt und wahrscheinlich nur an die nächste Kanne denkt. Kann ich ihm nicht mal verdenken. Mir geht es auch nicht anders. Hier zu sitzen, an diesem Tisch, in diesem Haus. Mit meiner biologischen Familie. Gottverdammte Scheiße, ich würde mich am liebsten sofort mit der nächstbesten Kanne Bier ersäufen. Hat ja alles keinen Sinn, denke ich und klopfe auf den Tisch, sage: »Gut.«

Das reißt die anderen aus den Gedanken, in die sie ge-

rade vertieft waren. Ich stürze meinen Kaffee hinter, stehe auf und grabsche über die Tischplatte nach meinen Rauchsachen.

»Muss dann mal los«, sage ich, »noch was zu tun.«

Mit dem Abgang hat selbst meine Schwester nicht gerechnet, die vor sich hin stottert, in Windeseile versucht, irgendeinen Mist zu finden, über den sich noch reden ließe. Keinen Bock. Ich drehe mich auf der Stelle um, klopfe zum Abschied im Vorbeigehen gegen den Türrahmen, schaue nicht zurück, bin durch die Diele, aus der Haustür und bugschiere meinen Polo rückwärts aus der Einfahrt.

»Hier ist es. Hier rein«, sagt Kai, während er die Google-Maps-Route auf seinem Display verfolgt.

Alles musste ultraschnell gehen. Kai rief mich sofort an, als er den neuesten Post des Braunschweiger Hundesohns auf Facebook entdeckte. Ich saß gerade beim Kacken, und wie das immer ist, wenn man in Eile kacken muss, wurde der Schiss so ein mieser, dreckiger und keine schöne aalglatte Wurst, die einem so mir nichts, dir nichts aus dem Anus gleitet, dass man nur einmal abwischen muss und sauber. Nee, natürlich musste ich mir erst mal gefühlte fuffzig Blatt von der Rolle reißen. Dann gings zügig, Zahnschutz eingepackt, in bewegliche Joggingsachen gesprungen. Kai rief in der Zeit Jojo und Ulf an. Ulf musste absagen, weil er gerade mit Saskia bei ihren Eltern zum Abendessen war. Jojo war sofort dabei. Ich holte ihn ab, und wir fuhren nach Hannover zu Kai. Da fiel mir erst auf, dass ich auf keinen Fall mit meiner eigenen Karre nach Braunschweig reinfahren würde. Hannoveraner Kennzeichen. Da hätten wir uns auch 'ne fette 96 auf die Motorhaube sprühen können. Also überlegten wir hin und her. Taxi zu teuer und unsicher. Zug zu unzuverlässig und feste Abfahrtszeiten. Einen Wagen klauen, hätte zu lange gedauert, weil keiner von uns wusste, wie man in die neuen Dinger mit elektronischen Verriegelungen reinkommt. Und da fiel mir der T5 vom Gym meines Onkels ein, den wir ja auch für Fahrten zu Kämpfen benutzten. Schlichtes schwarzes Ding. Nicht wiederzuerkennen. Außerdem hat er kein H-Kennzeichen, weil Axel ihn wegen der illegalen Scheiße, die damit durchgezogen wird, auf irgendeinen Handlanger-Vollloser aus Hildes-

heim laufen lässt. Wir also hin zum Gym, und der Bulli stand Gott sei Dank da. Schlüssel geholt und losgebrettert.

Wir sind der Westtangente vom Autobahnkreuz Braunschweig-Nord gefolgt und biegen nun links von einer Schnellstraße in ein Industriegebiet ab. Vor uns zeichnet sich hinter dem gelblichen Licht der Straßenlaternen eine Schrebergartenkolonie ab.

»Kanns immer noch nicht fassen, dass du den Bulli vom Gym geklaut hast«, sagt Jojo und grabscht schon wieder mit der Hand auf die Schulter meiner Sitzlehne.

»Jojo, Alter, jetzt nimm die Hand da weg, bevor ich'se dir abhacke. Hab dir eben schon gesagt, dass mich das nervös macht«, er zieht sie zurück, »und ich hab ihn natürlich nich' geklaut. Hab ihn mir geborgt.«

Kai gickert: »Ja, für außerordentliche außerdienstliche Aktivitäten.«

»Sozusagen.«

»Sollen wir nich' wenigstens Bescheid geben, dass wir –«

»Bist du behämmert, Jojo?! Da können wir uns ja gleich einsargen lassen. Axel muss nichts von der ganzen Sache erfahren. Jedenfalls vorerst nicht.«

»Okay, okay, fahr mal langsamer«, sagt Kai und leckt sich über die Oberlippe, »hier müsst es gleich sein. Auf der linken Seite.«

Ich gehe vom Gas, so dass wir nur noch dahintuckern, aber auch nicht zu lahmarschig sind. Schließlich wollen wir hier kein verdammtes Drive-by-Shooting veranstalten. Gespannt sehen wir links durch die Seitenfenster. Zwischen zwei langgezogenen Fabrik- oder Lagerhallen ist eine Lücke am Straßenrand, aus der sich das lilane Neonlicht eines Schriftzugs auf den Pfützen der Straße spiegelt. Langsam schiebt er sich ins Blickfeld. Die Leuchtschrift besagt in geschwungenen Schreibschriftbuchstaben: *Lucky Luke*.

»Wetten, dass die nicht das Copyright dafür geklärt haben?«, flüstert Kai.

Ich mache: »Pscht!«

Der Vorplatz aus Kies, auf dem nur wenige Autos stehen, ist ebenfalls von Pfützen übersät. Unter einem Vordach aus Wellblech steht ein Türsteher. Daneben hat eine Weibertruppe in Miniröcken und Lederjäckchen die Köpfe zusammengesteckt. Was fürne Schlampe muss man sein, um bei dem Wetter 'nen Minirock zu tragen, frage ich mich. Hinter dem Türsteher befindet sich ein breites, von innen verhangenes Fenster in der Wand.

»Müssen schon drin sein«, flüstert Kai wieder, als wir am *Lucky Luke* vorbei sind und sich wieder eine Hallenwand in unser Sichtfeld schiebt. Die spärlich beleuchtete Straße öffnet sich am Ende in eine T-Kreuzung. Ich wende den T5 und parke am Straßenrand. Die Laterne über uns funktioniert zu unserem Glück nicht, und wir sitzen relativ geschützt im Dunkeln.

»Komme mir vor wie son Privatdetektiv aus 'nem alten Schwarzweißstreifen«, sagt Jojo und steckt seinen Kopf nach vorne durch.

»Und jetzt?«, fragt Kai und wirft sein Handy in die Luft. Es dreht sich ein paar mal und er fängt es lässig wieder auf. Beim nächsten Wurf grabsche ich es mir aus dem Flug.

»Ey!«

»Wadde mal. Lass mich noch mal den Post sehen.«

Er greift rüber und fingert das Profil des Braunschweigers aufs Display. Ich stelle die Helligkeit zusätzlich auf die niedrigste Stufe.

Der Wichser hat gepostet: »vorsauuföööön im *Lucky Luke*!!« Dann ein paar verlinkte Namen, die mir nichts sagen.

»Willstn da gucken?«

»Halt mal eben die Backen, bitte.«

Auch das *Lucky Luke* ist verlinkt. Ich tippe darauf, und die Profilsseite der Bar erscheint. Ich scrolle mich durch dämliche Partyfotos irgendwelcher Themenabende, Ladies'

Nights und Wodka-O-Flatratepartys. Dann finde ich, wonach ich gesucht habe: In einem Post verkündet der Besitzer, dass sie einen abgetrennten Raucherbereich eingerichtet haben.

»Aha«, sage ich triumphierend und nicht ganz unzufrieden mit mir selbst und zeige Kai und Jojo den Post.

»Das soll uns was sagen?«, fragt Jojo.

»Das soll uns sagen, lieber Joachim, dass der Miesepeter zu meiner Linken ein verdammter Columbo ist«, erwidert Kai.

»Schon klar, aber warum jetzt genau?«

»Die haben 'nen Raucherbereich, Jojo. Heeeißt: Die einzige Chance, die uns bleibt, die Hurensöhne abzupassen, ist, wenn sie vom Vorglühen da rauskommen«, ich zeige zur Bar rüber, »um in irgendeinen Club zu gehen. Das kann genauso gut aber noch ewig dauern, weil der Post von dem Typ erst zwei Stunden alt ist.«

»Verstehe, weil es 'nen Raucherbereich gibt, kommen die also nicht zum Schmökern nach draußen.«

Ich tippe mir an die Nasenspitze und grinse Jojo und Kai an.

»Bah, Ficken, ey. Hätt ich mir mal mein Hämorrhoidenkissen eingepackt«, scherzt Kai.

»Nee, wisst ihr was? Ich hab Besseres zu tun, als hier die ganze Nacht im Dunkeln zu hocken«, den Gedanken daran, wie ich nachts im Auto vor Yvones Wohnung sitze, schiebe ich ganz schnell beiseite. »Schon gar nicht in Braunschweig. Hier, ich hab 'ne Idee.«

»Du steckst voller Überraschungen, mein Libber«, sagt Kai und zeigt seine Perlweißzähne.

Aus dem Fach in der Fahrtür ziehe ich zwei dünne Gummihandschuhe heraus, die ich Tomek irgendwann mal da hab reinstopfen sehen.

Kais Miene verdüstert sich, und sein Mund wird zu einem waagerechten Strich.

»Lass mich das ma' eben revidieren: Du steckst voller Dünnschiss!«, keift er mich an, »Wozu brauchst du die denn?! Willste mir das mal verraten? Willste 'ne Darmspiegelung bei dem Wichspimmel durchführen?«

»Höchstens mit meiner Schuhspitze. Aber Scherz beiseite. Junge. Es gibt 'nen Raucherbereich.«

Ich nicke ihn auffordernd an.

»Ja«, sagt er und nickt mit.

»Und wir können hier nicht stundenlang im Bulli hocken. Irgendwann fällt der schwarze Vergewaltiger-Van hier noch jemandem auf. Is' nich drin. Also ...«

»Also?«

»Also besteht die einzige andere Chance für uns darin, die Homos abzapfen, wenn sie zum Pissen rausgehen.«

Kai nickt im Versuch, gedanklich mit mir mitzukommen. Ich fahre fort: »Was aber auch nichts wird, wenn die Klos da drin funktionstüchtig sind. Jetzt verstanden?«

Langsam schiebt sich ein Grinsen in sein Gesicht und wird immer breiter.

»Ja leck, ey, guck dich mal an, du alter König Schlauschlau!«

Ich zische ihn an und schaue mich um, aber niemand ist in der Nähe des Autos, der ihn gehört haben könnte.

»Du willst da nich' ehrlich reinmarschieren und denen die Klos verstopfen, oder? Was, wenn die dich erkennen?«, fragt Jojo skeptisch.

»Quatsch, die sitzen an irgendeinem Tisch und saufen sich die Hucke voll. Das dauert höchstens fünf Minuten. Vielleicht zehn. Rein, Stopf-Action und raus.«

»Guerilla-Style.«

Ich weiß nicht, ob Kais Vergleich wirklich passt, aber ich lasse ihn mal durchgehen, weil es auch für mich verdammt geil klingt.

»Die sind dran, Jungs. Wenn die rauskommen und ihre Winzschwänze in der Hand haben, sind die fällig.«

Ich stopfe mir die Handschuhe in die Jackentaschen und

lege die Hand an den Türgriff. Weil Kai manchmal echt ansteckend ist mit seinem Nonsens, sage ich noch: »Wenn ich in 20 Minuten nicht wiederkomme, ruft Steven Seagal.«

»Der kann nich', aber Michael fucking Dudikoff is' auf Abruf«, sagt Kai und drückt mir zusätzlich noch mit der Hand ins Kreuz, als ich aussteige. Ich schließe die Tür und zeige ihm durch die Scheibe lächelnd den Mittelfinger. Dann setze ich ein Pokerface auf, stecke die Hände in die Taschen und gehe los. Hunderte Fragen schießen mir durch den Kopf, prallen von meinem Schädelknochen ab und verkeilen sich ineinander. Was, wenn der mich doch erkennt? Wenn er zufällig gerade auf dem Klo ist, wenn ich reinkomme? Was, wenn mich der Türsteher gar nicht in die Bar lässt, weil ich mit schwarzem Windbreaker, schwarzer Trainingshose und Turnschuhen, vor allem die!, dem gewünschten Dresscode nicht entspreche? Was, wenn die ganze Zeit jemand in die Toiletten kommt, so dass ich keine ruhige Sekunde habe, mein Vorhaben durchzuziehen?

Ich setze den ersten Fuß auf den Kies vor dem *Lucky Luke*, und plötzlich sind diese ganzen Fragen wie weggeblasen. Meine Hände verharren seelenruhig in ihren Taschen, das dünne Gummi der Handschuhe zwischen den Fingern. Das Gefühl von nervösem Augenzucken, das ich gerade noch hatte, ist verschwunden. Auf meinem Gesicht liegen Ruhe und Ausgeglichenheit, wie bei einer Buddhamaske. Der Schlampentrupp geht gerade am Türsteher vorbei, der ihnen lächelnd die Tür aufhält. Dann sieht er mich kommen, und seine Mundwinkel wandern nach Süden. Eine breite Pfütze versperrt den Weg. Darüber ist eine OSB-Platte als behelfsmäßiger Steg gelegt. Ich gehe vorsichtig drüber. An den Seiten quillt das Wasser über die Planke.

»Nabend«, sage ich, als ich mich dem Eingang nähere.

Der Türsteher hat die typische schwarze Regenjacke aus dem Großhandel an, auf deren Rücken wahrscheinlich in gelben Druckbuchstaben »SECURITY« steht. Seine akku-

rat ausrasierte Boxerfrise läuft spitz auf die Stirn zu wie die Schnauze eines Dachses. Er hat ein schmales Gesicht und grobporige dicke Backen. Miese Anabolika, schätze ich. Er verschränkt die Hände vor dem Sack. Wiegt die Schultern leicht hin und her.

»Nabend«, antwortet er.

Ich frage ihn, ob der Abend bislang ruhig gewesen ist.

Er ist noch damit beschäftigt, mich abzuchecken. Komm, Junge, du bewachst hier keinen exklusiven Club, lass die Turnschuhe und Jogginghose einfach durchgehen!

»Jo. Bisher schon«, sagt er.

Seine Stimme ist ungewöhnlich hoch. Seine Nase fiepft ein wenig beim Sprechen. Geh mir einfach aus dem Weg, du Vogel! Aber er bewegt sich nicht. Also Plan B. Der Kumpeltyp. Ich hole meine Zigaretten raus und stelle mich neben ihn. Schulter an Schulter. Als wär ich ein Kollege, der gerade von einem Kontrollgang wiedergekommen ist. Ich biete ihm eine an. Er zögert kurz, und ich klopfe an die Unterseite der Schachtel, so dass ein paar Zigaretten hochgeschoben werden. Er nimmt sich eine raus und bedankt sich.

»Feuer?«, sagt er.

Ich krame mein Zippo hervor, betätige das Rädchen und halte ihm die nach Benzin riechende Flamme hin. Er beugt sich mit der Fluppe im Mund vor, zieht daran und bedankt sich erneut. Ich zünde mir meine an und will das Feuerzeug gerade wieder wegstecken, da sagt er: »Wadde mal.«

»Hm?«

»Hastn da fürn Feuer? Zeig doch mal.«

Fuck! Ich verkackter, dämlicher Vollidiot!

»Warum?«, frage ich, und er sagt, ich solls ihm doch mal zeigen.

Auf dem Zippo ist eine Skyline eingraviert, und darunter steht in altdeutsch »Hannover«. Ich Hornochse!

Ich zeige es ihm. Halte es hoch, die Seite mit dem Schrift-

zug zu ihm gedreht. Er hats ja eh schon gesehen. Ich muss dem Drang widerstehen, ihm die Ecke des Zippos ins Auge zu stoßen.

»Hastn das her? Warum hastn das?«

»Ach das? Wegen dem Bild? Das ...«, jetzt denk verdammt noch mal nach, Heiko, »hab ich nachm Spiel der U23-Teams mal sonem Ultra-Schwanz von Peine-West abgeknöpft«, so wird Hannover von den Braunschweigern abfällig genannt, »Kriegssouvenir sozusagen.«

Ich lache dümmlich und versuche, stolz dreinzuschauen, dabei könnt ich eher kotzen, weil ich hier meine Herkunft verleugne. Er schaut mich an, prüft wohl, ob er mir glauben kann.

Ich setze noch einen drauf: »Is' mir dumm gekommen. Da hab ich dem eine gelatscht und das hier einkassiert.«

»Richtig so«, sagt er schließlich und kann sich ein schadenfrohes Grinsen nicht verkneifen.

Ich stecke das Zippo weg und zucke die Schultern. Von wegen, meine leichteste Übung so was. Nichts Besonderes.

Wir rauchen noch einen Moment nebeneinanderher. Ich schnippe die Zichte in die Riesenpütze und sage: »Geh dann mal.«

Er geht einen Schritt zur Seite, damit ich vorbeikomme. Schwein gehabt, notfalls hätt ich den Wichser k. o. schlagen müssen oder so.

»Viel Spaß«, wünscht er mir, »und danke für die Zigarette.«

»Kein Ding«, sage ich und drücke die Tür auf.

In der Bar dröhnt übersteuerte Popmucke aus den Boxen. Zur linken Seite ist die mit Bambusimitat verkleidete Theke, hinter der zwei schleimige Barkeeper stehen und im Neonlicht Cocktails mixen. Bestehen wahrscheinlich nur aus Metro-Produkten. Vierliterkanister und so. Die Flaschen mit den guten Sachen, die hinter ihnen im verspiegel-

ten Regal stehen, kommen jedenfalls nicht zum Einsatz. Keine dieser Cocktail-Bars kann Drinks zu günstigen Preisen anbieten, ohne qualitativ schlechte Zutaten zu verwenden. Geradeaus öffnet sich der Raum. Niedrige Rundtische mit Holzstühlen stehen wie Inselgruppen da. Die meisten sind besetzt. Hinten links an der Wand kann ich den abgeglasten Raucherbereich sehen, der voller Leute ist, die in Kauf nehmen, dicht an dicht zu schmökern, anstatt einfach vor die Tür zu gehen. Den Braunschweiger mit der Warze kann ich nicht sehen. Ich schaue mich weiter um und finde rechts von mir an der Wand, die mit schwarzem Molton abgehängt ist, einen Pfeil zu den Toiletten. Als ich das Männerklo betrete, ist ein Typ dabei, sich die Hände zu waschen. Er verlässt die Toilette und lässt mich allein zurück. Ausnahmsweise hab ich mal Glück. Es gibt nur eine einzige Klokabine. An der Wand dahinter sind drei Urinale befestigt. Ich ziehe die Handschuhe über, schnappe mir schnell die Ersatzrolle Klopapier aus der Kabine, reiße Batzen von Papier ab und stopfe sie, so schnell und so tief ich kann, in die Abflüsse der Pissbecken. Dann betätige ich nacheinander die Spülungen, so dass die Becken bis an den Rand volllaufen. Ab in die Kabine und zusperren. Ich atme durch. So weit, so gut. Ich kremple meine Ärmel bis zu den Deltamuskeln hoch. Hebe den Deckel vom Spülkasten und versuche mich genau dran zu erinnern, wie Ulf und ich in der Schule immer die Klos ruiniert haben. Gerade will ich die Spülung drücken, da wird die Musik kurz lauter. Ein prüfender Blick, ob ich die Kabine auch wirklich verschlossen habe. Okay. Ich höre Schritte, die zu den Pissbecken übergehen. Dann ein: »Scheiße, was das denn für'n Mist?«

Die Schritte nähern sich, und es klopft an der Tür. Schneller, als ich mir bewusst bin, beuge ich mich über die offene Schüssel, reiße mir einen Handschuh runter, wobei ich ihn kaputt mache, und stecke mir zwei Finger in den Hals. Mein Würgen hallt aus der Schüssel wider.

»Reiher zu, Mann. Muss pissen«, kommt es von draußen. Komm schon! Ich stecke meine Finger, so weit es geht, in meinen Rachen. Trockenes Würgen. Es klopft wieder.

An meinen bespeichelten Finger vorbei sage ich, dass er sich verpissen soll und dass ich hier noch 'ne Weile brauche. Ich versuche, möglichst hinüber und kaputt zu klingen. Dann schießt mir endlich ein Schwall Galle aus der Schnauze und platscht in die Kloschüssel. Der Typ lacht schadenfroh. Am liebsten würde ich jetzt die Tür aufreißen und den Schwachmat Gesicht voran in die Schüssel stopfen, aber da ist wieder die Musik zu hören und die Toilettentür fällt zu. Ich horche kurz. Dann schaue ich unter der Kabinenwand hindurch. Keine Füße zu sehen. Er hats aufgegeben. Ich erlaube mir, ganz kurz die Augen zu schließen. Durchzuschnaufen. Spucke säurehaltige Restgalle ins Klo. Ein Spuckefaden bleibt mir an der Unterlippe hängen, den ich mit dem bloßen Arm wegwische. Jetzt komm, feuere ich mich selbst an. Ich drücke auf die Spülung. Das Wasser kreiselt aus dem Kasten in die Kloschüssel runter. Ich greife mit der behandschuhten Hand nach dem Stöpsel im Kasten und halte ihn oben. Mit der anderen rolle ich Klopapier ab und stopfe es schnell in die Öffnung unter dem Stöpsel. Ich drücke mit zwei Fingern nach. Kalkiger Schleim bleibt an ihnen hängen. Muss reichen. Ich lasse den Stöpsel los. Während der Kasten sich wieder füllt, rupfe ich den Schwimmer mit aller Kraft vom Hahn. Ich lasse ihn fallen und kicke ihn weg. Dann setze ich den Spülkastendeckel wieder drauf und wische mir die Hand mit dem restlichen Klopapier ab, das ich anschließend ins Klo werfe.

»Bah, ey, du riechst wie 'ne Mischung aus Klostein und Eichelkäse«, sagt Kai, als ich in den Van steige und die Handschuhe ins Türfach ppropfe.

Jojo fragt ungeduldig, wie es lief.

»Wie solls schon gelaufen sein. Weil ich der letzte Vollhorst bin, hätt' ich mich beinah an der Tür schon verraten und musste mir im Klo den Finger in' Hals stecken, um 'ne schauspielerische Meisterleistung abzuliefern.«

»Ich versteh kein Wort«, sagt Jojo.

Also erzähle ich ihnen in allen Einzelheiten, wie es sich abgespielt hat. Dann warten wir.

Kai lässt ununterbrochen sein Handy aufleuchten, um die Uhrzeit zu checken, bis ich ihm sage, dass er das lassen soll.

»Was hat der Hund denn fürne Stahlblase? Muss doch irgendwann mal pissen gehen.«

»Vielleicht haben die das Klo auch wieder repariert«, sagt Jojo.

»Ich hab ganze Arbeit geleistet. Das schaffen die ...«

Kai tippt mir auf die Schulter, und ich folge seinem Blick durch die Windschutzscheibe.

»Leck mich am -. Isser das?«, frage ich.

Kai und ich rutschen in unseren Sitzen etwas runter, die Dreiergruppe, die gerade von der Bar auf die Straße wankt, im Blick. Meine Augen haben sich zu Schlitzeln verengt. Die drei Typen treten in das Licht einer Laterne auf der anderen Straßenseite.

»Das isser«, sagt Kai und trommelt sich auf den Oberschenkel, »das is' der Schwanzlutscher.«

Ich meine, ganz kurz die Warze auf der Wange gesehen zu haben. Dazu der blonde Seitenscheitel.

»Ja«, sage ich, und mir läuft das Wasser im Mund zusammen, »okay. Wir warten bis sie gepisst haben. Steigen ganz ruhig aus. Die Türen nich' zuknallen, und dann rauf auf die Säcke.«

Jojo und Kai nicken. Wir lauern unserer verfickten Beute auf. Sie gehen den Straßenrand noch ein Stück entlang, so dass sie fast auf einer Höhe mit unserem Wagen sind. Dann

stellen sie sich breitbeinig in kleinen Abständen vor den Zaun, der das Fabrikgelände dahinter abgrenzt. Sie scheinen sich zu unterhalten. Ihre Köpfe bewegen sich etwas auf und ab.

»Los jetzt!«, sage ich und öffne vorsichtig meine Tür. Kai und Jojo tun es mir gleich. Mit abgespreiztem Griff lasse ich die Tür ins Schloss fallen und drücke, so leise es geht, zu. Das Klacken des Schlosses kommt mir trotzdem wie ein Hammerschlag vor. Die drei Typen schütteln ab.

»Ey, ihr Fotzen!«, rufe ich.

Wir stehen in der Mitte der Straße. Sie drehen sich um. Keine Chance zu reagieren. Kai ist natürlich als Erster bei ihnen und springt dem Warzengesicht mit dem Fuß voran entgegen. Von dem Aufprall fliegt er rückwärts gegen den Zaun und genau in die Stelle, auf die er eben noch geschifft hat. Die beiden andern wissen gar nicht, wie ihnen geschieht, als Jojo und ich auf sie zurennen. Die linke Hand voraus, greife ich nach dem Shirt des Typen und schwinde die rechte nach, die in vollem Umfang unter seiner Nase landet. Durch die Haut spüre ich seine Zahnreihen, und meine Finger tun augenblicklich weh. Ich zieh die Hand wieder weg. Er würgt. Vielleicht vor Schreck. Vielleicht vor Schmerz. Ich hab ihm die Oberlippe geteilt, und der schwere süßliche Geruch von austretendem Blut weht mir entgegen. Der Typ jault. Hält sich sein Maul und geht zu Boden. Das Blut fängt er in seiner Handfläche auf, und selbst im Schummerlicht der Laternen kann ich sehen, dass sich seine Hand schnell füllt. Ich sehe zur Seite. Kai hat Warzengesicht hochgezogen und drückt ihn gegen den Zaun. Jagt ihm eine nach der anderen in die Magengrube. Jojo hat mehr Schwierigkeiten. Sein Gegenüber kriegt seinen Arm zu packen und zieht ihn herum. Jojo kommt ins Stolpern und läuft volles Mett in den Ellbogen. Ich laufe hin und reiße den Typen von Jojo weg. Nehm ihn in den Schwitzkasten und lass in Muay-Thai-Manier mein Knie

wie eine Sprungfeder hochschnellen. Er versucht die Arme hochzunehmen. Mein Knie landet trotzdem in seinem Solarplexus, und er pustet Luft aus wie so ein Sitzsack, auf den man sich wirft.

»Was hier los?!«, ruft eine Stimme laut.

Ich schubse den Typen weg und sehe mich nach der Quelle der Stimme um. Zwischen dem *Lucky Luke* und uns stehen zwei Wagen mitten auf der Straße. Alle Türen weit geöffnet. Acht Typen kommen auf uns zu. Erst kann ich außer ihren Silhouetten nichts ausmachen. Bis sie auch in den Lichtkegel der Laterne kommen. Ich erkenne zwei von ihnen sofort als Braunschweiger Hools wieder. Mindestens drei von ihnen halten Teleskopknüppel in den Händen, die sie aufspringen lassen.

»Kacke«, flüstere ich und dann laut zu Kai und Jojo, »weg hier!«

Kai und Jojo rennen die T-Gabelung nach links, ich schwenke noch schnell zum Wagen. Den Autoschlüssel schon in der Hand. Irgendwie bekomme ich es hin, ihn beim ersten Versuch ins Schloss zu pfiemeln, und schließe die Tür. Dann ziehe ich ihn ab und renne los. Das elektrisierte Sausen eines Knüppels ganz nah hinter mir. Er streift meine Jacke, trifft aber nicht meinen Rücken. Ich renne. Schauge hinter mich. Sie sind direkt hinter mir. Schwung aus den Armen mitnehmen. Ich pumpe die Luft in Stößen aus und sehe die Schemen von Jojo und Kai vor mir. Noch mal Blick nach hinten. Raum gutgemacht. Sie schreien uns nach, versuchen dranzubleiben. Kai kommt als Erster auf die Idee, querfeldein zu laufen, und springt über einen Maschendrahtzaun. Wir hinterher. Über eine Industriebrache. Bröckeliger Beton unter den Füßen. Nicht hinknallen jetzt! Wir entfernen uns von den Straßenlaternen, rennen an Laderampen vorbei und unter Förderbändern hindurch. Meine Lungen brennen. Ich könnte kotzen. Weiterrennen. So lange, bis wir keinen Mucks mehr hören. Auf dem Ge-

lände einer Spedition brechen wir erschöpft zusammen und keuchen uns die Seelen aus dem Leib.

Jojo, der lang hingeschlagen neben mir auf dem kalten Beton liegt, fragt, ob wir meinen, dass es inzwischen sicher wäre, wieder zum Auto zu gehen.

»Was meinst du wohl, Jojo? Dass die den Wagen da einfach in Ruhe lassen? Wie blöd bist du denn?! Die schlagen mindestens die Scheiben ein. Wenn nich' mit den Teleskopstöcken, dann holense sicher noch ein paar Basics. Die warten doch nur drauf, dass wir zurückkommen.«

»Kai hat recht«, sage ich.

»Was machen wir denn dann?«, fragt Jojo und hebt seinen Kopf.

Ich atme die kühle Nachtluft durch die Nase ein und aus. Überlege. Mein Schädel brummt, als ob er in einem Schraubstock klemmen würde. Ich spüre meine Lungenflügel so deutlich unter meinen Rippen, als wären sie Fremdkörper, die mir jemand eingepflanzt hat.

»Hilft nichts«, sage ich schließlich, »wir müssen Ulf anrufen, dass er kommt und uns holt.«

Kai schreit ein langgezogenes »Fuuuuck!« in den Nachthimmel.

Das war nicht nur im übertragenen Sinn der berühmte Griff ins Klo. Ich wähle Ulfs Nummer.